

Kainuun maakuntaohjelma 2006-2010

Kainuun maakuntaohjelma 2006-2010

Kainuun maakunta –kuntayhtymä
2006

A:3

Julkaisija:

Kainuun maakunta –kuntayhtymä

PL 400

87070 KAINUU

Puh. (08) 615 541

Faksi (08) 6155 4260

kirjaamo@kainuu.fi

www.kainuu.fi

Sivunvalmistus ja paino:

Kajaanin Offsetpaino Oy

Kannen kuvat:

Nina Karjalainen

Neitoperhonen: Ari Partanen

ISBN

952-5326-28-4

ISSN

1795-5637

Kajaani 2006

ESIPUHE

Kainuun maakuntaohjelma 2006 – 2010 tarkentaa Kainuun maakuntasuunnitelmaa 2025, joka on pitkän aikavälin strateginen kehittämissuunnitelma. Maakuntaohjelma on keskeinen väline, jolla Kainuun voimavaroja suunnataan yhteisiin kehittämistoimenpiteisiin lähivuosina.

Maakuntaohjelmassa on asetettu kehittämistavoitteet sekä määritelty toimintalinjat ja keskeiset hankekokonaisuudet tavoitteisiin pääsemiseksi. Maakuntaohjelman tavoitteet ovat haasteelliset. Maakunnan kehityksen suunnanmuutos edellyttää entistä parempaa osaamista, uutta ajattelua ja saumatonta yhteistyötä.

Maakuntaohjelma valmisteltiin hyvin laajana yhteistyöprosessina, johon osallistuivat maakunta –kuntayhtymän lisäksi kunnat, valtion aluehallinto, koulutus- ja kehittämisorganisaatiot, maakunnalliset järjestöt, elinkeinoelämän ja yrityssektorin edustajat sekä monet muut yhteistyötahot.

Maakuntaohjelman toteutumista seurataan ja ohjelmaa tarkistetaan tarvittaessa, ainakin kerran valtuustokaudessa. Alueiden kehittämislain mukaisesti maakuntaohjelman pohjalta laaditaan vuosittain toteuttamissuunnitelma, jossa yksilöidään toteutettavia hankkeita ja osoitetaan niihin tarvittava rahoitus.

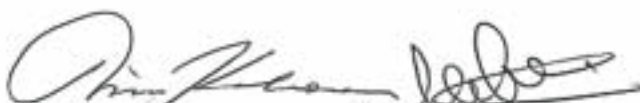
Kainuun hallintokokeilu käynnistyi vuoden 2005 alussa. Laki Kainuun hallintokokeilusta antaa Kainuun maakuntahallinnolle lisää itsenäistä päätösvaltaa. Hallintokokeilu on Kainuulle ainutlaatuinen mahdollisuus omaehtoiseen kehittämistyöhön. Maakuntaohjelma ja sen toteuttamissuunnitelma luovat pohjaa maakuntahallinnon päätöksenteolle.

Maakuntaohjelman pohjalta valmistellaan kevään 2006 aikana Kainuun kasvu- ja kehityssopimus, joka kohdistuu maakuntaohjelman kärkialoihin ja jossa keskeiset toimijat yksityiseltä ja julkiselta sektorilta sopivat lähiajan yhteisistä tavoitteista, kärkihankkeista ja muista toteutus-toimenpiteistä sekä osoittavat tarvittavan rahoituksen.

Kainuun maakunta –kuntayhtymä esittää parhaimmat kiitokset maakuntaohjelman laatimiseen osallistuneille ja kutsuu kaikki yhteistyökumppanit yhteistyöhön maakuntamme kehittämiseksi.

Kajaanissa 27.2.2006

KAINUUN MAAKUNTA -KUNTAYHTYMÄ

Tino Korhonen
maakuntavaltuuston
puheenjohtaja

Hannu Leskinen
maakuntahallituksen
puheenjohtaja,
maakuntajohtaja

Juhani Kärkkäinen
kehittämisjohtaja

SISÄLTÖ

1. JOHDANTO	9
2. MAAKUNNAN TUNNUSPIIRTEET JA KEHITYSNÄKYMÄT SEKÄ MÄÄRÄLLISET TAVOITTEET	10
3. OHJELMAN YLEISTAVOITTEET	15
4. TOTEUTETUT OHJELMAT	16
5. STRATEGIA	17
6. TOIMINTALINJAT JA TOIMENPIDEKOKONAISUUDET	19
6.1. Osaamisen vahvistaminen ja innovaatioympäristön kehittäminen (TL 1).....	19
6.1.1. Osaamistason nostaminen ja koulutusrakenteiden kehittäminen.....	19
6.1.2. Tietoyhteiskunnan mahdollisuuksien hyödyntäminen.....	27
6.1.3. Innovaatiotoiminnan edellytysten parantaminen	30
6.2. Elinkeinojen ja tuotantorakenteen kehittäminen ja yrittäjyyden edistäminen (TL 2)	35
6.2.1. Klustereiden kehittäminen ja tuotantorakenteen uudistaminen	35
6.2.1.1. ICT, elektroniikka, metalli	35
6.2.1.2. Elämystuotanto	39
6.2.1.3. Metsä, puu	45
6.2.1.4. Elintarviketalous.....	50
6.2.1.5. Hyvinvointi.....	51
6.2.2. Muut toimialat	53
6.2.2.1. Kaivannaistoimiala	53
6.2.2.1.1. Talvivaaran kaivoshanke	55
6.2.3. Yrittäjyyden ja yritystoiminnan edistäminen	56
6.2.4. Osaavan työvoiman saatavuus	57
6.3. Elinvoimainen ja uudistuva maaseutu (TL 3).....	60
6.4. Hyvinvoinnin edellytysten parantaminen (TL 4)	64
6.4.1. Rakennetyöttömyyden purku ja syrjäytymisen ehkäiseminen.....	66
6.4.2. Hyvinvointipalvelut.....	67
6.5. Aluerakenteen ja infrastruktuurin toimintakyvyn vahvistaminen ja ympäristön hoito (TL 5).....	69
6.5.1. Perusrakenteiden tason ja toimivuuden parantaminen	69
6.5.2. Hyvä ympäristö.....	72
6.5.2.1. Asuin- ja kulttuuriympäristöt	72
6.5.2.2. Jätehuolto	73
6.5.2.3. Metsätalous	73
6.5.2.4. Maatilatalous	74
6.5.2.5. Kaivannaisteollisuus	74
6.5.2.6. Kiviaineshuolto	74
6.5.2.7. Energiahuolto.....	74
6.5.2.8. Luonnonympäristön hoito ja suojelu sekä luonnonsuojelualueiden kestävä käyttö.....	75
6.5.2.9. Vesistöt ja pohjavesivarat.....	76
6.6. Vuorovaikutuksen lisääminen ja yhteistyön tehostaminen (TL 6)	77
6.6.1. Kansainvälinen ja monikulttuurinen Kainuu	78
6.6.2. Viestintä ja kansalaisvaikuttaminen.....	80
6.6.3. Alueyhteistyö ja kumppanuus.....	82
7. JULKISEN KEHITTÄMISRAHOITUKSEN SUUNTAAMINEN	85
8. MAAKUNTAOHJELMAN TOTEUTTAMISJÄRJESTELYT JA SEURANTA	87
8.1. Yhteensovitus erillisohjelmiin ja muihin ohjelmiin.....	87
8.2. Kainuun hallintokokeiluun liittyvät elinkeinopoliittiset toimenpiteet.....	88
8.3. Kainuun kasvu- ja kehityssopimus.....	88
8.4. Seuranta	89
Liitteet	90

1. JOHDANTO

Maakuntaohjelmassa määritellään maakunnan kehittämisen lähivuosien tavoitteet ja toimenpiteet. Ohjelmassa konkretisoidaan Kainuun maakuntasuunnitelman 2025 pitkän aikavälin tavoitteet ja strategiat. Maakuntaohjelman tarkoituksena on suunnata maakuntaan kohdistuvia kehittämistoimenpiteitä siten, että maakunnan voimavarat saadaan toteutamaan valittua strategiaa. Maakuntaohjelma on ohjeena kun laaditaan tarkentavia toteutamissuunnitelmia ja kun tehdään päätöksiä aluepoliittisten määrärahojen käytöstä.

Kainuun maakuntahallitus hyväksyi joulukuussa 2004 maakuntasuunnitelman ja -ohjelman tarkistamisen työsuunnitelman. Kainuun maakuntasuunnitelma 2025 hyväksyttiin Kainuun maakuntavaltuustossa syyskuussa 2005.

Kainuun maakuntaohjelman 2006 – 2010 laatiminen käynnistettiin kesällä 2005. Työssä jatkettiin saumattomasti maakunnan pitkän tähtäyksen kehittämisstrategian, Kainuun maakunta-suunnitelman 2025 painopisteiden ja toimintalinjausten täsmentämistä.

Maakunnan strategiaryhmä on ollut keskeinen valmisteluelin, jossa on mukana 45 sidosryhmien edustajaa. Strategiaryhmä on kokoontunut maakuntaohjelman eri laadinta-

vaiheissa 5 kertaa. Maakunnan ennakointi- ja seurantar ryhmä on tuottanut ohjelman valmistelussa tarvittavaa tietoa.

Maakuntaohjelman 1. luonnos valmistui loka-kuussa, jonka pohjalta marraskuussa tehtiin kuntakierros kaikkiin Kainuun kuntiin. Joulukuun alussa valmistui ohjelman tarkistettu luonnos, joka lähetettiin lausunnoille.

Ohjelmaluonnoksesta käytiin lukuisia viranomaisneuvotteluja mm. Kainuun TE-keskuksen, Kainuun ympäristökeskuksen, Oulun lääninhallituksen sekä maakunnan koulutus- ja tutkimusyksiköiden sekä osaamiskeskittymien kanssa.

Maakuntavaltuusto käsitteli ohjelmaluonnosta kokouksissaan marraskuussa ja joulukuussa 2005. Tammikuussa 2006 järjestettiin maakuntavaltuutetuille erityinen workshop, jossa kuudessa työryhmässä täsmennettiin ohjelman strategisia toimintalinjoja. Maakuntahallitus on käsitellyt ohjelma-asiakirjaa sen eri vaiheissa kokouksissaan.

Suunnitelmien ja ohjelmien vaikutuksia koskevan (SOVA) lainsäädännön mukainen ympäristöselostus laadittiin osana suunnitteluprosessia.

2. MAAKUNNAN TUNNUSPIIRTEET JA KEHITYSNÄKYMÄT SEKÄ MÄÄRÄLLISET TAVOITTEET

Yleistä

Kainuun viime vuosien positiivista kehitystä kuvaa muuttotappion hidastuminen kolmasosaan 2000-luvun vaihteen tappiollisimmista vuosista, työttömyyden väheneminen lähes prosenttiyksikön vuosivauhtia, yksityisten ja julkisten palvelujen työpaikkojen määrän kasvu ja yrityskannan 50-100 yrityksen vuosittainen nettokasvu. Näistä huolimatta Kainuun työttömyysaste on toistaiseksi maan korkein ja bruttokansantuotteen suhteen maakunta on muuta maata jäljessä. Maakunnan kehityksen vire on kuitenkin huomattavan positiivinen.

Tulevien vuosien kehitys tulee poikkeamaan aiemmasta huomattavan positiivisen muutoksen takia. Työttömyys laskee nopeasti, uusia yrityksiä syntyy erityisesti palvelualoille ja olemassa oleviin yrityksiin syntyy runsaasti uusia työpaikkoja. Suurimmat vaikutukset syntyvät kaivosteollisuuden uusien investointien tuloksena.

Väestö ja muuttoliike

Kainuun väestön väheneminen on hidastunut huomattavasti. Muuttotappio on hidastunut v. 2000 noin -1150 hengestä kolmasosaan vuonna 2004, jolloin se oli -438 henkeä. Nettomaahanmuutto oli v. 2004 271 henkilöä.

Viimeisen kymmenen vuoden aikana eläköityvien (55-65-vuotiaat) ja yli 75-vuotiaiden määrä on kasvanut nopeasti. Koulutiensä aloittavien lasten joukko on puolestaan pienentynyt. Nuorten, 19-25-vuotiaiden määrä on pysynyt 2000-luvun suunnilleen samansuuruisena. Tämä kertoo koulutustarjonnan lisääntymisestä ja nuorten työllistymisestä myös Kainuussa.

Väestömäärä tulee vähenemään Tilastokeskuksen ennakoimaa hitaammin. Työikäiset työllistyvät aiempaa helpommin eläköitymi-

sen myötä avautuviin olemassa oleviin ja palveluihin syntyviin uusiin työpaikkoihin. Tämän seurauksena myös lapsi- ja kouluikäisten ikäluokat ovat Tilastokeskuksen ennakoimia suuremmat. Väestön ja työpaikkojen keskittyminen kuntakeskuksiin ja Kajaaniin jatkuu.

	Toteutunut kehitys		Arvio	Tavoite
	1995	2000	2005	2010
Väestö 31.12. (henkeä)	95201	89777	85478	83578
Nettomuutto	-832	-1147	-283	-139
Luonnollinen väestönkasvu	213	-154	-204	-241
Huoltosuhte	2,10	1,85	1,73	1,54

Työvoima, työllisyys, työttömyys ja työpaikat

Työttömien työnhakijoiden määrä on vähentynyt lähes prosenttiyksiköllä vuosittain viimeisen vuosikymmenen aikana (1993 26,5% → 2004 18,6% (Työnvälitystilasto, Kainuun TE-keskus). Siitä huolimatta työttömien työnhakijoiden osuus työvoimasta ei ole juurikaan vähentynyt, koska työvoima on supistunut samanaikaisesti.

Kainuussa työllisyys on silti vielä maan heikointa. Keskeisiä työllisyyteen ja työttömyyteen liittyviä ongelmia ovat alhainen työllisyysaste, työvoiman väheneminen ja sen ikärakenne sekä työttömän työvoiman alhainen koulutustaso sekä suuri ikääntyvien toistuvaistyöttömien määrä.

Kun väestö vähenee, vähenee myös työikäinen väestö (15–64 –vuotiaat). Työmarkkinoilta poistuu vuosittain enemmän ikääntyviä, kuin tilalle tulee nuoria. Samanaikaisesti yhä suurempi osa työikäisestä väestöstä on siirtynyt työmarkkinoiden ulkopuolelle jo ennen

vanhuuseläkeikää. Työvoima on vähentynyt 1990-luvun alun yli 44 000 henkilöstä jo 38 000 henkilöön.

Kainuussa oli vuonna 2003 lopussa yhteensä 29 533 työpaikkaa. Määrä on viime vuosien aikana pysynyt n. 30 000:n kieppeillä ja määrän ennakoidaan pysyvän samalla tasolla myös tulevaisuudessa.

Työllisten määrä on pysynyt myös kohtuullisen vakaana. Työllisten määrä on kasvanut Kajaanin seutukunnassa keskimäärin noin sadalla vuodessa, kun taas Kehys-Kainuussa työllisten määrä on vähentynyt keskimäärin lähes saman verran vuosittain. Noin 2000 kainuulaista käy jatkossakin töissä maakunnan ulkopuolella.

Viimeisten tietojen mukaan Kainuun työllisyys olisi kohenemassa. Odotukset ovat suuret myös ns. suurhankkeiden vaikutuksista työllisyyteen. Mahdollisen Talvivaaran kaivoksen avaamisen, eläköitymisen myötä avautuvien työpaikkojen ja eri sektoreiden yleisen positiivisen kehityksen vaikutus parantaa työllisyystilannetta huomattavasti aiempiin vuosiin verrattuna.

	Toteutunut kehitys		Arvio 2005	Tavoite 2010
	1995	2000		
Työttömyysaste (%)	27,0	22,1	18,2	13,7
Työllisyysaste (työlliset 15-64 -v:ista,%)	48,5	53,5	56,4	59,1
Työttömyysaste (%) (Työvoimatutkimus)	22,4	19,4	15,9	12,0
Työllisyysaste (Työvoimatutkimus)	53,2	54,6	57,6	60,3
Työpaikat (henkeä)	29558	30449	30362	30862

Arvonlisäys

Koko Suomen kansantalous kasvoi vuonna 2003 hitaasti. Kasvun hidastuminen ja sen

siirtyminen aiemmin hyvin menestyviltä alueilta muualle Suomeen on hieman tasoittanut alueellisia tuotantoeroja (Tilastokeskuksen aluetilinpito). Kainuu on kuitenkin edelleen viimeisellä sijalla maakuntien BKT-tilastoissa. Maakunnan aluetalouden positiivinen vire mahdollistaa tavoitteena olevan maan keskimääräistä nopeamman arvonlisäyksen kasvun tulevina vuosina.

	Toteutunut kehitys		Arvio 2005	Tavoite 2010
	1995	2000		
Arvonlisäys mrd. € (v. 2000 hinnoin)	1,32	1,28	1,42	1,65
Arvonlisäys/asukas € (v. 2000 hinnoin)	13865	14198	16566	19694

Toimialojen kehitys

Maakunnan suurimpia kasvualoja ovat olleet viime vuosina palvelualat ja rakentaminen. Julkisten palvelujen kasvu on kertynyt sosiaali- ja terveyspalvelujen henkilöstömäärien kasvusta. Yksityisellä puolella kasvua on tullut erityisesti ulkoistamisen myötä liike-elämän palveluihin ja palvelutarpeen kasvun kautta hoiva-alalle. Määrä nousi 1 028 työpaikalla eli vuodesta 1995 vuoteen 2003 nousua tapahtui 67,0 %. Kasvunopeus on ollut 5 prosenttia vuodessa viimeisten vuosien aikana. Myös rakentamisessa kasvu on ollut 2000-luvun nopeaa ja tasaista. Rakentamisen liikevaihto on kasvanut viimeisten vuosien aikana jopa yli 10 prosentin vuosivauhtia. Määrällisesti vähentyminen on ollut suurinta maa-, riista, metsä- ja kalataloudessa: vuonna 2003 työpaikkoja oli 1 120 vähemmän kuin kahdeksan vuotta aiemmin eli määrä supistui 30,3 %. Aivan viime vuosien työpaikkakehitys teollisuudessa on laskeva, kuten muuallakin Suomessa. Tulevat suurhankkeet tulevat muuttamaan kehityksen suuntaa huomattavasti positiivisemmaksi. Toimialojen kehitysarviot tarkemmin liitteessä 2.

	Toteutunut kehitys		Arvio	Tavoite
	1995	2000		
	1995	2000	2005	2010
A-B Alkutuotanto	3694	2977	2430	2070
C-E Teollisuus	4982	5160	4412	4625
F Rakennus-toiminta	1433	1712	1750	2000
G Kauppa	2799	2895	3050	3100
H Majoitus- ja ravitsemis-toiminta	653	819	865	1000
I Liikenne	1942	2003	1900	2100
J-K Muut yksityiset palvelut	1997	2658	2930	3230
L-Q Yht. kunnall.palv. ja järj.	11138	11512	12025	11930
Yhteensä	29558	30411	30362	30862

Kehitys Kainuun maakuntaohjelma 2003-2006:n avainklustereilla (Metsä, ICT, Elintarvike ja Elämys) ei ole edennyt tavoitteiden mukaisesti, vaan kaikilla aloilla on jääty viime vuosina tavoitellusta kehityksestä. Kehityksessä on ollut huolestuttavaa metsä- ja puutuoteteollisuuden vaikeudet. Liikevaihto ja työntekijämäärät ovat laskeneet tasaisesti kahden prosentin vuosivauhtia. Yritysten liikevaihdot ovat kasvaneet ICT -alalla noin 10 prosentin vuosivauhtia, mutta alan työpaikat hieman vähentyneet. Elintarviketeollisuuden liikevaihto on puolittunut ja työntekijämäärä laskenut kolmanneksen. Myös alkutuotannon työpaikat ovat vähentyneet noin sadalla vuodessa, vaikka tuotantomäärät ovat säilyneet entisellä tasolla. Elämystuotannossa liikevaihto on kasvanut pari prosenttia vuodessa, mutta henkilöstö on vähentynyt parilla prosentilla vuosittain tavoitellun kahden prosentin kasvun sijaan. Suuri osa matkailun kasvusta on tosin kirjautunut liike-elämän palvelujen kasvun nimiin.

Maakuntaohjelma 2006-2010:n avainklusterit ja -toimialat poikkeavat aiemmasta siten, että

metallialaa käsitellään osana ICT:n ja elektroniikan muodostamaa klusteria. Tavoitteena tällä kokonaisuudella on noin 10 % kasvu työpaikoissa ja yli neljänneksen kasvu liikevaihdossa. Elämystuotannossa tavoitellaan myös merkittävää kasvua. Metsä- ja puutalouden työpaikkamäärät vähenevät kokonaisuudessaan toiminnan tehostumisen myötä, mutta bioenergian käytön lisääntyminen tulee turvaamaan metsätalouden työpaikat. Elintarviketaloudessa alkutuotannon työpaikat laskevat edelleen, mutta elintarvikkeiden jalostukseen syntyy ohjelmakaudella uusia työpaikkoja. Hyvinvointiala tulee kasvamaan pääosin yksityisten hyvinvointipalvelujen kasvun myötä. Kivitoimiala nähdään erittäin suurena mahdollisuutena erityisesti lähellä toteutustaan olevien suurten hankkeiden kautta. Toimialan odotusten toteutuminen toisi myös kerrannaisvaikutuksina merkittävää kasvua maakunnan muille toimialoille. Myös kovassa kivessä on kasvumahdollisuuksia.

	Toteutunut kehitys		Arvio	Tavoite
	1995	2000		
	1995	2000	2005	2010
ICT, elektroniikka ja metalli	2093	2720	2251	2477
Elämystuotanto	1105	1422	1575	1795
Metsä ja puu	2658	2552	2362	2310
Elintarviketalous	3207	2480	1835	1450
Hyvinvointiala	5113	5284	5900	6000
Kivi	327	385	460	640

Yritystoiminta

Toimipaikkojen määrä on laskenut Kainuussa hienoisesti 2000-luvulla, mutta se on kuitenkin noussut vuodesta 1995 5 %. Kainuussa liikevaihto on kuitenkin yli 40 % pienempi kuin maassa keskimäärin, eli 151 000 € henkilöä kohden, kun se on koko maassa 215 000 €.

Yrityskannan nettokasvu on ollut viime vuosina 50-100. Yritysbarometrien mukaan kainuulaiset yritykset suhtautuvat tuleviin vuosiin

huomattavasti muuta maata positiivisemmin. Aloittaneissa yrityksissä palveluyritykset ovat enemmistönä. Lopettaneita yrityksiä on kaikilla toimialoilla. Osa lopettaneista yrityksistä on joutunut lopettamaan toimintansa, koska niille ei ole löytynyt jatkajaa. Yrittäjyyden tukemiseksi Kainuussa on käynnistetty runsaasti toimia, esimerkiksi nuoriin kohdistuvat Intotalot.

Tulevina vuosina yrityksiä syntyy edelleen hyvää vauhtia. Olemassa olevien yritysten yhteistyö lisääntyy ja liikevaihto kasvaa suhteellisesti aiempaa nopeammin. Yrittäjyyden tukemisessa toimenpiteitä kohdistetaan myös aiempaa nuorempiin, jolloin yrittäjyyden ilma-
piiri vahvistuu. Tavoitteena on yrityskannan nettokasvu 90:illä vuosittain.

Kuntatalous

Kainuun kuntien vuosikate, eli investointeja varten jäävä omarahoitusosuus, on ollut vuodesta 2000 lähtien koko maan keskiarvoa pienempi. Kainuun tuloveroprosentit ovat kehittyneet tarkasteluajanjaksona maltillisemmin kuin maassa keskimäärin. Ero koko maan keskiarvoon on vuoden 2006 alussa +0,64 prosenttiyksikköä. Verorahoitus kokonaisuudessaan on kehittynyt maan keskiarvon mukaisesti ja sen taso on n. 200 euroa asukasta kohti yli maan keskiarvon. Kainuun kuntatalouden ongelmana ovat kertyneet alijäämät, jotka olivat vuoden 2004 lopussa yhteensä 201 euroa asukasta kohti. Suurin kertynyt alijäämä on vuoden 2004 lopussa Vuolijoella eli 1 726 euroa asukasta. Vain kolmella kunnalla (Sotkamo, Suomussalmi ja

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Nettokäyttökust. €/asukas (TAVOITE)											
Nettokäyttökust. €/as. Kainuu	3369	3589	3760	3993	3958	4097	4199	4283	4390	4500	4635
muutos-%		6,5	4,8	6,2	-0,9	3,5	2,5	2,0	2,5	2,5	3,0
Nettokäyttökust. €/as. koko maa	3043	3259	3444	3581	3730	3898	4050	4155	4292	4434	4580
muutos-%		7,1	5,7	4,0	4,2	4,5	3,9	2,6	3,3	3,3	3,3
Verorahoitus €/ as. (TAVOITE)											
Verorahoitus €/ as. Kainuu	3492	3785	4070	4044	4165	4311	4462	4618	4779	4947	5120
muutos-%		8,4	7,5	-0,6	3,0	3,5	3,5	3,5	3,5	3,5	3,5
Verorahoitus €/ as. koko maa	3392	3697	3750	3727	3842	4042	4216	4380	4564	4737	4917
muutos-%		9,0	1,4	-0,6	3,1	5,2	4,3	3,9	4,2	3,8	3,8
Vuosikate/ asukas (TAVOITE)											
Vuosikate/ asukas Kainuu	61	131	373	165	91	144	193	265	319	377	415
Vuosikate/ asukas koko maa	288	331	381	240	211	224	246	305	322	333	367
Kertyneet ali/ylijäämät (TAVOITE)											
Kertyneet ali/ylijäämät Kainuu	-94	-194	-6	-68	-201	-307	-364	-349	-280	-153	12
Kertyneet ali/ylijäämät koko maa	220	333	490	523	570	544	540	594	666	750	867
Tuloveroprosentti (TAVOITE)											
Tuloveroprosentti Kainuu	18,43	18,44	18,82	18,82	18,82	18,83	19,04	19,05	19,05	19,05	19,05
Tuloveroprosentti koko maa	17,65	17,67	17,78	18,04	18,12	18,29	18,40	18,45	18,50	18,55	18,60
Vuosikate %-poistoista (TAVOITE)											
Vuosikate %-poistoista Kainuu	28	53	158	69	35	58	77	106	128	151	166
Vuosikate %-poistoista koko maa	125	142	152	94	79	90	98	122	129	133	147
Konsernilaina/asukas (TAVOITE)											
Konsernilaina/as. Kainuu	2515	2732	2682	2817	2817	2845	2874	2902	2931	2961	2990
Konsernilaina/as. koko maa	2459	2591	2755	2972	3198	3294	3393	3495	3599	3707	3819

Paltamo) oli vuoden 2004 loppuun mennessä kertyneitä ylijäämiä.

Kuntatalouden tuleva kehitys painottuu aiemmilta vuosilta syntyneen kumulatiivisen alijäämän kattamiseen. Alijäämä voidaan kattaa joko tulo-rahoituksella, realisoimalla taseessa olevia varauksia tai myymällä omaisuutta.

Kainuu kuntien verorahoituksen oletetaan kasvavan hieman hitaammin kuin maassa keskimäärin. Verorahoituksen taso säilynee kuitenkin maan keskiarvon yläpuolella valtionosuuksien syrjäisyystekijöiden ja verotulojen täydennysjärjestelmän ansioista. Alijäämän kattamistavoitteen toteutuminen edellyttää, että kuntien nettokäyttökustannukset kasvavat selvästi koko maan keskiarvoa hitaammin ja nettokäyttökustannusten kasvun on oltava selvästi pienemmän kuin verorahoituksen kasvun. Lisäksi on huomioitava mahdollinen lainakannan kasvusta aiheutuva rahoitusmenojen kasvu, joka vaarantaa tasapainotustavoitteen.

Koulutus

Tutkinnon suorittaneiden määrä on kasvanut koko ajan, Kainuussa jopa hieman muuta maata nopeammin. Ero maan keskimääräiseen on kuitenkin vielä suuri. (koko maa v. 2003 61,2%, Kainuu 57,8%).

Myös korkea-asteen tutkinnon suorittaneiden määrä kasvaa koko ajan. (koko maa v. 2003 24,3%, Kainuu 18,3%). Maakunnan korkea-asteen ja yliopistotasoisien koulutuspaikkojen määrä on noussut merkittävästi viimeisen vuosikymmenen aikana. Koulutusta on pystytty suuntaamaan maakunnan omien tarpeiden mukaan tukemaan alueen elinkeinoelämää. Koulutustarjonnan ja kainuulaisten työnantajien työvoimatarpeen vastaavuutta kehitetään edelleen kaikilla koulutustasoilla. Tämä näkyy jatkossa myös koulutuksesta valmistuvan ikäluokan poismuuton pienenemisenä, kun työt löytyvät aiempaa useammin Kainuusta.

3. OHJELMAN YLEISTAVOITTEET

Yrittäjyys

Maan keskitasoa nopeampi kehitysvauhti uusien yritysten määrän nettokasvussa.

Osaaminen

Avainklustereiden ja -yritysten osaamistarpeisiin vastaaminen (osaavan työvoiman saatavuus ja t&k -osaaminen)

Aluetalous, työllisyys

- ▲ BKT/ asukas kasvu nopeampi kuin maassa keskimäärin
- ▲ Maakunnan tuote- ja palveluviennin lisääminen
- ▲ Ulkopuolisten investointien saaminen maakuntaan.
- ▲ Kuntatalouden vakauttaminen.
- ▲ Työllisyysasteen merkittävä kohottaminen
- ▲ Tuottavuuden kohottaminen

Maakunnan luonnonvarojen kestävä käyttö ja ympäristönsuojelu

Yhteistyö ja verkottuminen

Maakunnan tunnettuuden lisääminen ja maakuntakuvan parantaminen;

Osaaminen vahvistuu myönteiseksi osaksi maakuntakuvaa

Sosiaalinen ja alueellinen oikeudenmukaisuus

Maakunnan tasapainoinen kehittäminen ja palvelujen turvaaminen koko maakunnan asukkaille.

4. TOTEUTETUT OHJELMAT

Joensuun yliopiston alue- ja kuntatutkimuskeskus SPATIA teki syksyllä 2005 ulkoisen arvioinnin kaikkien neljän Itä-Suomen maakunnan maakuntaohjelmista. Kainuussa arvioinnin kohteena oli Kainuun maakuntaohjelma 2003 – 2006, ”Kainuun maakuntaohjelman 2003 – 2006 arviointi”, SPATIA 12.1.2006. Arviointi toteutettiin tutustumalla maakuntaohjelma-aineistoon ja muihin keskeisiin strategioihin ja ohjelmiin sekä haastatteleamalla keskeisiä aluekehitystoimijoita.

Arviointiraportin mukaan päähavainto on se, että ”muut ohjelmat on huomioitu maakuntaohjelmassa ja se on linjassa näiden keskeisten tavoitteiden kanssa. Maakuntaohjelmaa ei kuitenkaan ole kovin näkyvästi perusteltu maaseutupoliittisesta näkökulmasta, joskin maaseutukuntiin kohdistuvia toimenpiteitä on useissa toimenpidekokonaisuuksissa. Haastatteluissa korostui näkemys, että maakuntaohjelman tehtävänä on hahmottaa ja jän- tevöittää kokonaisuuksia, toimia keskustelufoorumina, antaa suuntaa kehittäjille ja ohjata resursseja oikeisiin kohteisiin”.

Edelleen arviointiraportin johtopäätöksissä todetaan: ”Toimintalinjojen määrää (5 kpl) pidettiin sopivana. Niiden koettiin antaneen tukevuutta ohjelmalle. On eräitä toimialoja (mm. mittaus-tekniikka), jotka sopisivat yhden sijasta useamman toimintalinjan sisälle. Toimintalinjoihin sisältyy sellaisia tavoitteita, joihin maakuntaohjelmalla ei yksin voi paljon vaikuttaa (esim. työttömyys ja syrjäytymisen ehkäisy, vuorovaikutus)”.

Raportin mukaan: ”Ohjelman tavoitteiden katsottiin osin toteutuneen. Eräitä ohjelman tavoitteita pidettiin kuitenkin epärealistisesti asetettuina (esim. väestö- ja työpaikkasuunnitteet eivät ole toteutuneet). Toimintalinjoja

pidettiin yleisesti ottaen realistisina ja oikeaan osuvina, joskin osa haastatelluista niitä myös kritisoi. Toimintalinjoja kohtaan esitetty kritiikki koski mm. sitä, että ohjelmaan on otettu mukaan volyymiltaan pieniä tuotannonaloja, vaikka muihin merkittävimpiin tuotannonaloihin panostamalla saataisiin paremmin tuloksia aikaan. Toimintalinjoista tärkeimpänä pidettiin ensimmäistä (osaamisen ja innovaatioympäristön vahvistaminen) sekä toista toimintalinjaa (elinkeinojen ja tuotantorakenteen kehittäminen).”

Itä-Suomen tavoite 1 –ohjelma

Itä-Suomen tavoite 1 –ohjelmassa vuosille 2000 – 2006 Kainuuseen on arvioitu tulevan EU –rahoitusta 76.3 milj.€ ja valtion vastinrahaa 71,2 milj.€. Vuosina 2000 – 2005 Kainuussa on myönnetty EU– ja vastinrahaa yhteensä 117,5 milj.€. Tästä summasta on osoitettu elinkeinoelämää tukeviin hankkeisiin 45,5 milj.€, koulutusrakenteiden ja osaamisen kehittämiseen 26,9 milj.€, työllisyyden hoitoon 12,7 milj.€, maatalouteen ja maaseudun kehittämiseen 26,4 milj.€, luonnon ja rakennetun ympäristön hoitoon 4,5 milj.€ ja arkielämän rakenteita tukeviin hankkeisiin 1,4 milj.€. Kehittämishankepäätöksiä tehtiin 540. Yritystukipäätökset eivät sisälly tähän lukuun.

Interreg IIIA Karjala –ohjelma

Vuoden 2005 loppuun mennessä ohjelmaan tehtiin Kainuuseen 43 myönteistä rahoituspäätöstä. EU-rahaa näihin sidottiin 8,1 milj.€ ja valtion vastinrahaa 5,9 milj.€.

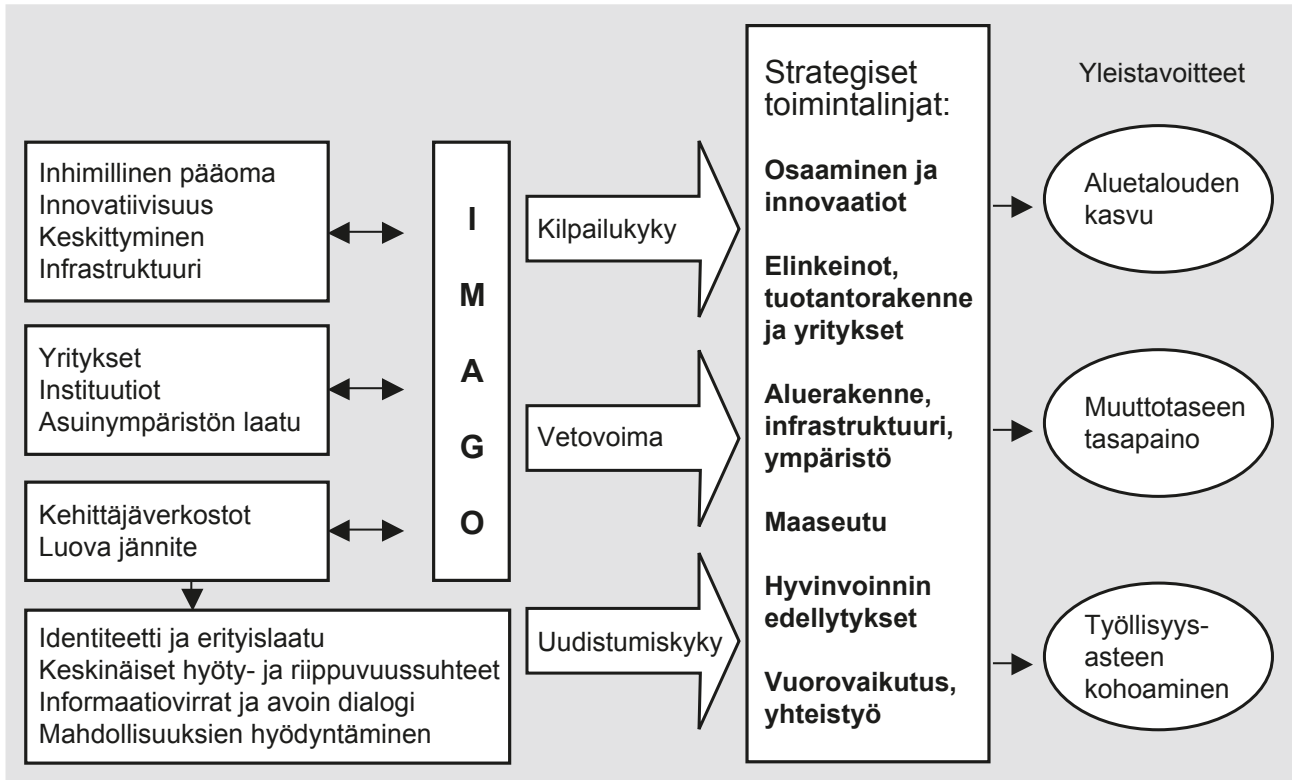
Leader –ohjelmassa on keskitytty kylien ja maaseutuelinkeinojen kehittämiseen.

Eri ohjelmilla on uudistettu rakenteita ja auttaa uusien yritysten ja työpaikkojen syntymistä sekä luotu uusia toimintatapoja.

5. STRATEGIA

Maakunnan kehittämissstrategian viitekehysten muodostaa alueellisen kilpailukykyyn malli (lähde-kohtana Stähle & Sotarauta 2003):

Maakunnan yhteinen kehittämistehtävä

"Vahvistetaan Kainuun vetovoimaa ja kilpailukykyä ihmisten asuinpaikkana, yritysten sijaintipaikkana ja vapaa-ajanvietto-kohteena. Tuetaan maakunnan toimijoiden uudistumiskykyä"

Visio 2025

"Kainuu on elämisen laatua, joka tehdään osaamisella, yrittämisellä ja yhteistyöllä"

Kainuu - luova luonnoltaan

Kainuu on ihmisenkokoinen, itseensä uskova maakunta, jonka menestys perustuu uutta luovaan, ennakkoluulottomaan yrittäjyyteen.

Kainuu - rikas luonnostaan

Kainuun valttina on puhdas ja turvallinen elinympäristö. Maakunnan monipuolisesta luonnosta ja kulttuurista ammennetaan jaksamista ja elämyksiä. Kainuu hyödyntää luonnonvarojaan kestävästi.

Kainuu - erikoistunutta osaamista

Kainuussa on kilpailukykyiset osaamispalvelut. Kajaanissa on kansainvälisesti merkittävä osaamiskeskittymä, jonka ydin on mitataustekniikan osaamisessa. Maakunnassa on useita paikallisia, verkottuneita osaamiskeskittymiä.

Kainuu - yhteistyön taitaja

Kainuu on eurooppalainen maakunta, joka toimii monipuolisessa yhteistyössä kansallisesti ja kansainvälisesti. Kainuu on välittäjä idän ja lännen välillä.

Strategiset toimintalinjat ja toimenpidekokonaisuudet:

TL1 Osaamisen vahvistaminen ja innovaatioympäristön kehittäminen

- 1.1. Osaamistason nostaminen ja koulutusrakenteiden kehittäminen
- 1.2. Tietoyhteiskunnan mahdollisuuksien hyödyntäminen
- 1.3. Innovaatiotoiminnan edellytysten parantaminen

TL2 Elinkeinojen ja tuotantorakenteen kehittäminen ja yrittäjyyden edistäminen

- 2.1. Klustereiden kehittäminen ja tuotantorakenteen uudistaminen
- 2.2. Muut elinkeinoalat
- 2.3. Yrittäjyyden ja yritystoiminnan edistäminen
- 2.4. Osaavan työvoiman saatavuus

TL3 Elinvoimainen ja uudistuva maaseutu

TL4 Hyvinvoinnin edellytysten parantaminen

- 4.1. Rakennetyöttömyyden purku ja syrjäytymisen ehkäiseminen
- 4.2. Hyvinvointipalvelut

TL5 Aluerakenteen ja infrastruktuurin toimintakyvyn vahvistaminen ja ympäristön hoito

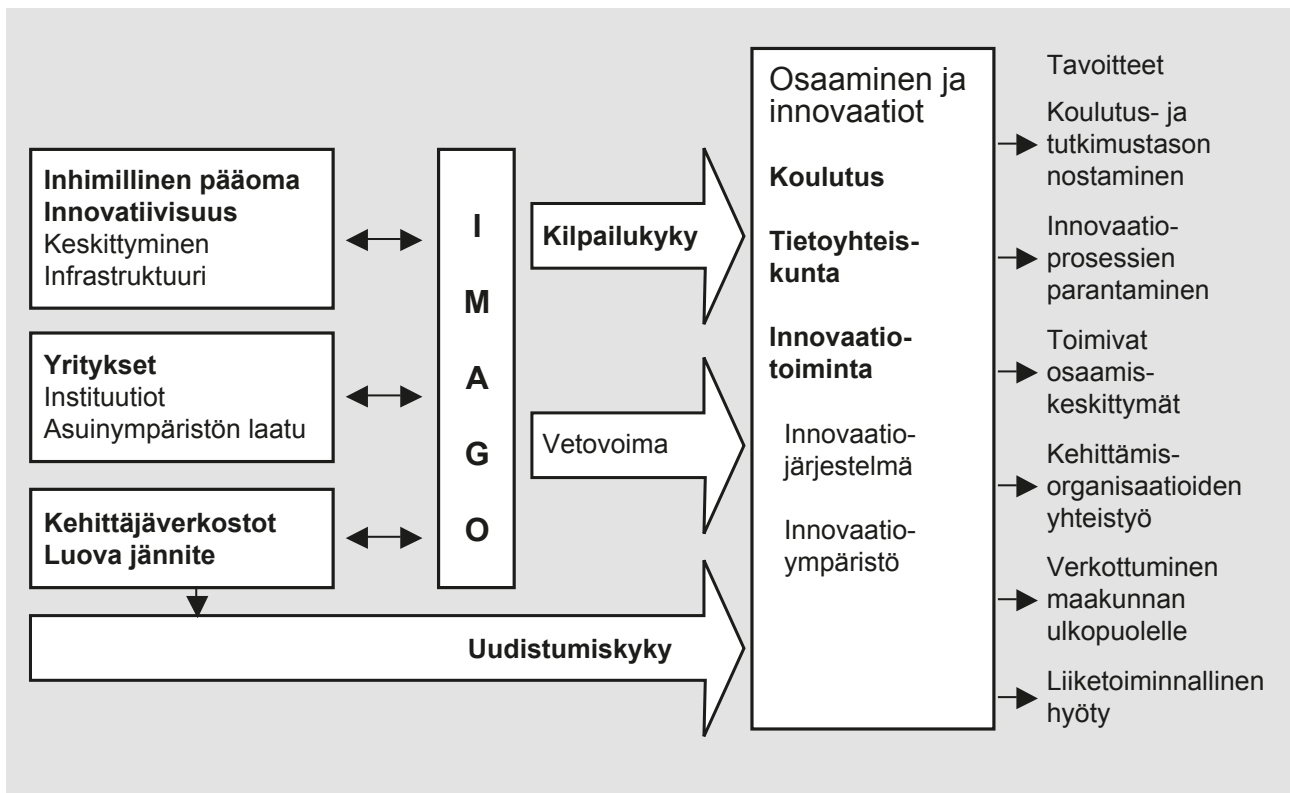
- 5.1. Perusrakenteiden tason ja toimivuuden parantaminen
- 5.2. Hyvä ympäristö

TL6 Vuorovaikutuksen lisääminen ja yhteistyön tehostaminen

- 6.1. Kansainvälinen ja monikulttuurinen Kainuu
- 6.2. Viestintä ja kansalaisvaikuttaminen
- 6.3. Alueyhteistyö ja kumppanuus

6. TOIMINTALINJAT JA TOIMENPIDEKOKONAISUUDET

6.1. Osaamisen vahvistaminen ja innovaatioympäristön kehittäminen (TL 1)

6.1.1. Osaamistason nostaminen ja koulutusrakenteiden kehittäminen

Koulutuksen tavoitetilanne 2010

Jokaisella on mahdollisuus kehittää tietojaan ja taitojaan omien edellytystensä mukaisesti. Koulutuspalvelujen saatavuuden turvaamiseksi on suoritettu koulutuksen järjestäjien yhteistyön tarkastelu ja käynnistetty yhteistyön tehostamistoimet. Kainuussa on maakunnan avainaloja tukevat opintoväylät toisen asteen, jatko-opintojen tai korkea-asteen opintojen kautta työelämään.

Koulutuksen yhteiset toimenpiteet

Koulutusjärjestelmän tulosten ja vaikuttavuuden parantaminen

Opiskelun ohjausta ja tukitoimia tehostetaan kaikilla koulutusasteilla. Painopisteet ovat vähintään opetussuunnitelman mukainen

oppiminen, joustava siirtyminen nivelvaiheissa koulutusasteelta toiselle, keskeyttämisten ja syrjäytymisen ehkäisy, sijoittumisen edistäminen työelämään tai jatko-opintoihin sekä tieto- ja viestintäteknologian käyttö koulutuspalvelujen turvaamisessa.

Yhteistyön tehostaminen

Kaikilla koulutusasteilla tärkeä tehtävä on yhteistyö työ- ja elinkeinoelämän kanssa ja sen huomioon ottaminen opetuksessa ja henkilöstön täydennyskoulutuksessa. Koulutusasteiden välisessä yhteistyössä otetaan huomioon koulutuksellisen jatkumon vaatimukset ja turvataan joustava siirtyminen koulutusasteelta toiselle tai työelämään. Kunkin koulutusasteen tarkastelussa otetaan huomioon maakunta- ja kuntarajat ylittävä yhteistyö maakunnallisen koulutustehtävän hoitamisen ohella. Kansallisen ja kansainvälisen yhteistyön tarjoamat mahdollisuudet otetaan huomioon.

Opetustyön ja henkilöstön kehittäminen
Keskeisinä kehittämiskohteina ovat monimuoto-opetus, yrittäjyyskasvatus- ja koulutus, yhteistyö työ- ja elinkeinoelämän kanssa, maahanmuuttajien kotouttaminen ja koulutus, erityisopetus, oppimisen ohjaus ja tuki. Työtapojen kehittäminen sekä lisääntyvät haasteet

opetustyölle ja yhteistyövaatimukset edellyttävät henkilöstön jatko- ja täydennyskoulutuksessa tehostamista.

Osaamisen keskeinen tunnistin on väestön koulutustaso, jota arvioidaan tutkinnon suorittaneiden määrällä.

Taulukko 1. Tutkinnon suorittaneet Kainuussa ja tavoite vuodelle 2010

Koulutustaso/ tarkasteluvuosi	1995	2000	2004	2010 tavoite
peruskoulun jälkeisen tutkinnon suorittaneet yhteensä [%]	52,4	55,7	58,9	63,8
korkea-asteen tutkinnon suorittaneiden osuus [%]	8,8	17,4	18,8	25,0
tutkijakoulutuksen läpikäyneitä [kpl]	114	92	119	140

ESI – JA PERUSOPETUS

Esi- ja perusopetuksen perustehtävä

Esiopetuksen tehtävänä on osana varhaiskasvatusta parantaa lasten oppimisedellytyksiä. Perusopetus luo pohjan kodin ja koulun yhteistyönä lapsen ja nuoren hyvinvoinnille. Sen tulee kasvattaa hyvän itsetunnon omaavia, aktiivisia ja motivoituneita oppijoita. Perusopetus takaa mahdollisimman lähellä kotia jokaiselle oppilaalle peruskoulun opetussuunnitelman mukaisen osaamisen ja jatko-opintokelpoisuuden toiselle asteelle.

Nykytila

Esi- ja perusopetuksen järjestäjiä ovat Kainuun 10 kuntaa. Esiopetuksen piiriin kuuluu vuonna 2006 noin 800 lasta. Oppilaita Kainuun peruskouluissa vuonna 2006 luokilla 1-9 on yhteensä noin 9300. Kouluyksiköiden määrä on vähentynyt 1980 alkaen rajusti. Kouluyksiköitä oli vuonna 2005 69 ja vuoden 2006 lopussa niitä arvioidaan olevan 63.

Kainuun perusopetuksen oppilaista kuljetuksessa on noin 34 % eli noin 3200 oppilasta. Yksittäisen kunnan oppilaista kuljetettavien osuus on suurin Vuolijoen (61 %) ja pienin Kajaanissa (17 %). Muiden Kainuun kunti-

en kuljetettavien suhteellinen osuus on yli 40 %.

Vuonna 2025 peruskouluun tulevien ikäluokka on noin 700 lasta ja peruskouluikäisten lukumäärä on noin 7000 oppilasta maakuntasuunnitelman väestötavoitteen mukaan.

Maakuntasuunnitelman 2025 visio

Perusopetuksessa kasvatetaan hyvän itsetunnon omaavia, yritteliäitä ja sosiaalisesti kyvykkäitä, kotiseudun historiaa ja nykypäivää tuntevia, toisen asteen oppimisvalmiudet omaavia oppilaita.

Tavoitetilanne 2010

Jokainen oppilas saavuttaa vähintään peruskoulun opetussuunnitelman mukaisen osaamisen. Kainuussa osaamisen ja oppimisen taso on PISA –tutkimuksen keskiarvoa parempi.

Toimenpiteet esi- ja perusopetuksessa

Huolehditaan oppilaskohtaisesti peruskoulun oppimäärän suorittamisesta

Erilaisista oppimis- ja muista vaikeuksista kärsivien oppilaiden tukitoimia tehostetaan ja kehitetään. Maahanmuuttajalasten kotouttamista tuetaan koulutuksellisin keinoin.

Oppilaanohjauksen kehittäminen

Oppilaanohjausprosessi kehitetään viimeistään 7. luokalta alkavaksi yksilöprosessiksi. Oppilaanohjauksen sisältöä ja menetelmiä uudistetaan yhteistyössä toisen asteen opiskelunohjaajien kanssa.

Opettajien perus- ja täydennyskoulutus

Opettajien perus- ja täydennyskoulutusta kohdennetaan lasten ja nuorten elämäntilanteen ja ongelmien varhaiseen kokonaisvaltaiseen tunnistamiseen ja käsittelyyn. Opetussuunnitelmia ja menetelmiä kehitetään ottamalla huomioon toiminnalliset ja työpainotteiset työtavat sekä etä- ja verkko-opetuksen haasteet.

Pedagogiikan, organisaation ja johtamisen kehittäminen

Luodaan säännöllinen sivistys- ja koulunjohtajien yhteistyöpalaverikäytäntö ja tehostetaan yhteistyötä toisen asteen kanssa. Syrjäytymisen ehkäisemiseksi kehitetään varhaisen puuttumisen keinoja ja tehostetaan kodin ja koulun välistä yhteistyötä.

TOISEN ASTEEN KOULUTUS

Toisen asteen koulutuksen perustehtävä

Toisen asteen koulutuksen perustehtävä on koko peruskoulun päättävän ikäluokan kouluttaminen Kainuussa. Tavoitteena on opiskelijoiden työelämä- ja jatko-opintokelpoisuus. Aikuiskoulutus vastaa väestön ja työelämän jatkuvasti muuttuviin ja lisääntyviin koulutustarpeisiin.

Nykytila

Kainuun maakunta –kuntayhtymä on maakunnallinen ammatillisen peruskoulutuksen ja aikuiskoulutuksen sekä lukiokoulutuksen järjestäjä.

Kainuussa voidaan kouluttaa koko peruskoulun päättävä ikäluokka.

Kainuun ammattiopiston ammatillisessa peruskoulutuksessa on yli 1900 vuosio-

kelijaa, oppisopimuskoulutuksessa yli 500 vuosio opiskelijaa ja aikuiskoulutuksessa yli 800 vuosio opiskelijaa. Ammatillista koulutusta järjestää Kainuun ammattiopisto.

Lukiokoulutusta järjestetään kaikissa Kainuun kunnissa paitsi Ristijärvellä. Lukioissa on yli 1900 opiskelijaa. Yli 800 opiskelijan Kajaanin lukio on opiskelijamäärältään Oulun läänin suurin lukio ja kuuluu Suomen viiden suurimman joukkoon. Alle 100 opiskelijan lukioita on kolme. Järjestämishaasteet kohdistuvat erityisesti pieniin yksiköihin. Ensimmäinen vastaus haasteisiin on pienten lukioyksikköjen ja Paltamon lukion muodostama filiaalimalli. Hyrynsalmen, Paltamon, Puolangan ja Vuolijoen lukioyksiköistä muodostettiin 1.8.2005 alkaen yksi tulosityksikkö.

Kainuun ammattiopiston ja Kajaanin lukion yhteisissä IT- ja medialukioissa suoritetaan kaksoistutkintoja, ammatillinen perustutkinto ja ylioppilastutkinto. Kajaanin lukion erityistehtävänä on musiikki ja kuvaamataito. Sotkamon lukion erityistehtävänä on urheilu. Päälajeja ovat maastohiihto, ampumahiihto, yhdistetty, jääkiekko, pesäpallo ja lumilautailu. Sotkamon lukio käynnisti kansainvälisen IB –lukio-opetuksen (International Baccalaureate) hankerahoituksella syksyllä 2005 Oulun lyseon siirtoluvalla. Kuhmon lukiossa on musiikkipainotteisuus ja Paltamon lukio on erikoistunut viestintään. Kajaani ja Paltamo ovat osa Itä-Suomen etälukioverkkoa. Vaalan lukio kuuluu Pohjois-Pohjanmaan etälukioverkostoon.

Kainuun lukioissa on yhteensä noin 80 aikuisopiskelijaa. Erillisenä aikuislukiona toimii Kajaanin lukion aikuislinja.

Maakuntasuunnitelman 2025 visio

Koko ikäluokan koulutus toisella asteella perustuu koulutuskysyntään. Aikuiskoulutuksella vastataan aikuisväestön ja työelämän jatkuvasti muuttuviin koulutustarpeisiin.

Tavoitetilanne 2010

Koulutusrakenne vastaa väestön sekä työ- ja elinkeinoelämän kysyntää.

Koko peruskoulun päättävälle ikäluokalle järjestetään toisen asteen koulutusta alueellisesti opiskelijoiden ja työelämän kysynnän mukaan. Aikuiskoulutusta järjestettäessä otetaan huomioon yksilöiden elinikäisen oppimisen sekä työelämän lisääntyvät osaamisvaatimukset ja turvataan osaavan työvoiman saatavuus.

Koulutustalous on terve ja antaa mahdollisuudet toiminnan kehittämiseen. Tuloksellisen yhteistyön tarkastelu on suoritettu. Sisällöltään järkevät ja taloudellisesti kannattavat yhteistyön tehostamistoimet on käynnistetty.

Toimenpiteet toisen asteen koulutuksessa

Ennakointi

Koulutustarvetta ennakoidaan ja seurataan järjestelmällisesti yhteistyössä työ- ja elinkeinoelämän ja Kainuun alueviranomaisten kanssa. Alueellisen ennakointityön lisäksi koulutustoimiala osallistuu valtakunnalliseen ja kansainväliseen ennakointityöhön. Ennakoinnin päätehtävät ovat määrällinen ja laadullinen ennakointi.

Määrällisen ennakoinnin ydintehtävänä on aloituspaikkojen määrittäminen väestön ja työelämän koulutustarpeiden perusteella. Tilastokeskuksen ennusteen mukaan 16 –vuotiaiden ikäluokka alenee maakuntaohjelmakaudella noin sadalla. Vuoden 2010 ikäluokka on ennusteen mukaan 1062. Oleellista on ohjelmakauden jälkeen tapahtuvan ikäluokkakehityksen ennakointi jo ohjelmakaudella. Tilastokeskuksen ennusteen mukaan vuonna 2015 on 16 –vuotiaita 837 eli noin 2/3 –osaa nykyisestä määrästä.

Laadullisen ennakoinnin ydintehtävänä on määrittää toteutettavien koulutusohjelmien sisällöt ja tavoitteet työelämän tarpeiden perusteella.

Koulutusrakenteen sovitus tarvelähtöiseksi ja taloudelliseksi

Koulutuspalvelujen maakunnallinen ohjaus

Tehtävänä on turvata laadukkaat koulutuspalvelut maakunnassa ottamalla huomioon koulutustalous, opiskelijoiden tarpeet sekä työ- ja elinkeinoelämän tarpeet. Työssä otetaan huomioon ennakointityön tulokset. Maakunnallinen koulutustehtävä suunnataan sijaintikunnittain opiskelijakysynnän ja alueen työ- ja elinkeinoelämän painopisteiden perusteella.

Opiskelijälähtöisen toteutuksen kehittäminen

Opiskelijapalvelujen ja yksilöllisten opiskelumallien kehitystyötä jatketaan. Ammatillisen koulutuksen ja lukiokoulutuksen yhteistä opintotarjontaa uudistetaan ja kehitetään. Erityistoimia vaativille opiskelijoille laadittuja toimintamalleja kehitetään edelleen. Maahanmuuttajalasten toisen asteen koulutus järjestetään toimivaksi ohjelmakaudella. Jokaiselle opiskelijalle annetaan ura- ja rekrytointiohjausta työelämään tai jatko-opintoihin sijoittumisen edistämiseksi. Monimuoto- ja etäopetuksen kehitystyön tavoitteena on jokaisen toisen asteen opiskelijan osittainen opiskelu ajasta ja paikasta riippumatta tietoverkon kautta.

Aikuiskoulutus - elinikäisen oppimisen vaatimusten huomioon ottaminen

Ammatillisen aikuiskoulutuksessa otetaan huomioon elinikäiseen oppimisen lähtökohdat, joita ovat esimerkiksi ajasta ja paikasta riippumaton oppiminen sekä aikuisten opiskeluvaikeuksien hallinta. Kehityskohteena on aikuisten verkko-opetus.

Ammatillisen koulutuksen työelämävastaavuuden lisääminen

Ammatillisen koulutuksen työelämävastaavuutta kehitetään. Ammatillisen peruskoulutuksen tehtävänä työelämän kanssa on työ- ja oppimisen ja ammattiosaamisen näyttötutkintojen kehittäminen laadullisen ohjauksen välineiksi. Kehittämisessä otetaan huomioon maakunnan innovaatiostrategia ja elinkeinopoliittiset strategiat. Yritysten henkilöstökoulu-

tuksella kasvatetaan henkilöstön täsmäosaamisista.

Yrittäjyys otetaan osaksi opetusta

Ammatillisen koulutuksen yrittäjyyspainotteinen työssäoppiminen vakiinnutetaan. Lukio-koulutuksessa otetaan huomioon yrittäjyyden ja työelämän haasteet.

Tehdään yhteistyön tarkastelu ja käynnistetään tehostamistoimet

Koulutuksen järjestäjän, Kainuun maakunta –kuntayhtymän, päätehtävä on väestön sekä työ- ja elinkeinoelämän tarvetta vastaavan taloudellisen koulutusrakenteen luonti. Taloudellisuusvaatimus edellyttää toisen asteen koulutuksen ja muun sivistystoimen yhteistyön tarkastelua. Taloudellisesti kannattavat ja realistiset uudet yhteistyömuodot käynnistetään ja ennestään olevia yhteistyömuotoja tehostetaan tukipalveluissa ja opetustyössä.

Tehostetaan perustehtävää tukevaa kansallista ja kansainvälistä yhteistyötä

Kansallisen ja kansainvälisen yhteistyön antamat mahdollisuudet käytetään hyväksi. Koulutuspalveluja tuotetaan myös Kainuun ulkopuolisiin tarpeisiin. Lukiokoulutuksen kansainvälisyyden ohjelmakauden kärkihankkeena on Sotkamon lukion IB –hanke, jolla luodaan pohja IB –lukion vakinaistamiselle.

Lukioiden tulevaisuuspolku tarkistetaan

Lukioiden tulevaisuuspolku -asiakirja tarkistetaan ja filiaalimallin jatkokehitystoimenpiteet on valmisteltu seuraavaksi ohjelmakaudeksi. Haasteena on pienten lukioiden elinkaaren jatkaminen ottamalla huomioon taloudellisuusvaatimukset.

Henkilöstön kehittäminen

Henkilöstön kehittämisen painopisteet ovat monimuoto- ja etäopetus, työelämävastavuuden huomioon ottaminen, opintojen ohjaus, työelämään tai jatko-opintoihin ohjaus sekä yhteistyö eri oppilaitosten kesken.

KORKEA-ASTEEN KOULUTUS

Nykytilan arvio

Kainuussa toimivat Oulun yliopiston yksiköt ja yhteistyöyliopistot muodostavat Oulun yliopiston Kajaanin yliopistokeskuksen. Yhteistyöyliopistoja ovat Joensuu, Jyväskylän, Kuopion ja Lapin yliopistot.

Kajaanin yliopistokeskuksen opettajakoulutusyksikössä on pysyvää kasvatusalan maisteri- ja tohtorikoulutusta ja tietojenkäsittelytieteen yksikössä tietojenkäsittelytieteen maisteri- ja tohtorikoulutusta. Peruskoulutuksen luokanopettajakoulutuksen ja varhaiskasvatuskoulutuksen lisäksi toteutetaan aineenopettajakoulutusta, kulttuuriteollisuuden maisteriohjelmaa (muuntokoulutus, kulttuuriteollisuus ja pedagogiikka), liikuntateknologian maisteriohjelmaa (yhteistyössä Jyväskylän yliopiston kanssa), Venäjän kulttuurin ja kielen maisteriohjelmaa (muuntokoulutus, Venäjä –osaaminen) sekä tarjotaan avoimen yliopiston opetusta. Muuntokoulutuksena Oulun yliopiston Kajaanin yliopistokeskus järjestää DI- ja FM –koulutusta. Kajaanin yliopistokeskuksessa on myös yliopistollista tutkimustoimintaa (mittalaitelaboratorio, biotekniikkalaboratorio ja yhteiskunnalliset tilaustutkimukset).

Kajaanin ammattikorkeakoulu kouluttaa asiantuntijoita viidellä alalla: yhteiskuntatieteiden, liiketalouden ja hallinnon alalla, luonnon-tieteiden alalla, tekniikan ja liikenteen alalla, sosiaali-, terveys ja liikunta-alalla sekä matkailu-, ravitsemis- ja talousalalla. Tutkimus- ja kehitystoiminta edistää vaikutusalueen osaamista, hyvinvointia ja yrittämistähtoa.

Kainuun maakuntakorkeakoulun valmisteluhanke toteutettiin osana Kajaanin kaupunkiseudun aluekeskusohjelmaa. Kainuun maakuntakorkeakoulu on osa Osaava Pohjois-Suomi -strategian toteutusta. Tavoitteena on Kajaanin yliopistokeskuksen, Kainuun kesäyliopiston ja Kajaanin ammattikorkeakoulun muodostama yhteenliittymä, joka tuottaa ja välittää korkeakoulutasoisia aikuiskoulutus-

palveluja kainuulaisille ihmisille, yhteisöille ja yrityksille.

Korkeakoulutustarjonta Kainuussa on maan alhaisimpia. Korkeakoulupaikkoja (ml. yliopisto ja ammattikorkeakoulu) suhteessa 19-21 –vuotiaiden keskimääräiseen ikäluokkaan on 42% kun maan keskiarvo on 69%. Yliopistollisia koulutuspaikkoja Kainuussa on 9 %:lle ikäluokasta ja ammattikorkeakoulupaikkoja 33 %:lle ikäluokasta, kun maan keskiarvot ovat 32 % ja 37 % (vuosi 2003).

Haasteena Kainuussa on luoda riittävän laaja ja monipuolinen sekä laadultaan kilpailukykyinen korkeakouluopetusta ja tutkimusta tarjoava kokonaisuus, joka vastaa maakunnan elinkeinoelämän ja hyvinvoinnin kehittämistarpeisiin ja suuntaa toimintaansa maakuntasuunnitelman painopisteistä. Yliopistokoulutusta vahvistetaan ja ammattikorkeakoulutusta ja yksiköiden yhteistyötä lisätään. Verkottumista maakunnan ulkopuolelle laajennetaan.

Maakuntasuunnitelman 2025 visio

Kajaanin yliopistokeskus yhteistyöyliopistoineen, Kajaanin ammattikorkeakoulu ja Kainuun kesäyliopisto muodostavat toiminnallisen kokonaisuuden. Tästä toimintamallista käytetään nimeä maakuntakorkeakoulu.

Kainuun korkea-asteen koulutus tukee maakunnan avainklustereita. Koulutuksen tarjonta järjestetään vahvistamalla yhteistyötä Kainuun maakunnan ja Oulun sekä muiden yliopistojen ja Kajaanin ammattikorkeakoulun kesken sekä hyödyntämällä tietoverkkojen mahdollisuudet.

Luokanopettaja ja varhaiskasvatuksen opettajankoulutusta on profiloitu liikunnan aineenopettajakoulutukseen, kulttuuriteollisuuden ja –pedagogikaan monialaiseen kansainväliseen maisteriohjelmaan ja erityisopetukseen. Matemaattisten aineitten ja tietotekniikan aineenopettajakoulutus on vakinaista.

Tavoitetilanne 2010

Kainuussa on pysyvät ja maakunnan osamiskärkien pysyviä koulutustarpeita palvelevat korkeakoulutusrakenteet. Maakunnassa toimii pysyvä tutkijakoulu.

Alueellisesti vaikuttava korkeakoulutus, joka vahvistaa osaamisperusteista verkostoitumista ja kansainvälisyyttä.

Kajaanin ammattikorkeakoulun, Kajaanin yliopistokeskuksen ja Kainuun kesäyliopiston sekä Kainuun alueen toimijoiden verkostomainen ja koordinoitu yhteistyö on käynnissä. Kainuun maakuntakorkeakoulun perustehtävä on määritetty.

Korkea-asteen opiskelijoita kannustetaan yrittäjyyteen Kainuussa. Opiskelijat voivat kehittää yritystoimintaa jo opiskeluaikana.

Kajaanin yliopistokeskus on alueellaan keskeinen vaikuttaja; valtakunnallisesti arvostettu ja korkeatasoisesti profiloitunut tutkimus-, kehittämis- ja koulutusyhteisö, joka toimii osana alueellista ja valtakunnallista innovaatiojärjestelmää.

Kajaanin ammattikorkeakoulu edistää koulutuksellaan ja tutkimus- ja kehittämistoiminnallaan vaikutusalueensa osaamista, hyvinvointia ja yrittämistähtoa. Kajaanin ammattikorkeakoulu on koulutuksen ja kehittämisen huippuyksikkö Pohjois- ja Itä-Suomessa sekä valituilla aloilla valtakunnallisesti ja kansainvälisesti tunnustettu toimija.

Korkea-asteen aloituspaikkoja on vähintään 60%:lle ikäluokasta. Turvataan aloituspaikkojen määrä tarvetta vastaavasti.

Kriittiset tekijät

- Ikäluokkien ja vaikutusalueen asiakaspohjan muutokset
- t&k-toiminnan pysyvän ja riittävän rahoituksen sekä jatkuvuuden varmistaminen
- Onnistuneet kehityskärkien valinnat (klusterit)

- Onnistunut Kainuun korkeakoulustrategia ja sen toteuttaminen

Toimenpiteet korkea-asteen koulutuksessa

Korkeakoulutuksen yhteiset toimenpiteet:

- ▲ Korkeakoulustrategian toimeenpano
- ▲ Maakuntakorkeakoulutoimintamallin rakentaminen Kainuuseen

Kajaanin yliopistokeskuksen rakenteelliset muutokset

- ▲ Kajaanin opettajakoulutuksen rakenteellisen kehittäminen ja uudelleen suuntaaminen aloituspaikkojen määrä säilyttäen
- ▲ Ammattikorkeakoulun ja yliopistokeskuksen yksiköiden yhteistyön lisääminen

Kajaanin yliopistokeskuksen koulutus

- ▲ Mittaustekniikan DI –maisterikoulutuksen vakinaistaminen
- ▲ Tietojenkäsittelytieteiden FM –koulutuksen ylösajo
- ▲ Liikuntateknologian maisteriohjelman vakinaistaminen
- ▲ Kulttuuriteollisuuden ja pedagogiikan monialainen kansainvälinen maisteriohjelma (Venäjä –osaaminen)
- ▲ Aikuiskoulutuksen perustoimintaohjelma 2006 - 2008

Kajaanin ammattikorkeakoulun koulutus

- ▲ Kajaanin ammattikorkeakoulun nuorten koulutuksen vakiinnuttaminen ja aikuiskoulutuspaikkojen lisääminen
- ▲ ammattikorkeakoulu aloittaa ylempiin ammattikorkeakoulututkintoihin johtavan koulutuksen kaikilla aloillaan
- ▲ ammattikorkeakoulun yrityksiä palvelevien laboratorioiden ajantasaisuudesta huolehditaan ja niiden toimintaa ja resursseja kehitetään
- ▲ ammattikorkeakoulu vahvistaa aikuiskoulutustoimintaansa työelämän kehittämiseksi

VAPAA SIVISTYSTYÖ

Vapaan sivistystyön lain piiriin kuuluvia oppilaitoksia ovat kansalaisopistot, kansanopistot, opintokeskukset, liikunnan koulutuskeskukset ja kesäyliopistot. Kansanopistot ja liikunnan koulutuskeskukset ovat sisäoppilaitoksia.

Vapaan sivistystyön perustehtävä

Vapaa sivistystyö rakentaa elinikäistä oppimista, sivistystä ja hyvää elämää – yksilöllisesti yhdessä.

Nykytila

Kainuussa toimii yhdeksän kansalaisopistoa, yksi kansanopisto, yksi liikunnan koulutuskeskus ja yksi kesäyliopisto.

Kainuun kansalaisopistoista kahdeksan on kunnallista ja yksi on yksityinen. Kansalaisopistot ovat Hyrynsalmen kansalaisopisto, Kaukametsän opisto (Kajaani ja Vuolijoki), Kainulan kansalaisopisto (yksityinen, Kajaani), Kianta-opisto (Suomussalmi), Kuhmon kansalaisopisto, Oulujärven (Vaala ja Kestilä), Paltamon (Paltamo ja Ristijärvi), Puolangan ja Sotkamon kansalaisopistot. Opistojen palvelut ovat monipuolisia, alueellisesti kattavia ja hyvin saavutettaessa. Opistot tarjoavat avoimen kansalaisopistotoiminnan lisäksi jatko- ja täydennyskoulutusmahdollisuuksia sekä tutkintoihin tähtäävää koulutusta.

Kansanopistojen järjestämät opetuspalvelut ovat: 1) avoin kansalaisopisto-opetus, 2) kurssitoiminta ja 3) koulutus-, kehittämis- ja yhteistyöhankkeet. Avoimen kansalaisopisto-opetuksen valtionosuustunnit vuonna 2005 Kainuun kansalaisopistoissa olivat 58858 tuntia. Opiskelijoita vuonna 2004 oli 14220. Monissa Kainuun kunnissa kansalaisopisto järjestää kunnan kulttuuripalvelut.

Kainuun Opisto Paltamossa on kansanopisto. Opistossa on peruskoululinja, lyhytkursseja, tilauspalvelukoulutusta ja ammatillista lisäkoulutusta. Erikoisuutena on aikuisten maa-

hanmuuttajien perusopetukseen valmistava koulutus.

Vuokatin Urheiluopiston koulutuskeskus vastaa urheiluopiston liikunta-alan koulutuksen ja vapaa-ajan palveluiden tarjonnasta. Koulutuskeskuksen toiminta-ajatuksena on olla Suomen johtava hiihdon koulutuskeskus sekä harraste- ja elämysliikuntapalvelujen kehittäjä. Koulutuskeskus osallistuu Kajaanin ammattikorkeakoulussa opiskelevien liikunnanohjaajaopiskelijoiden koulutukseen ja toimii yhteistyössä Sotkamon lukion IB –koulutuksen kanssa. Yhteistyökumppani on myös kansainväliseen hyvinvointiteknologiaan keskittyvän Snowpolis –osaamiskeskus. konsertit, tapahtumat jne.

Kainuun kesäyliopiston opetus on kaikille avointa aikaisemmasta pohjakoulutuksesta tai iästä riippumatta. Suurin osa opetuksesta on avointa yliopisto-opetusta ja ammatillista lisäkoulutusta. Lisäksi järjestetään valmentavia ja harrastustavoitteisia kursseja. Ohjelmaan sisältyy myös kulttuuri- ja aluepoliittisia tapahtumia sekä erilaisia yleisötilaisuuksia.

Maakuntasuunnitelman 2025 visio

Kansalaisopistopalvelut säilyvät kuntien järjestämänä peruspalveluna kuntalaisten syrjäytymistä ja eriarvoisuutta vastaan.

Tavoitetilanne 2010

Opistojen toiminta palvelee maakuntasuunnitelman mukaista väestön sivistystehtävää. Kansalaisopistojen koulutustarjonta vastaa kuntalaisten tarpeita ja se voidaan järjestää lähellä kuntalaisia.

Maakunnan kansalaisopistojen yhteistyö on turvattu sekä yhteistyön rakenteiden että sisältöjen osalta. Rakenteiden osalta käytössä on säännölliset rehtoreiden tapaamiset. Kansalaisopistot toimivat yhteistyöverkostonä hankkeissa ja harjoittavat yhteistä opetussuunnitelmatyötä. Tarkoituksenmukainen

yhteistyö Kainuun kansalaisopistojen ja muiden vapaan sivistystyön organisaatioiden sekä oppilaitosten välillä tiivistyy.

Kansalaisopistot profiloituvat omille vahvuusalueilleen ja tarjoavat osaamistaan maakunnan muiden kansalaisopistojen käyttöön. Profiloitumisen kautta kansalaisopistojen välille syntyy työnjako, jossa vältetään samalla alueella toimivien kansalaisopistojen päällekkäistä koulutustarjontaa.

Työelämän lisääntyvät osaamisvaatimukset ja työssä jaksamiselle asetetut vaatimukset turvataan. Vapaa sivistystyö on merkittävässä roolissa kansalaisten elinikäisen oppimisen mahdollistajana.

Toimenpiteet kansalais- ja kansanopistotoiminnassa

Ennakointi

Koulutustarvetta ennakoidaan ja seurataan vuosittain asiakaskyselyiden ja arvioinnin keinoin.

Toiminta

Laadukkaat koulutuspalvelut turvataan koko maakunnassa ottaen huomioon taloudellisuus ja opiskelijoiden tarpeet.

Opetusta järjestettäessä otetaan huomioon elinikäisen oppimisen ja omaehtoisen opiskelun vaatimukset.

Uudet oppimisympäristöt otetaan käyttöön opetusta järjestettäessä. Tietoverkkoja käytetään hyväksi opetuksen tukena. Tiivistetään kansalaisopistojen välistä yhteistyötä sekä yhteisen opetussuunnitelmatyön että hankkeistusten osalta. Aloitetaan säännölliset rehtoreiden tapaamiset. Tiivistetään yhteistyötä eri oppilaitosten, koulutusmuotojen ja muun vapaan sivistystyön kanssa. Taiteen perusopetuksen opetussuunnitelmat yhtenäistään paikallisella ja valtakunnallisella tasolla. Tavoitteena on opitun tunnistaminen ja tunnustaminen.

6.1.2. Tietoyhteiskunnan mahdollisuuksien hyödyntäminen

Tausta ja nykytila

Kainuu harvaanasuttuna maakuntana on suurien haasteiden edessä palvelujen järjestämisessä, yritysten toimintaedellytysten parantamisessa ja osaamisen hyödyntämisessä. Tietotekniikan mahdollisuuksien hyödyntäminen on keskeinen tuote- ja palveluinnovaatioiden perusta ja kilpailukyvyn osatekijä. IT-alan osaaminen on vahvistunut Kainuussa ammattikorkeakoulun ja yliopistokeskuksen alan koulutustoiminnan laajenemisen myötä.

Tietoyhteiskunnan mahdollisuuksien hyödyntämistä ei alueen yrityksissä ole riittävästi mielletty voimavaraksi ja kilpailutekijäksi. Pieni joukko yrityksiä ja organisaatioita kulkee alan kehityksen ja tutkimuksen kärjessä, mutta parempaan hyödyntämiseen on mahdollisuudet kaikilla elinkeinoelämän aloilla, julkisella sektorilla ja kansalaistoiminnassa. Laajakaistaisten tietoliikenneyhteyksien puuttuminen haja-asutusalueilla on ollut suuri haitta yritystoiminnan kannalta ja tasa-arvokysymys kansalaisen näkökulmasta.

Nykytilaa kuvataan tarkemmin kunkin päätöksen alla erikseen.

INFRASTRUKTUURI JA TEKNIIKAT

”Huolehditaan tietoverkkojen saatavuudesta kaikkialla maakunnan alueella”

Alueiden kilpailukyvyn ehtona on, että kaikkialla niin palveluiden käyttäjien kuin tarjoajien saatavilla on nopeat tietoliikenneyhteydet. Tiedonsiirtotekniikoiden kehitysvauhti on nopeaa ja samoin kehittyvät myös tarpeet yhä nopeammille yhteyksille. Tämä korostuu matkailupalvelujen ja maaseudun pk-yritysten toiminnan elinehtona. Myös kansalaiset palvelujen käyttäjinä tarvitsevat nopeita tietoliikenneyhteyksiä.

Laajakaistaisten yhteyksien saavutettavuus kaikkialla maakunnassa

Vuosien 2005 ja 2006 aikana toteutetaan koko maakuntaa koskeva laajakaistaratkaisu perustuen langattomiin tekniikoihin, erityisesti WiMAX -standardiin. Hankkeen tavoitteena on 100 %:n peitto maakunnan vakituisesta asutuksesta sekä mahdollisuus ottaa käyttöön laajakaistayhteydet myös loma-asunnoissa mahdollisimman kattavasti.

Vuoteen 2010 mennessä nopeat yhteydet ovat saatavilla kaikkialla maakunnassa, myös liikkuvuus huomioiden. Tämä tarkoittaa kannettavissa päätelaitteissa olevaa langattoman ratkaisun yhteensopivuutta, jolla yhteys samalla tietokoneella voidaan muodostaa missä hyvänsä.

Kuntien alueverkon ominaisuuksien kehittäminen ja ylläpito

Kainuun kuntien alueverkko on mahdollistanut kuntasektorilla keskitetyt tietojärjestelmät ja yhteiset atk-palvelut sekä työn jakamisen alueellisesti. Tietojärjestelmien ylläpito ja päivitys on Kainuun maakunta –kuntayhtymällä, joka tarjoaa atk-palvelut myös kaikille kunnille.

Alueverkon tekniikkaa ja palvelua kilpailutetaan määräajoin maakunnan ja kuntien määrittämien periaatteiden mukaisesti. Alueverkon on pystyttävä tarjoamaan tehokas tiedonsiirtoalusta ja jatkossa verkon käyttötarve uusien tietoverkkojen päälle siirtyvien palvelujen myötä edellyttää suurempaa kapasiteettia ja monipuolisempia palveluominaisuuksia.

ELINKEINOPOLITIIKKA / INNOVAATIOPOLITIIKKA

”Tuetaan ja vahvistetaan pk-yritysten henkilöstön valmiuksia ottaa käyttöön ja hyödyntää uutta teknologiaa yritystoiminnassa”

eLiiketoiminta –teema on kaksijakoinen: verkkoappaa koskeva kehitystyö ja toisaalta yritysten sisäisten ja osittain ulkoisten prosessi-

en digitalisoimista koskeva kehittäminen. Las-
kutus, henkilöstöhallinto, osto- ja myyntitoimi,
logistiikka jne. ovat yritystoiminnan osa-alueita,
joilla sähköisten prosessien käyttöönotto
ja internet –teknologioiden (IP-protokolla
perustuvat ratkaisut) hyödyntäminen on yhä
tärkeämpää yritysten kilpailukyvyn kannalta.

Yritysten sisäisten prosessien ja kauppapaikkaratkaisujen kehittäminen

Pk-yritykset ovat Kainuussa hyödyntäneet tie-
toyhteiskunnan mahdollisuuksia ja työkaluja
hyvin vähän. Ilman sähköpostia toimii vielä
moni maakunnan yrityksistä. Yritysten sisäisten
prosessien mallintaminen ja muokkaaminen
vastaamaan uusia liiketoimintamahdollisuuksia
vaatii usein ulkopuolisen asiantuntijan käyttämistä.

eLiiketoiminta – klusteri- ja verkostotoiminnan kehittäminen

Yritykset ovat hyödyntäneet verkkokaupan
mahdollisuuksia verraten vähän. Pienikin
yritys voi menestyä kapealla kohderyhmällä
hyvin, mutta se kaipaa tuekseen verkkokaupan
tekniikkaa ja markkinointia. Parhaiten tätä
konseptia voitaisiin hyödyntää yritys-
klustereiden ja -yhteistyön kautta, jolloin
yhteisesti hoidetaan tekniset verkkokaupan
ratkaisut ja markkinointi. eLiiketoiminta
nähdään jatkossa myös yhtenä tuotteen
jakelukanavana.

Tietoyhteiskunnan mahdollisuuksien tehok-
kaampi hyödyntäminen yrityksissä tarvitsee
erityistoimia. Klusteritoimintaa ja eLiiketoimintaa
yhdistämällä saavutetaan merkittäviä
tuloksia eri toimialoilla.

JULKINEN HALLINTO

*”Kehitetään organisaatioiden sisäisiä ja ulkoisia
prosesseja viemällä sisältöä verkkoihin ja
uudistamalla palveluprosesseja sekä edistämällä
sähköistä asiointia”*

Julkinen palveluntuotanto (sosiaali- terveys-
palvelut, koulutuspalvelut jne.) hyödyntää
uusia menetelmiä teknologian kehityksen toi-

nessa aallossa, ja ne ovat käyttövolyymltaan
niin suuria palveluprosesseja, että kustan-
nustehokkuuden ja kunta-/maakuntasektorin
talouden kannalta niiden käytäntöjen järjestä-
minen ja uusien teknisten ratkaisujen hyödyn-
täminen on keskeisessä asemassa.

Hallinnon sähköisen asiointin palvelut

Sähköinen asiointi on teema, jonka palve-
luita kehitetään aktiivisesti niin valtion kuin
kuntienkin toimesta. Palveluja on syntynyt
kuitenkin melko hitaasti. Olennaista on löytää
ne palvelut, jotka asiakkaiden (kansalaisten
ja yritysten) kannalta helpottaisivat asiointia
ja vähentäisivät fyysisten asiakaskäyntien
määrää. Sähköistä asiointia kehitetään niin
Kainuun maakunnan ja kuntien toimesta kuin
osana laajempia yhteistyöfoorumia. Valtion
sähköisen asiointin edistämiseen tähtäävät
toimet ja hankkeet otetaan käyttöön Kainuus-
sa alueen resurssien ja prioriteettien mukai-
sesti.

Sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut

Sosiaali- ja terveydenhuolto on painopiste-
alue, jonka palveluketjujen järjestämisessä
digitalisoinnilla on suuri merkitys. Sosiaali-
ja terveydenhuollon palveluprosessien
kehittäminen informaatioteknologian avulla
on Kainuussa hallintokokeilun myötä hyvä
kokeilu- ja tutkimusalusta valtakunnallisesti-
kin. Potilastietojärjestelmien yhteensopivuus,
digitaalinen röntgenarkisto- ja laitteet sekä
laajamittainen videoneuvottelulaitteiden hyö-
dyntäminen ovat hyviä esimerkkejä maakun-
nassa jo tehdystä kehitystyöstä.

Julkisen hallinnon sisäisten toimintaketjujen sähköistäminen

Kainuun hallintokokeilun käynnistämisen-
vaiheessa on tehty mittava tietojärjestelmien
integrointi- ja uusien järjestelmien hankinta-
ja käyttöönottoprosessi. Tätä työtä on syytä
jatkaa ja ottaa myös peruskuntien tietojärjes-
telmät ja prosessit entistä syvemmin osaksi
kuntasektorin yhteisiä järjestelmiä. On vie-
lä lukuisia osa-alueita, joita ei ole kehitetty
resurssipulan ja sisäisten priorisointien vuoksi.
Sähköiseen tunnistamiseen ja autentikointiin

liittyvä kokonaisuus on yksi keskeisistä ratkaisuista, jotka tulee kytkeä osaksi julkishallinnon sisäisiä prosesseja. Nämä perusratkaisut tulee kuitenkin tehdä kansallisella tasolla.

OPETUS, OPPIMINEN JA OSAAMINEN

”Tuetaan toimintakulttuurin muutosta tietoyhteiskunnan työkalujen omaksumiseksi sekä tieto- ja viestintätekniikan osaamisen laajentamiseksi”

Opetuksen ja osaamisen merkitys, aina peruskoulutuksesta tutkimukseen ja kansalaisten tieto- ja viestintätekniikan lukutaitojen opastukseen, korostuu mitä pidemmälle ja syvemmälle tietoyhteiskuntaan mennään. Olennainen osa tietoyhteiskunnan mahdollisuuksien hyödyntämisessä on koko sähköisen asioinnin ja palvelujen toimintakulttuurin omaksuminen ja muuttaminen.

Etäopetuksen välineiden täysimittainen hyödyntäminen

Kainuun lukiokoulutuksen osana on käynnistetty uudenlainen filiaalimalli, joka mahdollistaa entistä pienemmät opetusryhmät ja yksiköt hyödyntäen mm. etäopetuksen mahdollisuuksia uusia tekniikoita hyväksikäyttäen. Kainuun maakuntakorkeakoulu on esimerkki useamman organisaation yhteisestä kurssitarjonnasta, joka löytyy tietoverkoista.

Tietoyhteiskunnan mahdollisuuksiin viestinnän näkökulmasta liittyy monikanavaisuus, jossa eri kanavien (web, radio, mobiilitekniikat, digi-TV jne.) kautta esitetään esim. liikkuvaa kuvaa netti-TV –lähetysten muodossa. Tähän toimintamalliin liittyy tuottajaverkosto, joka tarjoaa lähetyksiä eri tarkoituksiin ja eri kanavien kautta ja nimenomaan kouluttaa eri kohderyhmiä sisällöntuotantoon.

Kansalaisten viestintätaitojen opastus ja tuki

Kansalaisten opastus ja tuki on ollut Kainuussa pitkälti Kainuun Osku –hankkeen ja kansalaisopistojen varassa. Tämä työ tulee

jatkumaan osana eri koulutusinstanssien toimintaa sekä kolmannen sektorin tekemänä toimintana yritysten tuottaman normaalin tukipalvelun rinnalla. Kirjastojen infrastruktuurin ja osaamisen hyödyntäminen on hyvä tapa tukea ja opastaa.

TIETOYHTEISKUNNAN MAHDOLLISUUKSIEN HYÖDYNTÄMISEN TAVOITETILA 2010

Kainuu on uudistanut maakunta –kuntayhtymän ja kuntien tietojärjestelmät ja yhteinen tietohallinto vastaa peruspalveluista tietoliikenteen ja perusjärjestelmien toimivuuden osalta. Tietohallintopalveluiden keskitettyä mallia hyödyntävät myös osa valtionhallinnon virastoista ja laitoksista. Laajakaistaiset tietoliikennepalvelut ovat kaikkien kainuulaisten saavutettavissa asuinpaikasta riippumatta. Myös liikkuviin tarpeisiin tehtyjä standardeja ja ratkaisuja voidaan hyödyntää koko maakunnan alueella julkisen ja yksityisen sektorin palveluina sekä kansalaisille ja matkailijoille tarjottavina palveluina.

Sähköisten palveluiden tarjonta on laajaa kaikilla toimialoilla ja fyysisen liikkumisen tarpeita ja etäisyyksistä aiheutuvia kustannuksia on pystytty merkittävästi supistamaan. Sosiaali- ja terveydenhuolto ja koulutoimi hyödyntävät tieto- ja viestintätekniikkaa edelläkävijänä kansallisesti ja jopa kansainvälisesti.

Tieto- ja viestintätekniikan käyttöönotto ja hyödyntäminen on osa arkipäivää ja työprosesseja kaikissa yrityksissä. Myös kansalaisten tieto- ja viestintätekniikan käytön tuki on järjestetty siten, että verkkopalvelujen pahimmat esteet ja ennakkoluulot on poistettu. Kainuu on yritysten ja kansalaisten verkottumisessa maan keskiarvon yläpuolella.

TOIMENPITEET

▲ Kainuussa toteutetaan vv. 2006-2007 ensimmäistä kertaa koko maakuntaa ja väestöä 100 %:sti kattava laajakaistarat-

kaisu. Sen tuomat mahdollisuudet ovat merkittävät niin elinkeinoelämän, julkisen sektorin palvelujen, yksityisten palvelujen kuin kansalaistoiminnankin osalta.

- ▲ Runkoverkkoja (valokuitu) kehitetään ja laajennetaan 'viimeisen mailin' langattomien
- ▲ ratkaisujen lisäksi riittävän yhteysnopeuden tarjoamiseksi kaikille. Päävastuu verkon ylläpidosta ja päivittämisestä on maakunnassa toimivilla teleoperaattoreilla.
- ▲ Valtiohallinnon tehtävien alueellistamisen myötä tarjotaan atk-palveluja myös valtion yksiköiden tarpeisiin. Kainuu pyrkii toimimaan pilottina siinä kuinka valtionhallinto ja kuntasektori maakunnassa hoidetaan tietohallinnon osalta keskitetysti joko osana maakunnan palveluita ja/tai kainuulaisten yritysten tarjoamina palveluina.
- ▲ Klusteritoimintaa tietoverkoissa tuetaan eri toimialojen yritysryppäitten yhteisinä kehittämistoimina, joissa klusterikohtaisesti hyödynnetään markkinointia, koulutusta ja kauppaa tietoverkkojen välityksellä.
- ▲ Sosiaali- ja terveydenhuollon palveluiden kehittämisessä Pohjois-Suomen sairaanhoitopiirien yhteistyö on pitkällä ja sitä on syytä jatkaa kun kansallisestikin pyritään kohti yhtenäisiä järjestelmiä. Sähköisen asioinnin palvelutuotantoon panostetaan myös sosiaalihuollossa.
- ▲ Verkko-opetuksessa Kainuu voi olla johtava verkkokouluttaja ja verkkomateriaalin tuottaja jollakin kapealla segmentillä esimerkiksi matkailuun tai urheiluun liittyen. Osaamiskeskus Virtuosi Kuhmossa kehittää musiikin verkko-opetusta kansainvälisesti merkittävän tutkimus- ja kehitystoiminnan kautta. Maakunnan laajuinen verkko-opetuksen kehittämishanke, jossa ovat mukana kaikki koulutustoimijat, antaa Kainuulle mahdollisuuden toimia edelläkävijänä verkko-opetuksessa. Kajaanin yliopistokeskus ja ammattikorkeakoulu ovat tässä avainasemassa.
- ▲ Maakunnallisesti kattavan laajakaistaratkaisun jälkeen korostuu opastuksen ja tuen merkitys. Tämä on jäänyt liian vähälle huomiolle Suomessa toteutetuissa laa-

jakaistaverkkojen käyttöönotoissa. Kainuussa kansalaisten ja yritysten osaamista ja laajakaistan käytön tukea ja sisältöjen opastusta hoidetaan ja kehitetään jatkossa pysyvänä toimintana. Yrittäjille suoraan suunnattavaa ohjausta ja tiedottamista aktivoidaan.

6.1.3. Innovaatiotoiminnan edellytysten parantaminen

- ▲ Vahvistetaan ja kehitetään maakunnan avainklustereita tukevia osaamiskeskittyviä joilla on mahdollisimman aukottomat innovaatiopalvelut ja joissa yhdistyvät teknologia- ja markkinalähtöiset innovaatioprosessit
- ▲ Luodaan kehittäjäorganisaatioista kattava kehittäjäverkosto ja vahvistetaan innovaatioverkostoja koulutuksen, tutkimuksen, kehitystoiminnan ja osaamisintensiivisen palvelutoiminnan ja yritysten välille
- ▲ Vahvistetaan alueella olevia osaamis- ja innovaatorakenteita ja lisätään yhteistyötä ja verkottumista johtaviin kansallisiin ja kansainvälisiin osaamiskeskittyymiin
- ▲ Kehitetään asiakaslähtöisiä toimintatapoja tavoitteena innovaatioiden tehokkaampi kaupallistaminen

Nykytila

Kajaanin yliopistokeskuksen jäsenyliopistojen ja Kajaanin ammattikorkeakoulun koulutus- ja tutkimustoiminta ovat Kainuun innovaatiojärjestelmän keskeinen osa. Soveltavaa tutkimusta ja teknologian siirtoa toteuttavat Kajaanissa VTT, Kajaanin yliopistokeskuksen yksiköt ja Kajaanin ammattikorkeakoulu. Korkeakouluyksiköt yhdessä välittäjäorganisaatioiden kanssa muodostavat strategisesti tärkeän kehittäjäverkoston.

Välittäjäorganisaatioita ovat mm. teknologia- ja osaamiskeskukset, kehitysyhtiöt, tiedepuistot ja yritysautomot. Kainuussa toimii kaksi teknologiakeskusta: Kajaanin Teknologia-keskus Oy ja Snowpolis Oy. Kajaanin Teknologia-keskus Oy on välittäjäorganisaatio ja

mittaustekniikan osaamisalan koordinoija. Teknoliakeskus on mukana Multipolis-verkostossa mittausteknologian osaamisellaan nimellä Measurepolis Kajaani.

Kainuun osaamiskeskusohjelman muodostavat Measurepolis Kajaani ja Virtuosi Kuhmo. Measurepolis-ohjelma on mittaustekniikan tutkimus- tuotekehitys- ja yritystoiminnan laaja ja pitkäkestoinen kehittämissuunnitelma. Ohjelman tavoitteena on mittaustekniikan tutkimus- ja tuotekehitystoiminnan kehittämisen, alan yritysten teknologiaosaamisen vahvistamisen ja yhteistyöverkoston kansallisen ja kansainvälisen laajentamisen kautta synnyttää Kainuuseen kansallisesti merkittävä ja kansainvälisesti tunnettu mittaustekniikan osaamiskeskus. Osaamiskeskus Virtuosi Kuhmossa on kamarimusiikin osaamisalan toimija Kainuun osaamiskeskusohjelmassa.

Snowpolis Oy on hyvinvointiteknologiaan, liikuntaan sekä talven teknologiaan erikoistunut osaamis- ja yrityskeskittymä. Jyväskylän yliopiston liikuntabiologian laitos järjestää yhteistyössä Snowpoliksen kanssa liikuntateknologian muuntokoulutusta Sotkamossa.

Kuhmoon suunnitellun Woodpoliksen tavoitteena on mekaanisen puunjalostuksen t&k-, yrityspalvelu- ja koulutusyksikkö, joka on verkostoitunut yliopistojen, tutkimuslaitosten ja koulutusorganisaatioiden kanssa. Seniorpolis on Ristijärvellä ideoitu, mutta maakunnallisesti toteutettava osaamiskeskittymä, jonka tavoitteena on kehittää seniorien hyvinvointia ja elämäntapaan liittyviä toimintoja.

Kainuun Etu Oy on maakunnallinen kehitys-yhtiö, joka tukee Kainuun avaintoimialojen yrityksiä liiketoimintaosaamisessa, erityisesti myynnin ja markkinoinnin kehittämisessä, yritysten henkilöstöjen osaamisen kehittämisessä ja verkottumisessa. Kainuun Etu tukee markkinalähtöistä t&k –toimintaa sekä yritysten teknologian siirtoa ja kansainvälistymistä.

Muutosnäkymät ja kehityshaasteet Kainuussa:

Paikallisten ja alueellisten innovaatioympäristöjen rooli korostuu tulevina vuosina entisestään alueiden kilpailukyvyyn osatekijänä. Tämä liittyy globalisaatioon ja jatkuvaan markkinoiden kansainvälistymiseen ja sitä kautta kilpailun kiristymiseen. Koko kansallinen tiede-, tutkimus- ja innovaatiojärjestelmä hakee parhaillaan rakenteita ja toimintamalleja, joilla tulevassa kilpailutilanteessa voidaan menestyä. Tämä näkyy mm. korkeakoulujen rakenteita koskevissa selvityksissä, OPM:n hallinnonalan tuottavuusohjelman käynnistämisenä, yliopiston ja ammattikorkeakoulun yhteiskunnallisen palvelu- ja vuorovaikutustehtävän korostumisena sekä yliopistojen rahoitusrakenteiden muutoksina, joissa kilpailu tutkimusrahoituksesta kiristyy

Kainuun innovaatioketjun suurimpina kehittämisaikkoina ja siten kehittämiskohteina ovat:

- ▲ globaalisti kilpailukykyinen yrityskehitys- ja kasvun alueellisten yritysten määrän lisääminen
- ▲ liiketoimintaosaamisen kokonaisuuden ja erityisesti tuotteiden kaupallistamisen osaamisen kohottaminen
- ▲ innovaatiokulttuurin ja yrittämiseen kannustavan ilmapiirin synnyttäminen
- ▲ osaamisen rakenteiden ja rahoitusmallien vakiinnuttaminen
- ▲ tieteellisen soveltavan tutkimuksen vahvistaminen ja kansainvälistäminen erityisesti kärkialalla mittaustekniikassa
- ▲ teknologiakeskuksen roolin vahvistaminen uutta teknologialähtöistä yritystoimintaa synnyttävänä, teknologiayritysten kehittämistä edistävänä ja teknologiavetoista tutkimus- ja tuotekehitystoimintaa kokoavana toimijana
- ▲ maakunnallinen pääomahuolto yritysten tutkimus- ja tuotekehitystoiminnan vauhdittajana ja laajentajana

Tavoitetila 2010

Innovaatiojärjestelmä

Alueen innovaatiojärjestelmä pitää sisällään kytkökset tiedon tuottajien, välittäjäorganisaatioiden sekä yritysten välillä. Innovaatiojärjestelmän kehittämistavoitteena on, että siinä olevat organisaatiot yhdessä peittävät asiantuntemuksellaan ja/tai verkostoyhteyksillään mahdollisimman aukottomasti ja laadukkaaksi koko innovaatioketjun. Kehittäjä- ja välittäjäorganisaatiot keskittyvät omaan erikoisosaamiseensa innovaatioketjussa. Välittäjäorganisaatioilla on erityinen rooli innovaatiojärjestelmässä, mutta mikään yksittäinen kehittäjä- tai välittäjäorganisaatio ei voi hallita liiketoimintaosaamisen koko ketjua. Yhteistyön ja työnjaon periaatteista on sovittava.

Instrumentteina ovat osaamiskeskusohjelma, osaamiskeskittymät, valtion rahoitus t&k-toi-

mintaan sekä innovaatiojärjestelmään; rakenteelliset kehittämishankkeet (EAKR, ESR), kilpailtu t&k-rahoitus.

Innovaatioympäristö

Innovaatioympäristön näkökulmasta otetaan laajemmin huomioon innovaatiotoiminnan kannalta keskeiset kansalliset ja kansainväliset verkostot. Kansainvälistyminen on Kainuun innovaatiotoiminnan haaste, mm. innovaatiotoiminnan uusien tarpeiden ennakoinnissa.

Alueen vetovoimaisuutta osaajien ja yritysten suuntaan vahvistetaan suunnitelmallisen viestinnän avulla. Tavoitteena on kohottaa alueen houkuttavuutta mm. tekemällä alueen yritysten osaamista tunnetuksi. Kilpailu osaamisesta liittyy kilpailuun osaajista: alueelle sitoutuneet ja sinne tulevat osaajat ovat alueen innovatiivista pääomaa

Kainuun strategiset osaamiskärjet innovaatiotoiminnassa

Kainuussa pysyvien koulutusrakenteiden ja tutkimuspanostusten kehittäminen suunnataan seuraaviin osaamisalueisiin, ja niiden sisällä alueelle sopiviin huippuosaamisen erikoisalueisiin:

Osaamisalue

Keskeinen osaamisperusta

Tieto- ja viestintäteknologia

Mittaustekniikka, langaton instrumentointi, ohjelmistotuotanto ja -liiketoiminta, sulautetut järjestelmät, tuotanto-tekniikka; alan opettajakoulutus, toimintaprosessien uudistaminen eri toimialoilla tieto- ja viestintäteknologialla.

Matkailu

Matkailu- ja kulttuuriosaaminen sekä näihin liittyvä liiketoimintaosaaminen, markkinointi, yrittäjyys sekä eri toimintojen (ml. ohjelmanpalvelut) kehittäminen tieto- ja viestintäteknologiaa hyödyntäen.

Hyvinvointi

Liikunta- ja hyvinvointitekniologia, sosiaali- ja terveysalan innovatiiviset prosessit, elintarvikebiotekniikka

Strategiaa tukevia toimenpiteitä kohdennetaan myös osaajiin eli ihmisiin, jotka toimivat innovaatiojärjestelmän eri osissa. Kilpailu osaamisesta liittyy kilpailuun osaajista: alueelle sitoutuneet ja sinne tulevat osaajat ovat alueen innovatiivista pääomaa.

Innovaatiojärjestelmän ja -ympäristön kehittämisessä tärkeitä ohjelmallisia instrumentteja ovat osaamiskeskusohjelma ja aluekeskusohjelma. Vuoden 2006 aikana molempien ohjelmien jatkosta kaudella 2007 – 2013 päätetään avoimen hakumenettelyn perusteella. Tavoitteena on osaamiskeskustoimintojen jatkaminen nykyisen Kainuun osaamiskeskusohjelman osaamisaloilla (Mittaustekniikka Kajaani, Kamarimusiikki Kuhmo). Aluekeskusohjelmaa suunnataan tulevalle ohjelma kaudella innovaatioympäristön kehittämiseen, mm. osaamisen kansainvälistämiseen ja maakunnan osaamisen tunnetuksi tekemiseen yrityksille ja osaajille. Aluekeskuksen roolin ja tehtävien lopullinen täsmentäminen tapahtuu sen perusteella mikä tulee olemaan osaamiskeskustoiminnan sisältö ja toteutus Kainuussa vuodesta 2007 alkaen.

Toimenpiteiden suuntaaminen

Kainuun korkeakoulustrategialla toteutetaan Kainuun innovaatiojärjestelmän kehittämistavoitteita.

Kainuun innovaatiojärjestelmän kehittämisen tasot (5)

1) Pysyvän osaamisperustan luominen alueelle

Korkeakouluyksiköiden roolina on toimia pysyvän osaamisperustan ja osaajien tuottajana alueelle keskittyen alueen vahvimpiin ja kilpailukykyisimpiin osaamisalueisiin tiiviissä vuorovaikutuksessa alueen yksityisen ja julkisen sektorin kanssa. Pysyvällä osaamisperustalla tarkoitetaan alueella olevaa tutkimus- ja kehitystoimintaa (esimerkiksi laboratoriotointa ja siihen liittyvä välittäjäorganisaatiotoiminta). Tärkeänä edellytyksenä on verkottuminen maakunnan ulkopuolelle.

Keskeiset toimenpiteet vahvistetaan korkea-

koulujen keskinäisin yhteistyösopimuksin ja osana Kainuun kasvu- ja kehityssopimusta.

2) Liittoutuminen

Toisena toimintamallina Kainuun innovaatiojärjestelmässä on tiiviiseen yhteistyöhön perustuva tiedon ja teknologian siirto muiden alueiden korkeakouluyksiköistä ja osaamiskeskuksista. Maakuntaohjelman painopistealoista näitä ovat metsä- ja puuala (esim. Pohjois-Karjala), elintarvikeala (esim. Pohjois-Savo), metalliteollisuus (esim. Ylä-Savo) sekä kivi- ja kaivosteollisuus (esim. Pohjois-Karjala).

3) Täsmätoimenpiteet

Tilapäisiin, yllättäviin ja alueellisesti hajallaan oleviin koulutus- ja kehittämistarpeisiin vastataan verkostoyhteistyöhön perustuvalla maakuntakorkeakoulun toimintamallilla. Tällä mallilla on keskeinen rooli hoidettaessa mm. Virtuoosi-, Woodpolis- ja Seniorpolis –hankkeisiin liittyviä kertaluonteisia tutkimus-, koulutus- ja kehitystarpeita. Mallilla vastataan myös toimintaympäristön yllättävistä muutoksista johutuviin haasteisiin.

4) Horisontaaliset toimenpiteet

Klusteri- ja toimialapohjaisen kehittämisen lisäksi on osaamisalueita, jotka koskevat koko innovaatiojärjestelmää ja aluekehitystä. Keskeisin näistä teemoista on kansainvälistyminen:

- ▲ Kansainvälisiin t&k-konsortioihin ja -hankkeisiin osallistuminen
- ▲ Eurooppalaisiin yhteistyöjärjestöihin osallistuminen yhteisten intressien pohjalta (esim. EURADA)
- ▲ Omaan osaamiseen perustuva verkottuminen

5) Kehittäjäverkosto

Toimii avoimena vuorovaikutusfoorumina. Välittäjäorganisaatiot ja korkeakoulut tiivistävät yhteistyötään yhtenäisenä Kainuun innovaatiojärjestelmän kehittäjäverkostona, jossa vuorovaikutus on avointa sekä toiminta dynaamista ja synergiaetuja hakevaa.

OSAAMISKESKITTYMIÄ rakentavia

hankkeita arvioidaan erityisesti seuraavilla kriteereillä:

- ▲ linkittyminen valittuihin osaamisalueisiin
- ▲ linkittyminen kansalliseen innovaatiopoliittikkaan (mm. kuuluminen olemassa olevaan kansalliseen osaamiskeskusohjelmaan)
- ▲ elinkeinoelämän ja muiden käyttäjien tarpeet
- ▲ kuntien ja muiden taustayhteisöjen sitoutuminen (myös rahoitus)
- ▲ keskeisten yritysten sitoutuminen (myös osallistuminen rahoitukseen)
- ▲ toiminnan tuloksellisuus
- ▲ alueellinen vaikuttavuus
- ▲ osaamiskeskittymien keskinäiset synergiat.

Toimenpiteet innovaatiojärjestelmän kehittämisessä:

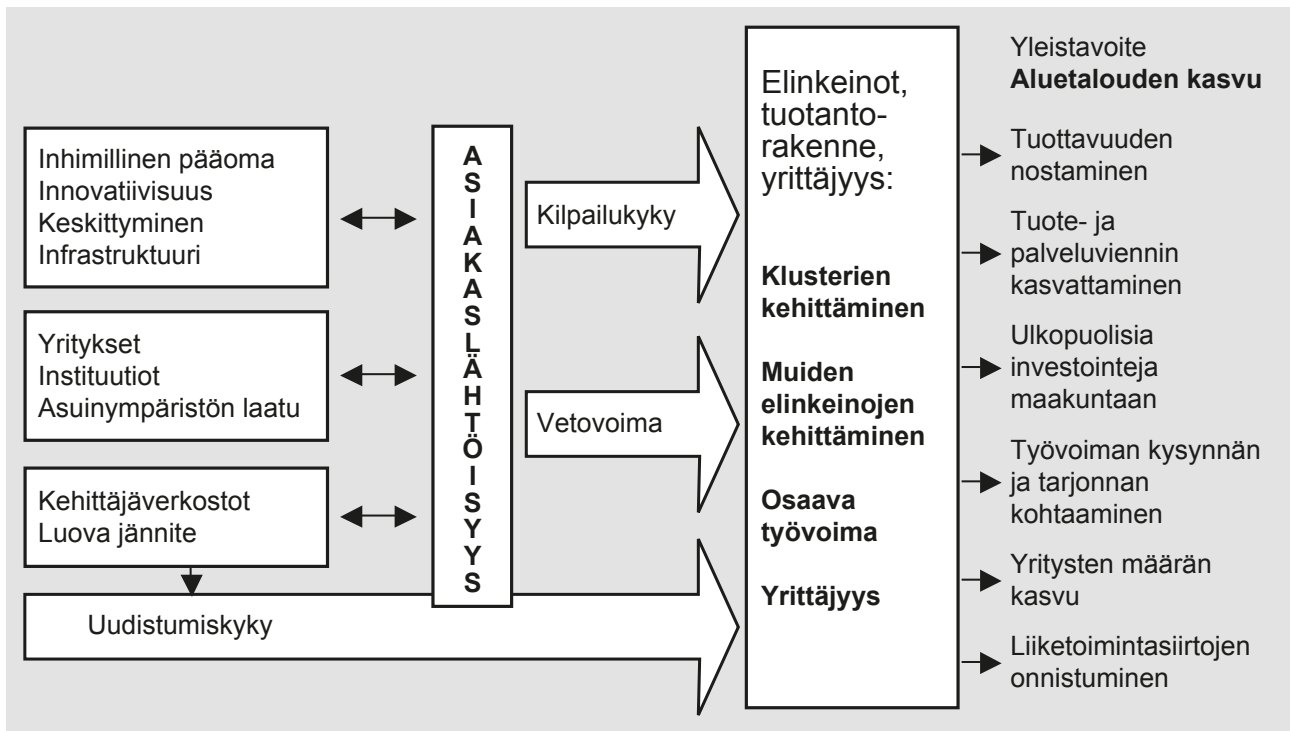
- ▲ Maakunnan välittäjäorganisaatioiden rooleja ja tehtäviä innovaatioketjussa ja keskinäisiä suhteita selkiytetään mm. maakunnan kehittäjäverkoston jatkuvan vuorovaihtuksen kautta.
- ▲ Turvataan Kajaanin yliopistokeskuksen ja Kajaani ammattikorkeakoulun tutkimus- ja kehitystoiminnan resurssit ja toimintojen jatkuvuus
- ▲ Vahvistetaan strategiaan osaamiskärkiin liittyviä osaamiskeskittymiä
  - Tieto- ja viestintäteknologia
  - Measurepolis –ohjelman toteuttaminen
  - Mittaustekniikan osaamisen vahvistaminen osaamiskeskusena
  - Tietojenkäsittelytieteen ja mittaustekniikan tutkimus- ja kehitystoiminnan vahvistaminen yliopistokeskuksessa ja ammattikorkeakoulussa
  - ICT –laboratorioiden kehittäminen

ammattikorkeakoulussa

- Mittalaitelaboratorion ja VTT:n toimintojen kehittäminen
- ICT:n soveltaminen muissa osaamiskeskittymissä (Virtuosi, Snowpolis, Seniorpolis, Woodpolis)
  - Matkailu
- t&k –toiminnan vahvistaminen ammattikorkeakoulussa
- Osaamiskeskittymät (Virtuosi, Snowpolis, Seniorpolis) tukevat matkailua
  - Hyvinvointi
- Snowpolis –kehitysohjelman toteuttaminen
  - liikuntateknologian, ravitsemisteknologian ja talven teknologioiden kehittäminen - poikkitieteellisyyt
  - biotekniikan laboratorion ja liikuntateknologian opetus ja tutkimus
- Seniorpolis –toimintakonseptin kehittäminen
- ▲ Muut osaamiskeskittymät
  - Woodpolis –toimintakonseptin kehittäminen
- ▲ Selvitetään muiden osaamiskeskittymien toteuttamismahdollisuuksia (esimerkiksi luonnontuotealan kehittämiskeskus Suomussalmella)
- ▲ Tuetaan kansallisen osaamiskeskustoiminnan jatkuvuutta Kainuussa (Measurepolis Kajaani, Virtuosi Kuhmo). Varaudutaan uuteen ohjelmakautteen 2007 – 2013.
- ▲ Toteutetaan musiikin verkko-opetuslaboratorio osana Virtuosin kehitysohjelmaa
- ▲ Edistetään maakunnan osaamiskeskittymien verkottumista ja keskinäistä synergiaa (mm. verkkoviestinnässä ja –opetuksessa).
- ▲ Edistetään verkottumista maakunnan lähialueiden osaamiskeskittymiin (mm. Humanpolis Rokua). Hyödynnetään Multipolis –verkostoa.

6.2. Elinkeinojen ja tuotantorakenteen kehittäminen ja yrittäjyyden edistäminen (TL 2)

Alueellisen kilpailukyvyyn malli viitekehyksenä (soveltaen Stähle & Sotarauta 2003):

Päämääränä on saada Kainuun kansantuote merkittävästi kasvamaan lisäämällä tuote- ja palveluvientiä maakunnan ulkopuolelle. Muut myöhemmin tekstissä esitetyt tavoitteet ovat alisteisia tälle päämäärälle. **Päästrategiana on osaamisperusteisen kannattavan yritystoiminnan kasvu.** Asiakaslähtöinen toimintatapa on varmin tapa menestyä.

6.2.1. Klustereiden kehittäminen ja tuotantorakenteen uudistaminen

Kaikille aloille yhteiset kehittämistarpeet ovat:

- liiketoimintaosaaminen
- kansainvälistyminen,
- tuotteistaminen ja kaupallistaminen,
- verkostot, konsortiot ja niiden johtaminen,
- osaavan henkilöstön turvaaminen
- uudet teknologiat
- tutkimus ja kehittäminen
- EU-rahoitus ja sen hyödyntäminen.

Näitä kehittämistarpeita ei tuoda enää esille toistuvasti klustereiden tai toimialojen kohdalla, vaan teksteissä keskitytään alakohtaisiin tärkeimpiin kehittämistä vaativiin asioihin. Maakuntasuunnitelmassa kainuulaisen yliopistotasoisesta tutkimustoiminnan perusteella nimettyjä ”klustereita” ovat: 1. ICT, elektroniikka, metalli 2. Elämys tuotanto 3. Metsä, puu 4. Elintarviketalous sekä 5. Hyvinvointi. Lisäksi toimialoina käsitellään kaivannaistoimialaa sekä palvelualoja.

6.2.1.1. ICT, elektroniikka, metalli

ICT –toimialan yrityksillä tarkoitetaan tässä sellaisia yrityksiä, jotka toimivat ohjelmistojen ja tietojenkäsittelyn suunnittelun, valmistuksen, tuottamisen, konsultoinnin tai internet- ja teleoperaattoritoiminnan alueilla (TOL 64201 – 72600).

Elektroniikan toimialan yrityksiä ovat sellaiset yritykset, joiden liiketoimintaan kuuluu sähkö-

teknisten laitteiden tutkimusta, tuotekehitystä, suunnittelua, valmistusta tai kokoonpanoa (TOL 29710 – 33400)

ICT -TOIMIALA

Yleisesti alueen ICT -toimialan ongelmakohta on se, että yritykset ovat pieniä ja yritysten verkostomainen toiminta on vasta aluillaan. ICT -toimialan liikevaihto muodostuu tällä hetkellä lähes täysin kotimaan markkinoista ja painottuu voimakkaasti lähialueisiin. Verrottuna elektroniikka- ja metallitoimialoihin IT -alalla on pieniä yrityksiä, joiden kehittyminen merkittävämmäksi liikevaihdon ja työllistämisen lähteeksi on kova haaste. Toimiala on myös aloittamiskyynyksessään vähiten pääomavaltainen, minkä vuoksi kilpailu on dynaamista, nopeasyklistä ja kovaa. Pääosin kilpailua käydäänkin palveluiden ja tuotteiden hinnalla. Suurempiin yrityskokoihin tai verkostoihin pääseminen on edellytyksenä kilpailukyvyille merkittävämmissä hankinnoissa.

Vuonna 2004 ICT - ja elektroniikkasektorin kehitys oli suotuisaa. Liikevaihdon kasvu näkyi ennen kaikkea maakunnan suurimpien yritysten liikevaihdon kehittymisessä. Tilastokeskuksen aineiston perusteella toimialan voimakkein kasvu on tapahtunut nimenomaan yli 20 henkilöä työllistävissä yrityksissä.

ICT -toimialalla ei ole maakunnassa selkeää suurempaa veturiyritystä tai veturiyrityksen kaltaista merkittävää toimijaa. Tämä on selkeä puute, jonka edesauttamiseksi verkottumista maakunnan ulkopuolisiin merkittäviin yrityksiin on tulevien vuosien aikana tehostettava. Alueelta kyllä löytyisi yrityksiä, joilla olisi potentiaalia kasvuun.

Mittaustekniikan osaamiskeskuksen (Measurepolis) ja ICT -alan toimijoiden IT -poolin yritysten, Kajaanin ammattikorkeakoulun ja Kajaanin yliopistokeskuksen tietojenkäsittelyopin laitoksen keskinäistä vuorovaikutusta on edistettävä uuden liiketoiminnan synnyttämiseksi.

ELEKTRONIKKATOIMIALA

Maakunnassa sijaitsee elektroniikkatoimialalla kansainvälisesti kilpailukykyisiä yksiköitä sekä erillisiä selkeän fokusalueen omaavia yrityksiä, joiden toiminta on vuoden 2004 aikana parantunut merkittävästi. Yritysten liikevaihto on jatkunut kasvuaan vuoden 2003 alun jälkeen ja Suomen teknologiateollisuuden suhdannebarometrin mukaan trendi tulee alalla jatkumaan myös vuonna 2005. TEKESin Kainuuseen vuonna 2004 myöntämät tuotekehityshankkeet vahvistavat alan positiivista kehitystä maakunnassa.

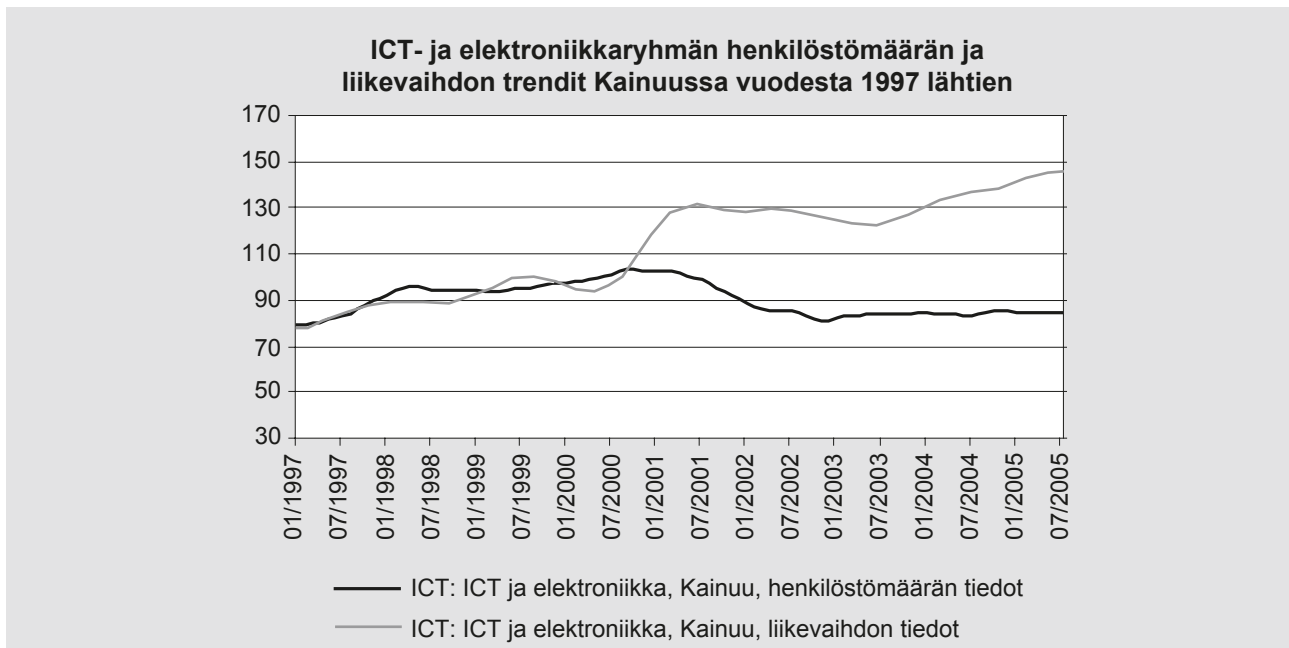
Elektroniikkatoimiala on paljolti riippuvainen suhdanteista ja alan kansainvälisestä kehityksestä. Ne yritykset, joilla on kansainvälisiä asiakkaita ja jotka ovat pitäneet tuotantokalustonsa ja henkilöstönsä osaamisesta hyvää huolta, korjaavat nyt satoa alan hyvästä suhdannetilanteesta. Merkittävää onkin osaamisen korkea taso, jotta kansainvälisten yritysten vaatimukset voidaan täyttää.

Elektroniikkatoimialalla tilanne on parantunut niillä yrityksillä, jotka tekevät suunnittelutyötä ja räätälöityjä ratkaisuja päämiehille. Näiden yritysten toimintaa on varjostanut laahaavan taloussuhdanteen mukanaan tuoma viive investointien ja päätösten tekemisessä. Nyt tuo viive näyttäisi purkaantuvan.

On tärkeää, että elektroniikkatoimialalla on paikallisesti muutamia veturiyrityksiä, joiden toiminnan kehitys on maakunnan kannalta ollut positiivinen. Näistä osa on yksiköitä, jotka ovat maakunnan ulkopuolisen kansainvälisesti toimivan konsernin tai verkoston kiinteitä osia. Tärkeää on saada nämä toiminnot kehittämään ja kasvattamaan rooliaan maakunnassa. Näiden menestymisessä ja liiketoiminnan kasvussa olennaisessa osassa on mm. pätevän ja osaavan työvoiman saatavuus ja siihen liittyen ammatti- ja jatkokoulutuksen saatavuus. Alan kehittämässä tärkeää on myös teknologinen uudistuminen, jossa keskeistä on yritysten oma innovaatiotoiminta ja alueella sijaitsevien tutkimus- ja tuotekehitysyksiköiden tiivis yhteistyö kasvuyritysten kanssa.

Elektroniikka-alan vahvuutena ovat alueella sijaitsevat vahvat ja kehittyvät tutkimus-, tuo-

tekehitys- ja koulutusyksiköt.

METALLITOIMIALA

Tilastokeskuksen vuoden 2004 aineistosta näkyy, että metallitoimialan yleinen kehitys on etenkin vuoden 2003 jälkimmäisellä puoliskolla ollut suotuisa, mutta kasvu ei jatkunut enää vuoden 2004 puolella.

Kuitenkin Metapart –ryhmä Kainuussa on kasvanut sekä liikevaihdon, että henkilömäärän osalta. Verkottuminen ja aktiivisuus uusien markkinoiden etsimisessä on onnistunut. Yritykset ovat myös tehneet tai aloittaneet merkittäviä investointeja ja kehittämisspanostuksia.

Toimialalla on useissa yrityksissä panostettu tuotehakuun ja tuotekehitykseen, minkä pohjalta voidaan odottaa suotuisan kehityksen jatkumista. Tästä toimivat esimerkkinä erilaisissa kehittämishankkeissa mukana olevat kansainvälistymiseen entistä voimakkaammin pyrkivät yritykset, joiden osaamiselle ja tuotteille löytyy kysyntää myös maan rajojen ulkopuolella – viimeisimpänä esimerkkinä Imagon Oy:n uudet tuotteet.

Tärkeää on, että toimialan maakunnan suurin yritys, Talgo ottaa veturiyrityksen roolin

maakunnan konepaja- ja kiskokalustoteollisuudessa. Molemmilla teollisuudenaloilla on hyvät kasvumahdollisuudet alihankintaverkostoa kehittämällä niin maakunnan sisällä kuin lähialueillakin (ml. Venäjä). Tässä toiminnassa piilevän ja kumuloituneen tietotaidon monipuolinen siirtäminen ja hyödyntäminen on ensiarvoisen tärkeää. Yhteistyötä maakunnan ulkopuolelle (mm. Ylä-Savo) tulee tehostaa.

KEHITYSARVIOT JA TAVOITTEET

Valtakunnallisen teknologiateollisuuden lähiajan odotukset ovat varovaisen positiivisia. Kainuun TE-keskuksen, Finnveran ja Tekesin myöntämä rahoitus Kainuun alueen yrityksille on ollut erittäin vilkasta vuoden 2004 aikana. Tämä viestii siitä, että ICT- ja elektroniikka-toimialan näkymät ovat kokonaistilanteen osalta positiiviset. Myönteisiä kehitysodotuksia tukevat myös useat toimialaan kohdistuvat yrityslähtöiset kehitysprojektit.

Suuri haaste yrityksille on henkilöstön koulutuksessa. Kasvun turvaamiseksi yrityksiin tulee parantaa omaa 1) myynti- ja markki-

nointiosaamista, 2) kansainvälistymisvalmiuksia ja 3) verkosto-osaamista. Tämän haasteen edessä ovat erityisesti pienet yritykset, joiden kasvu vaatii kansainvälistymistä t&k:n, ostotoiminnan tai jakelukanavan hallinnan osalta. Samalla haasteena on kehittää vahvaa teknologiaosaamista ja panostaa uusien tuotteiden ja palvelujen kehittämiseen.

ICT-toimialan osalta on hyvä, että alan maisterikoulutus on saatu vakiinnutettua Kajaaniin. Sitä kautta saadaan kansainväliset valmiudet omaavia osaajia jatkossa alueen yrityksiin. Menossa olevat eMBA -koulutukset ovat tarjonneet hyvän mahdollisuuden jo työelämässä oleville yritysjohtajille päivittää omaa liiketoimintaosaamista. Measurepolis -mittaustekniikan osaamiskeskus tarjoaa kainuulaisille yrityksille kansainvälisesti kilpailukykyiset tutkimus- ja tuotekehityspalvelut ja yhteydet.

ICT- ja elektroniikka-alan kasvu tulee tapahtumaan ensisijassa jo vakiintuneissa yrityksissä. Näiden yritysten kasvun turvaaminen takaa työpaikkojen kasvun. Metallin toimialalla kasvupolku voi olla aivan toisenlainen. Uusia yrityksiä syntyy uusien tuoteinnovatioiden ympärille ja tätä kautta alalle syntyy uusia työpaikkoja aloittaviin yrityksiin.

Elektroniikkatoimialalla muutos on tulossa tuotantomenetelmiin, kun siirrytään lyijyttömään valmistusprosessiin. Haasteena on myös, että alihankintateollisuuden valmistus investoi tällä hetkellä voimakkaasti mm. Baltiaan, jonne osa tuotannosta voi siirtyä. Kainuu voi kilpailla asiakkaista vain korkealla osaamisella ja uusien tuotantomenetelmien hallinnalla.

ICT- ja metallialan pienten toimijoiden verkottumista tulee tukea entistä voimakkaammin. Verkostomaisen toiminnan edellytyksenä on se, että mukaan lähtevät yritykset sitoutuvat yhteisiin tavoitteisiin, niiden toimintaprosessit laitetaan kuntoon ja tuotteistamisprosessit ovat hallinnassa. Vasta sen jälkeen voidaan suunnata verkoston toimintaa myynti- ja

markkinointiponnistuksiin sekä kansainväliseen liiketoimintaan.

Tällä hetkellä rakenteellinen työttömyys on Kainuussa suurta, mutta osaavasta työvoimasta tulee todellinen kasvun uhka jo lähivuosina. Koulutuspanoksia tulee suunnata yhä enemmän yrityskoulutuksiin, joiden avulla koko yrityksen henkilöstön osaamistasoa nostetaan. Avainhenkilöiden täsmäkoulutusta on saatava Kajaaniin. Nyt koulutusta joutuu hakemaan muualta.

Alustavat määrälliset tavoitteet 2006 – 2010		kasvu %/vuosi
ICT	- työpaikat	2
	- liikevaihto	10
Elektroniikka	- työpaikat	5
	- liikevaihto	15
Metalli	- työpaikat	5
	- liikevaihto	15

Elektroniikka-alan tavoitteiden toteuttamisessa Measurepolis –osaamiskeskusohjelman onnistunut toteuttaminen on olennaista. Kajaanin Teknoliakeskus Oy:n/Measurepolis –ohjelma, roolina on elektroniikka-alan yritysten teknologia-, tutkimus-, tuotekehitys- ja myös alakohtaisen koulutuksen kehittäminen. Teknoliakehityksen osalta Measurepolis –ohjelma kokoaa ja tukee yritysten yhteistoimintaa kansainvälisissä hankkeissa.

Kainuun Etu Oy:n roolina on yritysten myynti-, markkinointi- ja liiketoimintaosaamisen kehittäminen, yritysliiketoiminnan kehityshankkeiden ja yleisen verkottumisen kehittäminen ja näihin liittyvät kansainväliset yhteydet ja hankkeet. Kainuun Etu Oy tukee yritysten linkittymistä maakunnan ulkopuolelle ja maakunnan oman osaamisen markkinointia.

ICT –alan yritysten yhteistoiminnan kokoavana toimijana on IT –pooli.

Osaamiskeskustoja ja –keskittymiä käsitellään tarkemmin luvussa 6.1.3 (Innovaatiotoiminnan edellytysten parantaminen).

Toimenpiteet

▲ **Measurepolis –ohjelman toteuttaminen.** Measurepolis –ohjelma tukee alan yritystoimintaa mm. seuraavilla toimenpiteillä:

o Yritysten tarpeiden jatkuva kartoitus, mitaustekniikan yritysten palveluiden tunnetuksi tekeminen, yritysten yhteistyöverkostojen kehittäminen, teknologiansiirto yrityksiin, yritysten osaamisen kehittäminen koulutuksen ja seminaarien kautta, tutkimus- ja tuotekehitysympäristöjen kehittäminen, kahdenkeskisten tutkimushankkeiden suunnittelu, teknologiakartoitukset, toimialan ennakointi ja toimialan kansallinen kehittäminen, osaajien kasvattaminen tutkimustoiminnan kautta, uusyrityshankinta suorien kontaktien ja Invest in Finlandin kanssa yhteistyössä, tutkimustulosten kaupallistaminen ja VTT -asiamiestoiminta.

▲ **Yritysten avainhenkilöiden koulutusohjelmat** (erityisesti täsmäkoulutukset yritysten avainhenkilöille, liikkeenjohdon koulutus pk-yrityksille).

▲ **Pk-yritysten liikkeenjohdon kehittäminen** (esimerkiksi hyödyntämällä ulkopuolisia yrityskummeja hallitustyöskentelyssä).

▲ **eLiiketoiminnan kehittäminen** (pk-yritysten tietoteknisten valmiuksien parantaminen).

▲ **Ohjelmistoalan pk-yritysten verkottuminen ja tuoteliiketoiminnan kehittäminen** (ICT –alalla toimivien ohjelmistoyritysten tuotteiden myynti- ja markkinointiyhtiön toimintakonseptin selvittäminen).

▲ **Wellness –palvelujen uudet liiketoimintamahdollisuudet** (soveltamalla ja ottamalla käyttöön uutta teknologiaa hoiva- ja hoitotyössä ja osana matkailupalveluja).

▲ **Digitaalisen median kehittäminen** (uusiin liiketoimintamahdollisuuksien hakeminen ja pilotointi digitaalinen sisältötuotanto ja media-aineiston jakelussa).

▲ **Metallialan kehittäminen** (mm – Metapart –jatko).

▲ **Kansainvälistyminen** sisältyy keskeisenä osana kaikkiin toimenpidekokonaisuuksiin.

6.2.1.2. Elämystuotanto

MATKAILU

Kainuun matkailun tilanne

Viisi paikallista organisaatiota ovat muodostaneet kesällä 2005 kotimaan markkinointia ja paikallista kehittämistä tukevan neliapilamallin. Näitä ovat VMK Oy (Vuokatti), Idän Taiga ry. (Kuhmo, Suomussalmi), Kajaani In ry. (Kajaani), Oulunjärven Jättiläiset ry. (Paltamo ja Vaala) ja Ukkohalla – Paljakka. Tavoitteena on, että nämä paikalliset verkostot kehittävät kunkin alueen vahvuuksia osaksi Kainuun matkailubrändiä ja matkailumarkkinointia.

Matkailuyritysten paikalliset verkostot hakevat kuntia sekä vähittäiskaupan ja liikenteen yrityksiä mukaan yhteismarkkinoinnin malliin. Kainuun Etu Oy on käynnistänyt Kainuun kansainvälisen matkailumarkkinoinnin koordinoimista. Tavoitteena on vakiinnuttaa yllä kuvattu tuotemarkkinointiin ja 4-apilamalliin nojaava yhteismarkkinointimalli.

Kainuun matkailun kehittäminen, paikallisten organisaatioiden maakuntatason yhteistyö sekä kansainvälinen markkinointi pohjautuvat tuotepohjaiseen markkinointiin. Tuotelinjat ovat (1) luontomatkailu, (2) kulttuuri- ja tapahtumamatkailu, (3) vapaa-ajan matkailu (sis. hyvinvointimatkailun) ja (4) kannuste- ja kokousmatkailu. Vetovoimaiset matkailutuotteet luovat positiivista maakuntakuvaa. Kainuun matkailun menestystekijöitä ovat kärkituotteet, joista alue tunnetaan valtakunnallisesti ja kansainvälisesti.

Vuokatilla on noin 56 % koko Kainuun rekisteröidyistä yöpymisistä (2004). Vuokatin hotellien käyttöasteet ovat korkeat. Majoituskapasiteetin riittämättömyys rajoittaa kasvua.

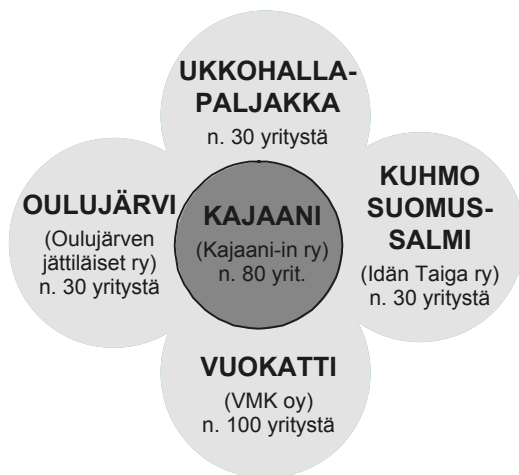
KAINUUN MATKAILUN YHTEISTYÖMALLI

Tuotteet

Luonto, liikunta (WILD TAIGA)	Palkkiomatka (REAL REWARD)
Kulttuuri & tapahtumat (CULTURE & EVENTS)	Vapaa-aika (LEISURE TIME)

MAAKUNTA
KAINUUN ETU OY:
Kansainvälinen markkinointi

Tuotteet Travivala -tuotepankissa
www.kajaaniregion.fi
- tuotepohjainen markkinointi
- yritysryhmien kehitystyö
päätuotelinjoilla

MATKAILUKESKUKSET

Matkailukeskusten yhteinen toiminta markkinoinnissa

Yritystason yhteinen toiminta kunkin matkailukeskuksen sisällä: keskuksen kehittäminen ja matkailun markkinointi

Yhteis-markkinoinnilla kotimaassa on saavutettu selkeä ja laaja näkyvyys mediassa sekä onnistuminen markkinoinnissa. Asiakasmäärä on kasvanut joka vuosi. Vuokattiin ammatillisesti tuotetut viihdekulttuuri- ja liikuntatapahtumat ovat tuoneet lisää asiakkaita ja nostaneet edelleen alueen vetovoimaa ja imagoa.

Kuhmolla on kansainvälistä vetovoimaa (kalevalaisuus, luonto, joulupukin kylä). Kuhmon Kamarimusiikki – tapahtuman kansainvälinen menestys jatkuu. Suomussalmen vahvuutena on historiaan ja luontoon nojautuva palvelu- ja ohjelmatarjonta.

Kajaanissa matkailua kehitetään ympärivuotiseksi. Tapahtumayhteistyötä ja tapahtumien koordinoitua parannetaan. Infrastruktuuria ja

matkailupalveluja kehitetään suunnitelmallisesti ja pitkäjänteisesti. Elämysteollisuuden uutta yritystoimintaa aktivoidaan.

Oulujärvi on matkailualueena kehittymässä Paltamon golfin, Manamansalon luonnon ja kulttuurin, Vaalan perinteiden sekä Oulujärven vesistöluonnon lähtökohdista. Alueen tärkeimpiä lähivuosien haasteita ovat markkinointi, yhteistyö ja infrastruktuurin kehittäminen.

Paljakan ja Ukkohallan matkailukeskusten kasvu edellyttää ohjelma- ja majoituspalvelujen laadun ja monipuolisuuden kehittämistä sekä yritysten yhteisen toiminta- ja markkinointistrategian toteuttamista.

Luontomatkailun ja seniorimatkailun palvelut ovat mahdollisuus myös alueilla, joilla ei ole

matkailukeskittymiä (esim. Ristijärvi, Metsähallituksen alueet).

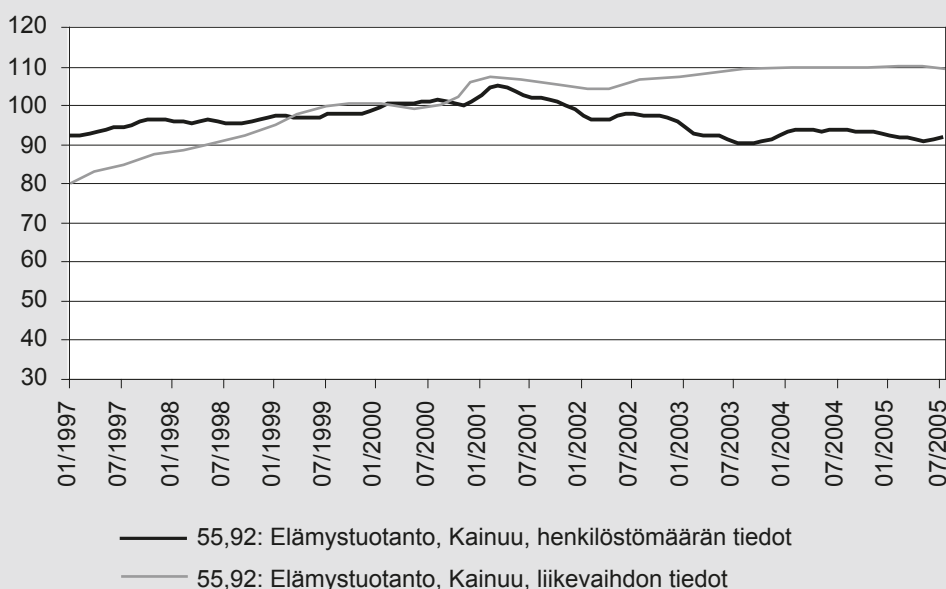
Matkailun alueellinen merkitys

Vuosina 2000 - 2004 rekisteröidyt yöpymiset kasvoivat 1,8 %. Rekisteröinnin piirissä oleva majoituskapasiteetti kasvoi + 1,8 %. Vapaa-ajan asuntojen määrä kasvoi +7,8 %. Elämystuotannon liikevaihto kasvoi 2 %/v. ja

työllisyys väheni 2 %/v. 2000 – luvun alussa. Työllisyydessä näkyy toimialalla yleistynyt toimintojen ulkoistaminen mm. henkilöstövuokrauksen kautta.

Kehitys ei ole ollut tasaista koko Kainuussa. Asiakasmäärä ja investoinnit kasvoivat vahvimmin Vuokatissa.

Elämystuotannon henkilöstömäärän ja liikevaihdon trendit
Kainuussa vuodesta 1997 lähtien

Matkailun aluetaloudellinen merkitys

Maakunnista Kainuussa matkailuelinkeinolla on kolmanneksi suurin merkitys kokonaisliikevaihdolla mitattuna (edellä ovat Etelä Savo ja Lappi). Kokonaistyöllisyydellä mitattuna matkailuelinkeino on merkittävämpi vain Ahvenanmaalla, Etelä-Savossa ja Lapissa (Tilastokeskus 2002)

Kehittämistyön päämäärät ja tavoitteet 2010

Matkailun kehittämisen päämäärät ovat:

- ▲ Asiakkaan tyytyväisyys ja halu tulla uudelleen (liikkeenjohto- ja palveluosaaminen sekä hyvät tuotteet)

- ▲ Yritysten kannattavuuden paraneminen
- ▲ Matkailutulon ja työllisyyden kasvu
- ▲ Ulkomaisten asiakkaiden merkittävä kasvu

Rekisteröityjen yöpymisten kasvutavoite (kysyntä) nykyisellä majoituskapasiteetilla / pienillä investoinneilla on 4 % / vuosi. Tällöin yöpymiset kasvavat 30 % aikavälillä 2005 –2010. Lähtökohtana on 703529 yöpymistä v. 2004 (ulkomaiset 62509 ja kotimaiset 641020). (Majoitustarjonta kasvaa pääasiassa rekisteröimättömissä majoitusmuodoissa - ts. mökkimajoitus, yrittäjällä alle 10 huonetta, mikä vaikeuttaa matkailukehityksen tilastoseurantaa).

Nykyisellä kapasiteetilla / pienillä investoinneilla elämystuotannon liikevaihdon kasvu

on 5 % / vuosi ja henkilöstön kasvu +3 % / vuosi.

Vuokattiin tavoiteltava majoituskapasiteetin lisäys 4000 vuodepaikalla vuoteen 2010 mennessä vähintään kaksinkertaistaisi kokonaiskysynnän.

Eritystavoitteena ulkomaalaisten yöpymisten määrän kasvu markkinoinnin toimenpitein 30 %:lla (vertailuvuosi 2004)

Laadulliset tavoitteet:

- ▲ valtakunnallisten ja kansainvälisten kulttuuri- ja liikuntatapahtumien sekä muiden elämystuotteiden lisääminen, laadun parantaminen ja ammattimainen tuottaminen, yhteistyön tehostaminen kulttuuri- ja liikuntapalvelutuottajien ja matkailutoimijoiden välillä
- ▲ tuoteverkostojen ja -paketoinnin lisääminen (esim. pienryhmille kohdistuvat erikoistematuotteet, kiertomatkat, räätälöidyt matkat)
- ▲ kansainvälisen matkanjärjestäjäyhteistyön lisääminen ja uusien kansainvälisten jakelutiemahdollisuuksien käyttö (esim. agentuurit, toimeksiannot, managerit, sähköiset jakelutiet).

Strategia

Kehittämistoiminta kohdistetaan kasvuhakuisiin yrityksiin seuraavissa tuoteryhmissä (4):

- 1) Luontomatkailu
- 2) Kulttuuri- ja tapahtumamatkailu
- 3) Vapaa-ajan matkailu
(ml. hyvinvointimatkailu)
- 4) Kannuste- ja kokousmatkailu

Tavoitteena on, että matkailupalvelutuotteet ovat korkeatasoisia ja täyttävät kansainvälisen tason laatuodotukset. Kaikilla kansainvälisessä matkailumarkkinoinnissa mukana olevilla yrityksillä on laatujärjestelmä.

Luonnon tarjoamat puitteet on tuotteistettu ammattimaisesti. Reitistöjä ja niiden ylläpito-

malleja kehitetään. Hyvin hoidetut matkailualueiden väliset reitistöt mahdollistavat matkailijoiden vaivattoman liikkumisen Kainuun matkailukeskuksesta toiseen, helpottavat tuotteistusta ja siten tarjoavat matkailijoille monipuolisempia ja yksilöllisempiä matkajohjelmia. Samoin helpotetaan maakunnan ulkopuolella olevien matkailupalvelujen saatavuutta.

Kainuun matkailun vetovoiman lähteitä ovat luonto ja kalevalaisuus, joihin voi liittää myös Venäjän Karjalan, kärkituotteet sekä elämysmahdollisuuksien monipuolinen tuotteistaminen.

Kansainvälisten asiakkaiden lisäämiseen panostetaan. Markkinointiyhteistyötä tehdään Suomea markkinoivien tahojen kuten Matkailun Edistämiskeskuksen kanssa.

a) Luontomatkailu

Kainuun luontomatkailun pilottihankkeella edistetään luonnon käyttöä matkailuun ja virkistykseen. Kehittämiskohteina ovat erityisesti luonnonsuojelun alueiden käyttö, kalaston- ja riistanhoito matkailua edistävällä tavalla, luontomatkailupalveluiden kehittäminen, reitistöjen parantaminen ja merkitseminen sekä Suomen lähialueiden hyödyntäminen luontomatkailussa.

Luonnossa tapahtuvaa liikuntamatkailua kehitetään edelleen, jo perinteisesti myös huippu-urheilun vaatimustasolla. Hiihtolajien valmennukseen liittyvä matkailu on kansainvälisintä matkailua, hiihtäjiä käy Vuokatissa yli 40 maasta. Ladut ovat Kainuun tärkein talvinen ja Vuokatissa kokovuotinen liikuntaympäristö, jota tuhannet vieraat ja paikallinen väestö käyttävät talvella päivittäin. Liikuntamatkailun korkean osaamisen perustalta kehitetään Snowpolis -osaamiskeskittymää, jonka koulutus-, yritys- ja teknologiakehitystyö vahvistaa myös matkailun kehitystä.

b) Kulttuuri – ja tapahtumamatkailu

Kainuu tunnetaan valtakunnallisesti ja kansainvälisesti kulttuuri- ja tapahtumamatkailun

kärkituotteistaan (esim. Kamarimusiikki, Suopotkupallo, Vuokattihihto, Vuokatin viihdetapahtumat, Kajaanin runoviikko ja Kainuun rastiviikko). Tunnetut kulttuuri- ja liikuntatapahtumat tuovat alueelle merkittävän taloudellisen tuotoksen ja niillä luodaan kysyntää sesonkien ulkopuolelle. Tavoitteena on vakiinnuttaa lisää tapahtumia säännöllisesti toteutettavaksi.

Kulttuuri- ja tapahtumamatkailun kasvu vaatii eri alojen ammattilaisten saumatonta yhteistyötä. Teatteri, musiikkiopistot ja tanssiteatteri tuottavat ohjelmaa korkealla ammattitaidolla matkailijoillekin. Kulttuuri- ja tapahtumamatkailun kehittämisessä käytetään hyväksi kaikkiin kuntiin laadittuja tai laadittavana olevia kulttuuriympäristöohjelmia.

c) Vapaa-ajan matkailu

Suurin osa Kainuuseen suuntautuvasta matkailusta on vapaa-ajan matkailua. Siitä on tullut ympärivuotista erityisesti Vuokatissa monipuolisten liikuntapalvelujen, monenlaisien tapahtumien ja ympäristöjen ansiosta. Ympärivuotisen vapaa-ajan matkailun kasvu on tavoitteena muissakin keskuksissa. Siksi niissä kehitetään perhe-, liikunta- ja hyvinvointimatkailun edellytyksiä. Haasteena on tuotteistaa matkailupalveluita myös ikääntyvälle asiakaskohderyhmälle.

d) Kannuste- eli palkkiomatkailu ja kokousmatkailu (liikematkailu) tarvitsevat elämyspalveluita sekä mahdollisuutta käyttää eri alojen asiantuntijoita tilaisuuksissaan. Liikematkailussa katteet ovat yleensä paremmat kuin vapaa-ajan matkailussa. Palveluilta ja tuotteilta vaaditaan erittäin korkeaa tasoa. Kannustematkailuun liittyvä palvelutarjonta lisää alueen kiinnostavuutta.

Toimenpiteet

Matkailumarkkinoinnin maakuntatason kokonaiskonsepti

Markkinoinnin kokonaiskonsepti sisältää markkinointimateriaalit (sähköinen ja painet-

tu), laatustandardit, sisäisen valmentamisen, kontaktit jakelukanavien rakentamiseen ja ylläpitämiseen sekä yhteistyön valituilla kohdemarkkina-alueilla.

Kansainväliseen matkailumarkkinointiin panostetaan vuosittain merkittävä summa Kainuussa käytettävissä olevaa kehittämisrahoitusta. Matkailuyritykset sitoutuvat Kainuun kansainväliseen markkinointiin omalla rahoitusosuudellaan. Kainuun Etu Oy laatii tälle rahoitusohjalle vuosittain markkinointisuunnitelman ja koordinoi maakunnallisen matkailubudjetin tuloshakuista käyttöä.

Ulkomaan matkailumarkkinoinnin onnistuminen edellyttää pitkäjänteisyyttä rahoituspäästöissä ja yritysten sitoutumisissa. Se mahdollistaa markkinoinnin suunnittelun ja toteutuksen useamman vuoden aikajänteellä.

Sähköinen liiketoiminta

Käynnistetään kehitystyö informaatioteknologian käyttöönottamiseksi markkinoinnissa ja laatuajattelussa, online -myynnissä sekä mobiilipalvelujen hyödyntämisessä palvelujen vaivattoman saatavuuden takaamiseksi.

Tuotelinjaston kehittäminen ja alueelliset palvelurakenteet

- ▲ Kainuun Sydän – (Paltamo, Hyrynsalmi, Puolanka) alueen yhteistoimintaverkoston kehittäminen
- ▲ Wild Taiga – (Kuhmo, Suomussalmi): Luontomatkatutuotteiden kehitys ja markkinointi
- ▲ Golfmatkailutuotteiden kehittäminen Kainuussa (Kajaani, Paltamo, Sotkamo, Ukkohalla) palvelemaan erityisesti venäläisiä matkailijoita
- ▲ Suomalaisten ja venäläisten matkailualan yritysten yhteistyötä kehitetään
- ▲ Luontopilotti – työohjelma (koko Kainuu)
- ▲ Kainuun luonnon erinomaisuuksien tuotteistaminen ja peruspalvelukonseptin ja verkoston kehittäminen, markkinointi.
- ▲ Via Pix – Oulujoen vesistön varren matkailuyhteistyötä lisätään (OUKA)

- ▲ Itä-Suomen kanssa tehdään yhteistyötä kansainvälisessä markkinoinnissa ja kulttuuri- ja tapahtumamatkailun kehittämisessä (Itä-Suomi ohjelma)

Kaavalliset valmiudet ja matkailun investointitarpeet

Kaikilla matkailualueilla on tarve liiketoimintalähtöiseen aluesuunnitteluun ja kaavoitukseen, missä tarvitaan yritysten, kuntien, maakunnan ja ympäristökeskuksen yhteistyötä.

Majoituskapasiteetin lisäämistä tarvitaan matkailukeskuksissa, erityisesti Vuokatin alueella (+ 4000 vuodepaikka). Majoitusinvestointeihin tarvitaan eniten pääomaa.

Reitistöjen parantaminen (erityisesti hiihtoladut, moottorikelkkareitit) ja niiden merkitseminen sekä taukopaikat ovat kehittämiskohteita kasvualueilla.

Kainuun matkailun vetovoimaan vaikuttavat liikenteen kehittämistehtävät
Kainuun matkailualueen saavutettavuus maantieliikenteessä on heikentynyt 5-tien kautta. 5-tietä tulee kehittää runkotietasoisena Kuusamoon sakka.

Rautatien sähköistys valmistuu, mutta rautateiden palvelutaso ei ole matkailun kannalta riittävä, ellei moderni makuuvaunuliikenne toimi Helsinki-Kontiomäki –radalla. Autonkuljetuspalvelu tulee myös ottaa uudelleen käyttöön.

Lentoliikenteen kehittämisen tulee edetä kansainvälisen matkailun kasvua tukevana.

KULTTUURITEOLLISUUS

Kulttuuriteollisuus käsitteenä yhdistää taiteellisen luovuuden ja innovatiivisuuden taloudelliseen tuotantoon ja yrittäjyyteen.

Kulttuuriteollisuuteen sisältyvät Kainuun oloissa mm. seuraavat alat: 1. kulttuuri-, luonto-, liikunta-, seikkailu-, ja elämysmatkailu,

2. audiovisuaalinen mediakulttuuri (digitaalinen elokuva-, tv- ja mediatuotanto, multimedia-, peli- ja muu uusmediatuotanto, kulttuuripainottunut it-tuotanto), 3. ympäristö- ja esinekulttuuri (tuote- ja ympäristösuunnittelu, muotoilu, design, taidekäsityö, käsityö), 4. esittävä kulttuuri (teatteri, tanssi, musiikki ja 5. kirjallinen kulttuuri (kirjallisuus, sanataide)

Maakuntasuunnitelman 2025 kulttuuriteollisuusvision mukaan 1) audiovisuaalisen mediakulttuurin alalla Kainuun tunnettuus kasvaa etäopetuskäytäntöjen kehittäjänä ja levittäjänä sekä verkottuneena elokuvien tuotantoalueena ja 2) matkailualalla Kainuu on tunnettu matkailuun liittyvästä monipuolisesta ohjelmajaljelutuotannosta.

Vision toteutumisen edellytys on, että toimintaympäristö eli julkinen sektori: 1) tukee kansallaisia kulttuurin ja perinteen harrastamisessa tuottajina ja vastaanottajina, 2) ammattimaista taiteen tekemistä sekä 3) ammatillista ja korkea-asteen kulttuurialaan liittyvää koulutusta ja että Kainuussa tehtävä kulttuurialan tutkimus kytkeytyy kansalliseen ja kansainväliseen innovaatiotoimintaan.

Ohjelmakaudella 2006-2010

- ▲ Kamarimusiikin osaamiskeskus Virtuosin liikkeellepanemaa etäopetustekniikkaa ja käytäntöjä viedään eteenpäin Virtuosin johdolla musiikin verkko-opetuksessa, Kainuun maakunnan johdolla lukio- ja muussa verkkokoulutuksessa, maakuntayliopistokonseptilla aikuisväestön täydennyskoulutuksessa ja Seniorpoliiksen johdolla taiteen ja kulttuurin senioriakatemian koetoinnassa ja sen jatkona palveluliiketoiminnassa.
- ▲ Elokuva-alan kehittämisen tavoitteena on verkottunut elokuvien tuotantoalue, jossa Kainuun yhteistyösapuolia on Pohjois-Pohjanmaalla sekä Itä- ja Länsi-Suomessa.
- ▲ Järjestetään toisiaan vahvistava integraatio kulttuuriteollisuuden ja matkailun kesken:
  - o EU -ohjelmajaljelutuksella liikkeelle saatetut Kalevalaan, Lönnrotiin sekä vienan-

karjalaiseen ja kainuulaiseen kansanmuusiikkiin perustuvat ohjelmalvelutuotteet ovat jo saavuttaneet suosiota ulkomaisten matkanjärjestäjien arvioimina. Omaan kulttuuriperintöön ja luovuuteen nojaavaa matkailun ohjelmalvelujen ja av-, ruoka- ja käsityötuotteiden kehittämistä jatketaan alkavalla ohjelmakaudella.

- o Osana Kajaanin kaupunkiseudun aluekeskusohjelmaa on vuosina 2003-2006 toteutettu Generaattori -kulttuurihanke. Sen avulla on lisätty edellytyksiä aktiiviselle taiteelliselle toiminnalle, koulutettu nuoria ja ammattimaisia taiteen tekijöitä sekä edistetty ammattimaista taiteen tekemistä ja pyritty kiinnittämään taiteilijoita Kainuun alueelle. Jatkossa suuntaudutaan myös luomaan työtä kulttuurista sekä lisätään kulttuurin avulla Kainuun vetovoimaisuutta. Tavoitteena on, että Kainuussa olisi eri jakeleihin ja erityisesti matkailuun integroituneita kulttuuripalvelutuotteita ja niistä toimeentuloa saavia kulttuuripalvelutuottajia.

- ▲ Kehittämistyötä odotetaan myös media-kulttuurissa, esittävän kulttuurin (teatteri, tanssi, musiikki) tuotantoryhmien aikaan-

saamisessa, kirjallisen kulttuurin alalla erityisesti tarinoiden tuotteistamisessa kansanrunouden, kansanperinteen, Lönnrotin, Kalevalan, Leinon, Kiannon ja Huovisen aiheista, käyttäjäystävällisessä ympäristösuunnittelussa ja esinekulttuurin alalla muotoilussa sekä taidekäsityön ja käsityöperinteen nostamisessa.

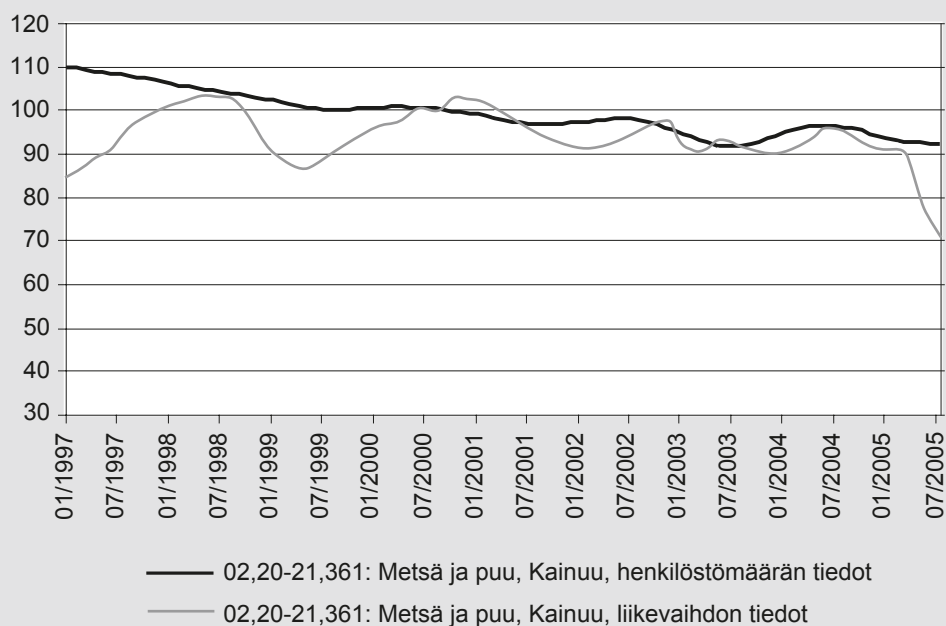
- ▲ Työtä kulttuurista onnistuu vain, jos
  - o kunnat yhteistyössä valtion, maakunnan, kansalaisjärjestöjen, yritysten, seurakuntien ja eri oppilaitosten kanssa pitävät yllä ja parantavat ammattimaisen taiteen tekemisen edellytyksiä sekä tukevat kansalaisten taideharrastusta.
  - o jatketaan kulttuuriin ja kulttuurituotantoon liittyvää koulutuksen kehittämistä
  - o käynnistetään kulttuurituotantoa hanke-rahoituksella.

6.2.1.3. Metsä, puu

Yleistä

Metsätalouden ja -teollisuuden merkitys Kainuun aluetaloudelle on suuri. V. 2002 17,3% maakunnan arvonlisäyksestä tuli metsäsektorilta. Sektori on ollut suuren aluetaloudel-

Metsä- ja puualan henkilöstömäärän ja liikevaihdon trendit Kainuussa vuodesta 1997 lähtien

lisen merkityksensä takia mukana keskeisenä maakunnallisena kehittämisen kohteena aina. Ohjelmallisesta kehittämisestä huolimatta sektorin liikevaihtoa ei ole saatu kasvamaan eikä työpaikkoja lisääntymään. Alan työntekijämäärä ja liikevaihto ovat laskeneet viimeisen kymmenen vuoden aikana n. 2 % vuosivauhtia. Kehityksen taustalla on mm. sahateollisuuden vaikeudet ja metsäteollisuuden investointien suuntautuminen ulkomaille. Muusta metsäsektorista poiketen metsätaloudella on ollut hyvä liikevaihto- ja kannattavuuskehitys. Metsien metsätalouuskäytön kehittämisen hidasteena ovat olleet ajoittaiset lisäsuojeluvaatimukset. Myös metsäverotuksen muutos ja metsätalouden kannattavuuden ja alan koulutuksen houkuttelevuuden heikkeneminen tuovat jatkossa omat haasteensa metsäsektorin kehittämiseksi.

Määrälliset tavoitteet

Koko metsäsektorin liikevaihto kasvaa seuraavien vuosien ajan n. 2% vuodessa ja henkilöstö vähenee jaksolla 2006-2010 yhteensä n. 2%. Metsätaloudessa työllisten määrä saattaa hieman lisääntyä erityisesti bioenergian käytön lisääntyessä. Sahauksen volyymin pienentyä noin viidenneksen. Puutuotteiden valmistuksen työpaikoissa odotetaan noin 2 %:n kasvua vuosittain.

METSÄTALOUS

Vuoden 2005 lopussa valmistunut, Kainuun metsäkeskuksen johdolla valmisteltu Kainuun metsäohjelma 2006-2010 asettaa metsien käytön tavoitteeksi vision ”Metsästä kasvaa hyvinvointia”. Ohjelmassa haetaan metsälle kasvua nuorista metsistä, puu- ja luonnontuotealalta ja luontomatkailusta, kannattavuutta kustannustehokkuudesta, voimaa energiapuusta ja uusiutuvasta metsäosaamisesta sekä tasapainoista hyvinvointia yhteen sovitettavista metsätalouden ja muun metsänkäytön tavoitteista. Kainuussa harjoitetaan myös jatkossa kestävä metsätaloutta noudattaen metsänhoitosuosituksia ja metsäser-

tifioinnin toimintaperiaatteita. Tavoitteena on nostaa hakkuukertymää nykyisestä 3,1 milj. m³:sta 4,0 milj. m³:iin vuodessa v. 2013 mennessä. Tavoitteena on myös metsätalouden työvoiman pieni kasvu erityisesti bioenergian käytön lisääntymisen myötä ja liikevaihdon nostaminen 180 milj. €:oon. Metsäohjelman mukaisia metsätalouden kehittämishankkeita toteutetaan vuosittain n. 1 milj. eurolla. Metsätalouden maakunnallisena foorumina toimii Kainuun metsäkeskuksen johdolla Kainuun metsäneuvosto.

Kainuun metsätalouden kehittämisen kuusi keskeistä tavoitetta keskeisine toimenpiteineen ovat:

Metsätalouden ja luonnonhoidon toimenpiteet toteutetaan kustannustehokkaasti

Metsätalouden kannattavuuden ylläpitämiseksi hyödynnetään kestävät hakkuumahdollisuudet. Hakkuu- ja hoitotyöt ajoitetaan oikein ja vähämerkityksiset kohteet jätetään käsittelemättä. Monimuotoisuus turvataan myös Etelä-Suomen Metso (talousmetsien monimuotoisuus-) projektissa kehitettyjen vapaaehtoisperusteisten menettelytapojen hyödyntämisellä. Harvennuskasvatusten monimuotoisuuspotentiaali hyödynnetään ilman merkittäviä lisäkustannuksia.

Nuoret metsät hoidetaan

Taimikonhoitoon ja kunnostusojitukseen panostetaan nykyistä enemmän. Ensiharvennusten määrä nostetaan kestävä hakkuusuunnitteen mukaiseksi. Raakapuun saatavuuteen pinta-alaverotuksen päättyessä ja metsänomistuksen rakenteen muuttuessa kehitetään metsätoimijoiden yhteistyönä nykyistä vaikuttavampia keinoja.

Aluetaloushyötyjen taso säilytetään

Paperitehtaan ja sahojen puuhuolto turvataan kainuulaisella puulla hakkuumahdollisuuksien puitteissa. Tukkipuun käyttö Kainuussa nostetaan takaisin vuosituhannen vaihteen tasolle. Erityishuomio kiinnitetään puun jalostuksen pk-yritystoiminnan kehittämiseen. Puunkäyttöä rakentamisessa edistetään aktiiv-

visella markkinoinnilla, toimivilla yhteistyöverkostoilla ja vaikuttavilla kehittämishankkeilla. Energiapuun hankintaa ja käyttöä edistetään kehittämishankkeilla ja metsäneuvonnalla. Energiapuun käyttö kaksinkertaistetaan vuosikymmenen loppuun mennessä.

Taloustmetsien luonnonhoito kiinteäksi osaksi hyvää metsänhoitoa

Taloustmetsien luonnonhoidossa täytetään kattavasti metsäsertifiointin vaatimustaso. Edistetään metsänhoitosuosituksen systemaattista noudattamista erityisesti merkittävissä monikäyttö- ja maisemakohteissa. Vesiensuojelussa kaikki toimijat sitoutuvat soveltamaan parasta tekniikkaa (BAT).

Metsäsektorin henkilövoimavarat turvataan

Metsätalouden tulevaisuuden tehtäviä tuodaan esille moniosaamista, markkinointihenkisyyttä ja logistiikan hallintaa vaativana, kiinnostavana korkean teknologian alana. Toimijoiden yhteistyöllä varataan riittävät resurssit uuden nuorisokoulutus -sertifiointivaatimuksen toteuttamiseen v.2006 lähtien. Kaikki maaseututoimijat (sis. metsätoimijat) sitoutuvat edistämään maaseudun monialayrittäjyyttä (esim. metsätalous- ja lämpöyrittäjyys). Metsä- ja puutalouden koulutuksessa muodostetaan metsäammattilaisten aikuis-/täydennyskoulutukseen yhteisiä koulutustarpeita palvelevat resurssit.

Talous- ja monikäyttö yhteensovitetaan tuloksellisesti

Virkistyskäytön ja luontomatkailun painopistealueilla (maakuntakaava) kohdistetaan erikoishuomio metsänhoitosuosituksen maisemanhoito-ohjeiden käytännön soveltamiseen (yhteissuunnittelu). Luonnontuoteala otetaan mukaan nuorison metsäpetukseen ja metsätalouden karttapalveluun. Yksityistieverkon kuntoon panostetaan metsätalouden ja monikäytön edellytysten turvaamiseksi.

BIOENERGIA

Euroopan Unionin tavoitteena on lisätä uusiutuvien energialähteiden käyttöä Kioton ilmasopimuksen mukaisesti. Kainuussa tämän tavoitteen saavuttaminen merkitsee etenkin puuenergian, mutta myös peltoenergian ja muiden paikallisten energialähteiden käytön lisäämistä.

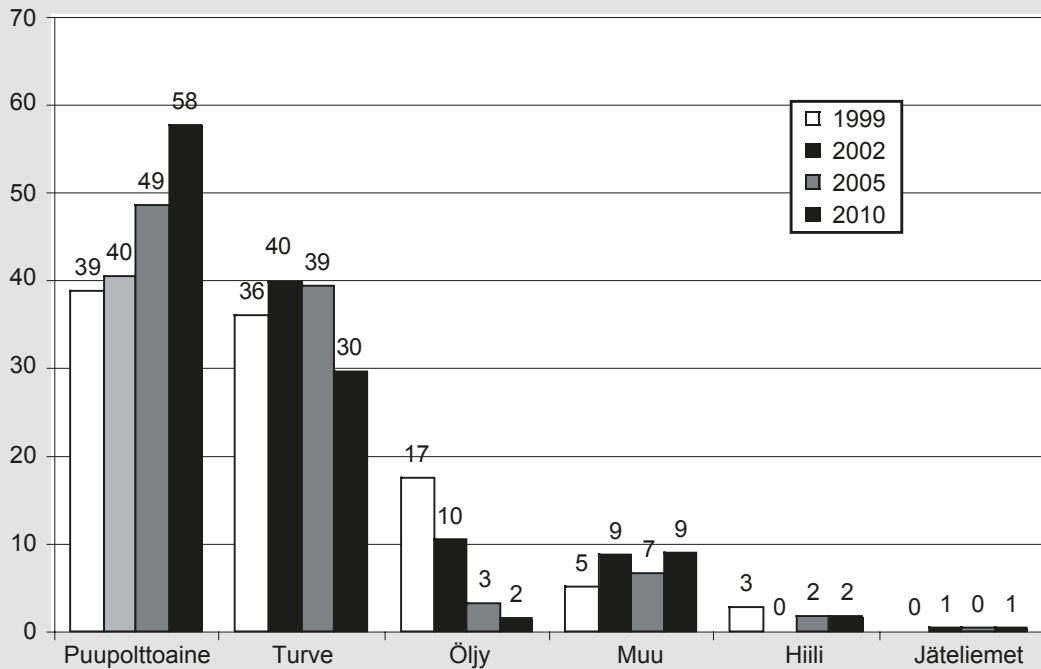
Bioenergia tulee olemaan yksi Kainuun kasvualoista seuraavalla ohjelmakaudella. Päästökauppa ja polttoaineiden hintojen nousu ovat jo aiheuttaneet enenevästi kysyntää uusiutuvista polttoaineista. Koska Kainuun energiapuuvarat ovat suuret ja maaseudulla on runsaasti tuotantoalaa peltoenergian tuottamista varten, on perusteltua panostaa jatkossakin energiavarojen tehokkaaseen tuotantoon ja käyttöön. Uusiutuvien energialähteiden käyttökohteet voidaan pääpiirteittäin linjata kolmeen eri kokoluokkaan, jotka ovat aluelämpölaitokset, suurkiinteistöt ja pienkiinteistöt.

Tavoitteet

Aluelämpölaitokset ja suurkiinteistöt

Aluelämpölaitosten osalta suunnitelmakauden tavoitteena on metsäenergian käytön kaksinkertaistaminen, joka edellyttäisi päätehakkuualojen kantojen ja hakkuutähteiden tuotannon nostoa tasolle 400 000 MWh. Nuorten metsien energiapuun käytön tavoitteeksi voidaan asettaa 30 000 k-m³/v (60 000 MWh/v), joka vastaa noin kolmasosaa yksityismetsien korjuukelpoisesta energiapuupotentiaalista. Metsäenergian tuotantoon on mahdollista luoda Kainuuseen 50-100 henkilötyövuoden työpanos.

Metsäteollisuus tuottaa päätehakkuualoilta metsähaketta risutukkimenetelmällä sekä kantomurskettä. Nuorten metsien harvennuspuiden käyttö tulee yleistymään jatkossa aluelämpölaitosten polttoaineena.

Kuva 2. Kainuun lämpölaitosten energiatase 1999-2005 ja tavoite 2010. (Lähde: Itä-Suomen energiatoimiston selvitykset (1999 ja 2002) ja valmisteilla oleva Kainuun bioenergiaselvitys (2005 ja 2010) Luvuissa eivät ole mukana itsenäisten pienkiinteistöjen energialähteet.

Mekaanisen metsäteollisuuden sivutuotteita käytetään monissa Kainuun aluelämpölaitoksissa polttoaineena. Yksi yritys jalostaa kuivasta purusta ja hiontapölystä puupellettiä noin 5 000 t/v. Kainuussa olisi vielä tilaa ainakin samankokoiselle joko pelletti- tai brikkitehtaalle. Mikäli valmistusprosessiin sisällytettäisiin raaka-aineen kuivaus, olisi raaka-ainepohjaa suuremmallekin tuotannolle.

Kainuussa lämpöyrittäjätoiminta on vähäistä. Kasvava energia-ala antaa lämpöyrittäjätoiminnalle maakunnassa hyvät mahdollisuudet eteenkin, kun lämpöyrittämiseen soveltuvia kohteita ja suurkiinteistöjä maakunnassa on. Myös lämmön tuotantolaitteiden kysyntä on kasvanut. Tämä tuo kainuulaisille metallialan yrityksille mahdollisuuksia laitevalmistuksessa.

Pienkiinteistöt

Kainuussa puupelletin käyttökohteita on nykyisin noin 60. Pelletin potentiaalisia käyttökohteita ovat öljyä käyttävät kiinteistöt, joi-

den määrä on noin 4 000 kpl. Tavoitteena on, että joka kymmenes öljylämmittäjä siirtyy joko puupelletin tai metsähakkeen käyttäjäksi v. 2010 mennessä.

Toimenpiteet bioenergia-alalla

- ▲ Kainuun energiaomavaraisuuden nostaminen
- ▲ Metsähakkeen tuottaminen nuorista kasvatusmetsistä
- ▲ Bioenergia-alan yritystoiminnan edistäminen (lämpöyrittäjätoiminta ja laitevalmistus)
- ▲ Biopolttoaineiden käytön edistäminen (asiantuntijapalvelut)
- ▲ Alan kehittämistoiminta (kokeilut, katselmuksot, selvitykset)
- ▲ Tiedotustoiminta ja tiedonsiirto maakuntaan

Uusiutuvien energialähteiden käytön edistäminen maakunnassa tapahtuu vaikuttavimmin riittävin panostuksin yhteistyössä eri toimijoiden kesken. Toimenpiteet tarkentuvat v. 2006 laadittavassa Kainuun bioenergiaselvityksessä.

MEKAANINEN PUUNJALOSTUS

Tavoitetila 2010

Tavoitteena on että vuoden 2010 loppuun mennessä puutuoteteollisuuden liikevaihto nousee 200 miljoonaan euroon ja toimialalla on 140 yritystä. Tavoitteena on vahvistaa olemassa olevia puunjalostuskeskittyviä. Tuotteistamisessa ja tuotantoteknologian edistämässä keskitytään mäntyä jalostavaan teollisuuteen.

Strategia

Kainuun vahvuutena on hyvä raaka-aineen laatu. Kainuussa on vahvoja I-asteen jalostajia, jotka luovat hyviä kehitymis- ja kasvumahdollisuuksia puun jatkojalostajille. Kasvua toimialalle haetaan erityisesti vientimarkkinoilta. I- ja II-asteen jalostajien verkottumisen avulla luodaan edellytyksiä jalostusasteen nostoon ja erikoistumiseen.

Haasteena on toimintaketjun parempi hallinta metsästä asiakastuotteiksi. Kansainvälisen liiketoiminnan osaaminen korostuu, koska päämarkkinat ovat usein viennissä.

Jalostusasteen olennainen nostaminen ja erikoistuminen ovat välttämättömyys. Ohjelma-kaudella keskitytään puun jatkojalostamiseen eri asiakassegmenttien tarpeisiin kannattavasti. Samaan aikaan tehdään pohjatyötä toimintaympäristön parantamiseksi niin, että toisen asteen jalostus eli valmiiden puutuotteiden merkittävä valmistus- ja vientitoiminta saadaan käyntiin.

Kilpailuetua tuotteille haetaan panostamalla asiakaslähtöiseen, korkealuokkaiseen teolliseen muotoiluun.

Mekaanisen puunjalostuksen kehittäminen ja jalostusarvon kohottaminen vaatii panostamista alan tutkimukseen ja koulutukseen. Oulun yliopiston Mittalaitelaboratorio MILAn painopisteenä on puunjalostusyrityksiä hyödyttävä mittaustekniikka. MILAn tavoitteena on kehittyä mekaanisen puun mittaustekniikan kansallisesti ja kansainvälisesti tunnetuk-

si ja arvostetuksi 15 henkilötyövuoden laajuiseksi t&k-yksiköksi. Myös Oulun ja Joensuun yliopistojen laajaa osaamista hyödynnetään maakunnassa.

Vuonna 2005 valmistui esiselvitys puualan osaamiskeskittymän, Woodpoliksen, perustamisesta Kuhmoon. Woodpolis -hankkeen II-vaiheen tavoitteena on synnyttää Kainuuseen puualan asiakasläheinen osaamiskeskittymä, joka keskittyy puurakentamisen kehittämiskysymyksiin ja koulutukseen.

Panostukset yhteistyöverkoston ja osaamiskeskittymien kehittämiseen maakunnan sisällä ja maakuntien välillä ovat tärkeitä. Tarvitaan yhteistyön tiivistämistä Itä- ja Pohjois-Suomen puualan yritysten, tutkimuslaitosten ja kehittämis- ja asiantuntijaorganisaatioiden kesken.

Puun sivutuotteiden ja energiankäytön kehittäminen tarjoaa uusia liiketoimintamahdollisuuksia mm. puun pelletöinnissä ja briketöinnissä. Puuenergian tuotantoa ja käyttöä edistetään antamalla yrityksille opastusta ja neuvontaa mm. sivutuotteiden hyödyntämisessä. Logistiikan kehittäminen ja kuljetustuen jatkaminen on tärkeää kaukana päämarkkinoista olevalle alalle, jonka kuljetuskustannukset ovat suurehkot.

Lähivuosien puutuoteteollisuuden toimenpiteitä ovat (myös Kainuun metsä- ja puutalouden työohjelman mukaan):

- ▲ markkinaosaamisen kohottaminen ja asiakaslähtöisten tuotteiden valmistus
- ▲ verkostoitumisen edistäminen kaikilla osa-alueilla, myös markkinoinnissa
- ▲ jalostusasteen nostaminen
- ▲ liiketoimintaprosessien kehittäminen
- ▲ kansainvälistyminen
- ▲ uudet liiketoiminta-alueet (mm. materiaalien yhdistely)
- ▲ henkilöstökoulutukset

Vuoden 2005 Kainuuseen perustettiin valtakunnallisen puutuoteteollisuuden elinkeinopoliittisen ohjelman mukaisesti maakunnallinen puutuotealan neuvottelukunta. Neuvottelu-

kunta toimii maakunnallisena puutuotealan foorumina. Se linjaa jatkossa mm. toimialan tärkeimmät kehittämishankkeet ja –toimenpiteet Kainuussa.

6.2.1.4. Elintarviketalous

ALKUTUOTANTO

Keskeisimmät tavoitteet ovat maataloustuotannon nykytason ylläpitäminen, maatilatalouden kannattavuuden ja kilpailukyvyyn parantaminen ja jatkuvuuden turvaaminen sekä uusien yritys- ja työskentely mahdollisuuksien löytäminen maaseudulta. Alkutuotantoa käsitellään tarkemmin kohdassa 6.3. Elinvoimainen ja uusiutuva maaseutu.

ELINTARVIKETEOLLISUUS

Elintarviketeollisuuden liikevaihto on laskeutunut 2000-luvulla yli 50% ja henkilöstömääräkin yli 30 %. Lasku on hidastunut vuoden 2004 puolivälin jälkeen ja alan odotuksena on tuotannon kääntyminen kasvu-uralle. Alan tavoitteena on tuottaa jatkossa laadukkaita, maukkaita, lähellä tuotettuja ja asiakaslähtöisiä kainuulaisia elintarvikkeita.

Tavoitteet

Kehittämistyön tärkeimpiä painopisteitä ovat lähiruoka, aluelähtöisyys suunnittelussa ja toteutuksessa, yritysکوhtainen työ ja ympäristönäkökulma. Kainuulaiset elintarvikeyritykset vastaavat kilpailukykyisesti kuluttajien muuttuviin tarpeisiin. Menestys perustuu raaka-aineiden puhtauteen ja osaamiseen. Tuotetarpeet liittyvät terveellisyyteen, eettisyyteen, luonnon-mukaisuuteen, puhtauteen, turvallisuuteen, laatuun, luotettavuuteen ja makuun. Kainuuseen luodaan ruokakulttuuria, jossa paikallisesti arvostetaan kainuulaista ruokaa ja josta muodostuu matkailun vetovoimatekijä.

Ruoka hyvinvointituotteena eli terveystietoisuus, luomutuotteiden suosiminen sekä ter-

veen ja aktiivisen elämän hakeminen antavat liiketoiminnalle uusia haasteita ja mahdollisuuksia. Ruoka on myös elämys. Yhteistyö elintarvikealan ja hoivayrittäjien kanssa parantaa elintarviketuottajien kilpailumahdollisuuksia myös Kainuun ulkopuolelle. Pienet yritykset erikoistuvat ja kohdentavat tuotantoon erikoisruokavalioita tarvitseviin kuluttajiin (esim. keliaakikot). Senioripolis –osaamiskeskittymä antaa mahdollisuuksia kainuulaisten terveystuotteiden ja valmisruokien testaukseen.

Yritysten lisäksi alan kehittämisen keskeiset osapuolet ovat Biotekniikan laboratorio, Pro-Agria Kainuu, MTT-Kainuun tutkimusasema, Kainuun ammattiopisto, Arktiset Aromit ry. sekä Kainuun Etu Oy. Toimijoiden keskinäinen tehtäväjako selkiytetään uudenlaisten olosuhteiden mukaisesti.

Toimenpiteet

Tutkimuksen ja osaamisen tuotteistaminen

Oulun yliopiston Biotekniikan laboratorion (Sotkamo) tutkimus- ja kehittämistoiminnan painoaloina ovat luonnonmarjojen ja muiden luonnon biomassojen tutkimus ja uustuotteistaminen, innovaatio- ja yritystoiminnan vahvistaminen, maidon biotekniikka ja biomittaus. Päämääränä on saada uusia käytännön sovelluksia luonnon raaka-aineille ja edistää elintarvikealan yrittäjyyttä kehittämis- ja tutkimustoiminnan sekä teknologiansiirron avulla. Tavoitteena on nostaa raaka-aineiden jalostusastetta ja siten parantaa yritysten kannattavuutta ja kilpailukykyä. Laboratorio toimii yhteistyössä Vuokatin Snowpoliksen ja alueen muiden elintarviketoimijoiden kanssa.

Markkinatutkimukset, viestintä ja menekinedistämistoimet

Luonnontuotteiden kasvavaa kysyntää hyödynnetään alan toimijoiden yhteistyönä. Arktiset Aromit ry. keskittyy elintarvikealan markkinatutkimukseen, viestintään, opetusmateriaalien ja verkko-opetuksen kehittämiseen sekä tuotteiden arvoketjua koskevan laatu- ja palvelutoiminnan kehittämiseen.

Oulun yliopiston biotekniikan laboratorio tuottaa tutkimustietoa eri raaka-aineiden käytettävyydestä. Marjamaakunnan maine vahvistuu ja luonnontuotteiden hyödyntämistä tehostetaan mm. kouluttamalla oppaita matkailijoille ja markkinoimalla marja- ja sieniretkiä.

Lähiaruoka

Kainuulaisen ruoan sähköisen kauppapaikan konseptia kehitetään edelleen. Paikallisen ruuan kauppahallitoiminnan mahdollisuudet selvitetään.

Poronlihan hyödyntäminen

Poronlihan markkinoinnin kannalta Kainuun paliskuntien sijainti 5-tien varrella lähellä suurempia asutuskeskuksia tuo hyvät mahdollisuudet poronlihan suoramarkkinoinnin ja jatkojalostuksen kehittämiseksi. Matkailuyritysten ruoka- ja elintarviketarjonnalle paikallisuudella on tärkeä merkitys (ruokaelämys), mikä luo mahdollisuuksia paikallisille poronlihan pienjalostajille. Jalostusastetta nostetaan asiakaslähtöisillä erikoistuotteilla ja yritysten välisellä yhteistyöllä.

Pienteurastamohanke

Pienteurastamon saaminen Kainuuseen edistää voimakkaasti koko toimialan kehittymistä ja vauhdittaa tuotekehitystä esim. paikallisten makkarojen ja lihatuotteiden kehittämisessä.

Erityisesti poro- ja riistatalouden sekä lammasfarmareiden toimintaedellytyksiä pienteurastamo parantaa huomattavasti. Tätä tukee riistamatkailun hyvät kasvunäkymät. Teurastamon lisäksi tarvitaan lihanleikkaus ja jatkojalostus-/ tuotteistamiskoulutusta.

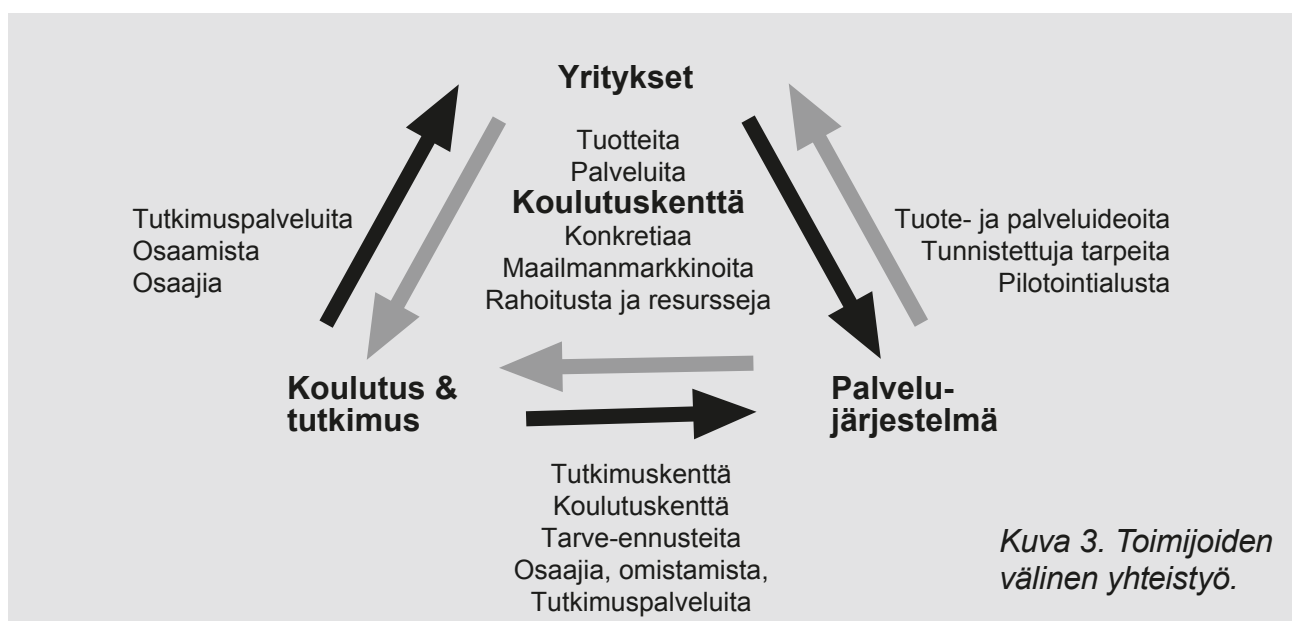
Muita kehittämistoimenpiteitä

Toteutetaan elintarvikekoordinaatiohanke, jonka tavoitteena on tiivistää toimijoiden ja hankkeiden yhteistyötä, lisätä alan tietotaitoa sekä auttaa verkottumisessa.

6.2.1.5. Hyvinvointi

Nykytila

Hyvinvointiklusteri on palvelujärjestelmän, yritysten sekä tutkimuksen että koulutuksen muodostama keskittymä, joka edistää tehokkuutta, kasvattaa erikoistumista ja on kilpailuedun lähde. Klusterin yrityksiä ja toimialoja sitovat yhteen vahvat hyödyke- ja osaamiskytkenät. Klusteri muodostuu verkostojen verkostoksi ja siinä on samanaikaisesti sekä yhteistyötä että kilpailua. Yhtäältä laaja vuorovaikutus synnyttää klusterin kilpailuedun ja toisaalta mahdollistaa klusteritoimijoiden keskittymisen ydinosaamiseen. Hyvinvointiklusteri kehittää tuotteita, palveluja ja ihmisten hyvinvointia.

Kuva 3. Toimijoiden välinen yhteistyö.

Hyvinvointiklusterin erityispiirre on sosiaali- ja terveysjärjestelmän ja alan muiden toimijoiden yhteyksien tarve sekä sen kautta mahdollisuudet kilpailukykyisten tuotteiden ja teknologioiden kehittämiseen. Teollisuus tuottaa innovaatioita, jotka mahdollistavat uusien palveluiden toteuttamisen. Hyvinvointiklusterilla on palvelujärjestelmän toiminnan parantamisen lisäksi merkittävä työllistävä ja vientiä edistävä vaikutus.

Hyvinvointiklusterin toiminta perustuu mm. tieto- ja viestintäteknologian sekä lääketieteen teknologian soveltamiseen (lääkintä-, potilasvalvonta-, hammashoito- ja kuvantamislaitteet, telelääketiede), kemian, bioteknologian ja lääketieteen laaja-alaiseen soveltamiseen (diagnostiikka, lääketeollisuus, terveysvaikutteiset elintarvikkeet) sekä terveys- ja sosiaalitoimen laaja-alaisiin palveluihin (hyvinvointipalvelut, virikkeinen infrastruktuuri, kuntoiluvälineet) ja kansalaisten omatoimiseen hyvinvoinnin ja terveyden ylläpitämiseen. Toimiva sosiaali- ja terveyssektori muodostaa hyvinvointiklusterin vahvuuden.

Kainuussa toimi vuonna 2003 noin 400 terveydenhuollon ja sosiaalipalvelujen yritystä. Esimerkiksi fysioterapiayrityksiä oli noin 50 ja kaksi yksityistä lääkärikeskusta. Kainuulaiset hoivayritykset ovat verkottuneet Kainuun Hoivaverkostoksi. Verkostoon kuuluu tällä hetkellä (v. 2005) 23 yritystä. ITC –alalla ohjelmistojen suunnitteluun, konsultointiin yms. hyvinvointiin liittyvään toimintaan kuuluu noin 40 yritystä. Kainuun hoivaportaalin kautta tarjotaan hoiva-alan yritysten sekä kolmannen sektorin palveluja (mukana 103 palvelujen tarjoajaa). Oulun yliopiston Kajaanin yliopistokeskus, Kajaanin ammattikorkeakoulu sekä Kainuun ammattiopisto ovat keskeisimpiä tutkimus- ja koulutusalan toimijoita. Tutkimus- ja koulutuskenttää vahvistaa yhteistyö muiden yliopistojen ennen kaikkea Kuopion, Jyväskylän ja Lapin yliopiston kanssa.

Tavoitteet

Kainuun palvelujärjestelmä käyttää sekä alan tutkimuksen tuloksia että hyvinvointiin liitty-

vän teollisuuden tuotteita ja muita hyvinvointipalveluja. Tavoitteena on tuottaa laadukkaita ja taloudellisia sosiaali- ja terveydenhuollon palveluja sekä toimia paikallisesti ja valtakunnallisesti arvostettuna sosiaali- ja terveydenhuollon edelläkävijänä. Tuotannollisten yritysten tavoitteena on kilpailukykyisten tuotteiden kehittäminen ja markkinointi sekä kotimaassa että ulkomailla. Koulutuksen ja tutkimuksen tavoitteena on korkea laatu ja osuvuus mm. työelämätarpeisiin. Klusterikehittämisen avulla tarkastellaan systemaattisesti eri tahojen keskinäisiä suhteita ja riippuvuuksia ja luodaan synergiaa.

Kainuulaiset osaamiskeskittymät - Snowpolis, Senioripolis, Measurepolis - edesauttavat hyvinvointiklusterin kehittymistä ja synnyttävät uusia tuoteinnovaatioita (rajapintainnovaatiot) ja vahvistavat hyvinvointialan liiketoimintaosaamista. Hyvinvointialan näkökulmasta Snowpolis on keskittynyt lähinnä liikuntateknologiaan ja terveyttä edistäviin elintarvikkeisiin ja ravintolisiin, Senioripolis ikääntyvän väestön hyvinvointiin liittyviin tuotteisiin ja palveluihin sekä Measurepolis mm. biomittauksiin.

Kainuun hyvinvointiklusterissa korostuu julkisen palvelurakenteen uudistaminen (Kainuun hallintokokeilu), jossa keskeistä on asiakkaan, kansalaisen näkökulman huomioiminen. Julkisen, yksityisen sekä kansalaissektorin välisen työnjaon selkeyttäminen ja syventäminen on oleellista.

Toimenpiteet

Laaditaan Kainuun hyvinvointiklusteriselvitys. Selvityksessä määritellään Kainuun hyvinvointiklusterin erityispiirteet ja alueella toimivien hyvinvointialan yritysten osaamiset ja intressit.

Käynnistetään Kainuun hyvinvointifoorumin toiminta. Kainuussa julkisen palvelujärjestelmän rooli hyvinvointiklusteritoiminnan aktivoijana korostuu. Kainuun hallintokokeilun myötä Kainuun maakunta -kuntayhtymä on muodostunut merkittäväksi toimijaksi hyvinvoinnin

kentässä. Kainuulaisen hyvinvointifoorumin toiminta edesauttaa uusien innovaatioiden syntymistä sekä lisää työpaikkoja, vientiä ja parantaa kainuulaisten ihmisten hyvinvointia.

6.2.2. Muut toimialat

6.2.2.1. Kaivannaistoimiala

Kainuun kallioperä tarjoaa monipuoliset mahdollisuudet kaivannaistoiminnalle, joka voidaan jakaa karkeasti kolmeen osa-alueeseen: teollisuusmineraalien, luonnonkivien ja metallisten malmien hyödyntämiseen. Haittapuolena on se, että tuotannon käynnistäminen kaivannaistoimialalla vaatii yleensä paljon etupainotteista pääomaa. Toisaalta toiminta on pitkäjännitteistä ja se suuntautuu syrjäisille seuduille, joissa työmahdollisuudet ovat muutoin vähäiset. Lisäksi toimialan välillinen työllistämisaikutus on suuri. Jokainen kaivannaisalan työpaikka työllistää noin kolme henkilöä muilla toimialoilla.

TEOLLISUUSMINERAALIT

Kainuu tunnetaan teollisuusmineraaleistaan talkista ja kaoliinista. Jormuan – Alasen väliselle alueelle sijoittuu EU-alueen mittavimmat hyvänlaatuisen talkin varannot. Mondo Minerals Oy on laajentamassa toimintaansa ja ranskalainen Talc de Luzenac tutkii mahdollisuuksia uuden louhoksen avaamiseksi ja talkkituotannon aloittamiseksi Suomessa. Talkin tasaisesti jatkuva kulutuksen kasvu ja vakaa maailmanmarkkinahinta takaavat perustuotannon pysymisen ja jopa tuotannon laajenemisen Kainuussa.

Talkkituotannon nykyinen toiminta ja toiminnan laajentaminen

Mondo Minerals Oy harjoittaa kaivostoimintaa Sotkamon Lahnaslammella. Kaivoksella louhitaan vuolukiviesiintymästä talkkimalmia, joka rikastetaan ja jalostetaan lopputuotteiksi viereisellä tehtaalla. Talkkia tuotetaan teolli-

suuden tarpeisiin. Talkin käyttäjiä ovat mm. paperi-, muovi- ja maalliteollisuus. Yli puolet tuotannosta menee vientiin.

Talkin tuotantomäärä on tällä hetkellä noin 220 000 tonnia vuodessa ja tuotantokapasiteetti on tarkoitus lähes kaksinkertaistaa jo aivan lähiaikoina. Tuotannon kasvattaminen edellyttää uuden, nykyisen kaivoksen lähellä sijaitsevan Punasuon kaivoksen avaamista sekä muutoksia malmin rikastus- ja jatkojalostuskapasiteetissa. Lisäksi on mahdollista myös muiden satelliittiesiintymien käyttöön-otto Etelä-Sotkamossa sekä mahdollisesti Jormuan-Mieslahden alueella.

Kaoliini

Kaoliinivarojen hyödyntämiseen ei ole vielä löydetty taloudellisia mahdollisuuksia, koska tiedossa olevat esiintymät eivät joko täytä paperiteollisuuden pigmenttimineraalin laatuvaatimuksia tai puhtaan kaoliinin osuus on niissä liian pieni. Paraikaa tutkitaan kaoliinivarojen muita teollisia käyttömahdollisuuksia mm. niiden mahdollinen hyödyntäminen keraamisen teollisuuden raaka-aineena saattaa olla mahdollista.

Timantit

Timanttien etsintä Itä-Kainuun alueella näyttää tällä hetkellä hiipumisen merkkejä, koska paikannetut esiintymät eivät ole toistaiseksi johtaneet hyödynnettävyytutkimuksiin.

Tavoitteet vuonna 2010

Talkintuotanto nousee 220 000 tonnista vuodessa ainakin 600 000 tonniin. Kainuulaiselle kaoliinille on löydetty sopivia käyttötarkoituksia ja tuotanto on käynnistynyt.

Toimenpiteet

- ▲ Kaoliiniesiintymille etsitään yliopistollisen tutkimustoiminnan kautta uusia käyttömahdollisuuksia.
- ▲ Toiminta verkotetaan ympäröivien maakuntien kanssa

LUONNONKIVET JA KIVITEOLLISUUS

Alueella on kaksi kiviteollisuuden haaraa. Kivien kivilaatujen louhinta- ja jalostustoiminta sekä alueen nykyinen vuolukiviteollisuus Suomussalmella ja Kuhmossa.

Tavoitteet 2010

Kivialalla ja siihen liittyvissä toiminnoissa työskentelee yhteensä noin 130 henkilöä ja yritysten yhteenlaskettu liikevaihto on noin 15 miljoonaa euroa. Alueen yrityksissä hyödynnetään alan uusinta tuotantotekniikkaa niin louhinnassa kuin jalostuksessakin. Kivialan teollisuudesta on kehittynyt maakunnalle tärkeä tukijalka, jota käytetään monin tavoin hyödyksi maakunnan elinkeinotoiminnan kehittämisessä ja markkinoinnissa.

Toimenpiteet

Keskeisiä toimenpiteitä ovat:

- ▲ Tutkimus-, tuotekehitys- ja muotoilutoiminnan vahvistaminen niin, että voidaan tuottaa uusille kansainvälisille markkinoille kilpailukykyisiä uusia kivit tuotteita sekä kivistä ja puusta yhdistelmä tuotteita
- ▲ Koviin kiviin erikoistuneen yritysryppään synnyttäminen Kainuuseen
- ▲ Uusien teknologioiden, osaamisen ja pääoman hankkiminen alueelle verkottamalla ja edistämällä koti- sekä kansainvälistä yhteistyötä yritysten, koulutuslaitosten ja asiantuntijoiden kesken
- ▲ Aktiivinen markkinatiedon keruu ja markkinointi maakunnan kivivalmiuksista ja mahdollisuuksista
- ▲ Rakennuskivilouhimoiden sivukivien hyödyntäminen harjuainesta korvaavana rakennusmateriaalina.
- ▲ Teknologisen kehittämisen mahdollisuudet ovat 3D-mallinnuksen käyttö vuolukiven tuotannossa, vuolukiven käyttö muihin tarkoituksiin kuin takkoihin.
- ▲ Sarjatuotannon vaatimat valmistustekniikat ja tuotantoprosessien menetelmäkehitys, luonnonkiviteollisuuden sivutuotteiden hyötykäytön kehittäminen sekä II-asteen koulutus- ja sen kehittäminen yhteistyössä Pohjois-Karjalan kanssa.

- ▲ Materiaalinen perusta rakennuskivien jalostukselle rakennetaan alueen kivivarojen kartoituksella ja niissä löydettyjen esiintymien markkinointi- ja tuotantokelpoisuustutkimuksilla. Alkuvaiheessa täydennetään 90-luvun alkupuolella käynnistettyä kivivarojen kartoitusta. Kartoitustyössä otetaan huomioon alueen teollisuuden ja asiakkaiden kiville asettamat vaatimukset. Jatkotutkimuksissa suoritetaan kartoitus-, syväkairaus- ja koelouhintatyötä sekä koejalostusta ja rakennuskiville tarvittavia testauksia.
- ▲ Puolanka-Paltamo alueen liuskekiviesiintymien monipuolisen kaupallisen hyödynnettävyyden ja kiviliiketoiminnan kehittämisedellytysten parantaminen.
- ▲ Graniittien ja niihin luettavien rakennuskivien tuotteistaminen sekä niiden tarvitsemien kustannustehokkaiden louhinta- ja jalostustekniikoiden kehittäminen.
- ▲ Venäjän markkinoilla (varsinkin Pietarin ja Moskovan alue) tutkitaan yhteistyömahdollisuuksia Kontupohjan kivenjalostuslaitoksen kanssa.

METALLISET MALMIESIINTYMÄT

Talvivaaran nikkeli-kaivos hanketta käsitellään jäljempänä erillisessä luvussa (6.2.2.1.1.).

Taivaljärven

lyijy-sinkki-hopeaesintymä

Sotkamon Taivaljärvelle sijoittuu mielenkiintoinen, joskin vielä heikosti tunnettu lyijy-sinkki-hopeaesintymä. Tällä hetkellä sinkin ja oletetun hopean maailmanmarkkinahintojen nousun myötä esiintymä tulee uudelleen kiinnostavaksi kaivosteollisuuden investointikohteeksi.

Suomussalmen ja Kuhmon

nikkeli- ja kultaminalisaatiot

Suomussalmelta ja Kuhmosta on paikannettu useita nikkeliminalisaatioita, jotka ovat olleet tähän asti pienuutensa ja osin alhaisen nikkeli-pitoisuutensa vuoksi taloudellisesti kannattamattomia. Viime vuosien nikkelin

maailmanmarkkinahintojen huima nousu ja niiden sisältämät platinaryhmän metallit ovat nostaneet esiintymät uudelleen kiinnostaviksi tutkimuskohteiksi.

Kullanetsintä Suomussalmen, Kuhmon ja Tipasjärven alueelta on tuottanut lukuisia mielenkiintoisia kulta-aiheita. Kullan korkea maailmanmarkkinahinta mahdollistaisi Suomessa pienkaivostoiminnan ja myös pienten kultaesiintymien hyödyntämisen. Jotkut mainituista Kainuun esiintymistä saattaisivat olla hyödynnettävissä. Alalla Suomessa vain ei ole tällä hetkellä sopivia yrittäjiä.

Suomussalmen Aittojärven molybdeeniesiintymä

Suomussalmelta paikannettu Aittojärven molybdeeniesiintymä tullee nykyisen metallien maailmanmarkkinahintojen nousun myötä kiinnostavaksi jatkotutkimuskohteeksi. Mikäli molybdeenin hintakehitys jatkuu suotuisana, niin esiintymä saattaa nousta investointikohteeksi vuoteen 2008 mennessä.

Tavoitteet 2010

Yksi aiemmin tunnetuista esiintymistä on johdettu ainakin pienimuotoisen kaivostoiminnan käynnistymiseen.

Toimenpiteet

- ▲ Etsitään kaivosyritysten kanssa yhdessä uusia rahoitusratkaisuja kaivosprojekteille.
- ▲ Valmistetaan kaivannaisteollisuutta kattavaan lähialueyhteistyöhön.
- ▲ Selvitetään ja tuetaan mahdollisuuksia pienten kultaesiintymien hyödyntämisessä

KOKO KAIVANNAISTOIMIALAN YHTEISET TOIMENPITEET OVAT:

- ▲ Tärkein tehtävä on lupamenettelyjen järjestyminen ja selkeyttäminen. Kainuu järjestää valmiudet ”yhden luukun periaatteen” menettelyyn. Tämä tarkoittaa sitä, että kaivannaisteollisuuden tarvitsemat kaivos- ja ympäristöluvut sekä niihin liittyvät neuvonta, selvitykset, aikataulutus ja seuranta jär-

jestyvät yhden toimiston kautta.

- ▲ Mahdollisesti toimintaa rajoittaville Natura ym. alueille haetaan korvaavia suojelualueita.
- ▲ Kaavoitus pidetään ajan tasalla ja infrastruktuuria vahvistetaan laajenevan toiminnan mukaisesti

6.2.2.1.1. Talvivaaran kaivoshanke

Sotkamon Talvivaara on Euroopan suurin hyödyntämätön sulfidinen nikkeliyesiintymä. Esiintymän käyttöönottoa on tutkittu vuodesta 1977 lähtien. Rikastusmenetelmien kehittämisen tuloksena keksitty ja nyt louhinta-alueella kokeiltavana oleva bioliotusmenetelmä on nostanut toiveet kaivoshankkeen toteutumismahdollisuuksista. Suunniteltu Talvivaaran kaivos tuottaisi nikkeliä noin 30 000 tonnia vuodessa eli noin kolme prosenttia maailman nikkelin tarpeesta. Kaivoksen välitön työllisyysvaikutus olisi noin 400 henkeä. Kerrannaisvaikutuksineen kaivos vaikuttaisi noin 1000 työpaikan syntymiseen Kainuuseen. Suomen suurin kaivosinvestointi maksaa noin 300 miljoonaa euroa. Tavoitteena on rakennustöiden aloittaminen vuonna 2007 ja kaivoksen avaaminen vuonna 2009.

Kainuun TE-keskus ja Kainuun ammattiopisto huolehtivat osaavan työvoiman riittävydestä kaivoksen rakennusvaiheen ja toiminnan tarpeisiin. Liikenneyhteydet ja energian saanti hoidetaan. Kunnat varautuvat maanhankinnalla, kaavoituksella ja rakentamisella lisääntyvään asuntojen kysyntään. Ympäristön perustilanselvitys tehdään ennen kaivoksen avaamista ja tulevan kaivoksen ympäristövaiikutuksia seurataan tuotannon aikana. Kestävän kehityksen mukainen ympäristöä muuttava järjestely hyväksytään lupaehtoisissa.

Kaivoshanke tulee käynnistyessään vaikuttamaan Kainuun lisäksi myös Pohjois-Savoön ja Pohjois-Karjalaan, koska se sijoittuu niiden läheisyyteen. Rakennusaikaisen työvoiman saatavuuden turvaamiseksi myös logistiikka-alan koulutusta on syytä lisätä. Suurinvest-

toinnin rahoitusjärjestelyt hoidetaan kansainvälisellä tasolla, mutta Suomen valtion tuki hankkeelle on olennaisen tärkeä.

Kainuussa toimitaan välittömästi siten, että kaivoshankkeesta ja sen kerrannaisvaikutuksista voidaan hyötyä mahdollisimman laajasti. Hanke tarjoaa esimerkiksi metallialalle, koneurakointiin, puunjalostukseen ja rakennusallale paljon alihankinnan mahdollisuuksia.

6.2.2.2. Palvelualat

Edellä palvelualoista on käsitelty elämystuotantoa (matkailu ja kulttuuri) ja hyvinvointipalveluja. Myös muille palvelualoille syntyy Kainuussakin merkittävä osa uusista työpaikoista.

Palvelualan yritysten asiakkaista pääosa on ollut kainuulaisia, mutta mm. tietotekniikan kehittymisen myötä entistä enemmän asiakkaita hankitaan maakunnan ulkopuolelta. Keskimääräistä nopeammin kasvavia palvelualoja ovat ainakin liike-elämän palvelut, kuten liikkeenjohdon ja henkilöstön koulutus, suunnittelu, tutkimus, markkinointi, taloushallinto, kiinteistöhoitopalvelut sekä ulkoistetut yhteyspalvelut. Hyvien yrityspalveluiden saanti on olennainen osa hyvää elinkeinoelämän toimintaympäristöä.

Palvelualojen kehittämisessä noudatetaan seuraavaa kolmea linjaa:

- 1) Koulutetaan oppilaitoksissa osaavia työntekijöitä sekä järjestetään tarvittava aikuis-koulutus.
- 2) Uusimman tietoteknologian hyväksikäytön edellyttämää neuvontaa ja koulutusta yritysten henkilöstölle järjestetään. Tavoitteena on samalla luoda edellytyksiä uusien asiakasryhmien hankkimiseen maakunnan ulkopuolelta.
- 3) Palvelualojen kehittämiseksi toteutetaan liikkeenjohdon ja markkinoinnin kurssitusta ja tuetaan verkostojen rakentamista sekä investointeja.

6.2.3. Yrittäjyyden ja yritystoiminnan edistäminen

Taustaa

Yritystoiminnan edistäminen voidaan jakaa kolmeen osa-alueeseen; nykyisten yritysten kehittäminen, uusien yrittäjien/yritysten kasvattaminen/perustaminen ja yritysten tai niiden osien siirtäminen alueelle. Olemassa olevien yritysten kehittäminen on varmin ja tehokkain tapa työllisyyden edistämiseksi ja tulevaisuuden turvaamiseksi. Yritysten kehittämistoiminnassa on päästy Kainuussa hyvään alkuun useilla liiketoiminnan osa-alueilla.

Elinkeinoelämän yleinen kehittyminen Kainuussa vaikuttaa uuden yritystoiminnan syntymisen edellytyksiin. Yleinen yrittäjyysilmapiiri Kainuussa on parantunut, mutta ilmapiiriä tulee aktiivisesti parantaa edelleen. Uuden yritystoiminnan aikaansaamista voidaan pitkällä tähtäimellä edistää yrittäjyyskasvatuksella ja tiivistämällä yritysten ja koulujen kanssakäymistä. Tärkeää on vaikuttaa asenteisiin, tuoda yrittäjyys mahdollisuutena esiin koko opiskeluajan ja opettamalla yritystoimintaan tarvittavia tietoja.

Yrittäjyydessä on kolme osa-aluetta; asenne, tieto ja taito. Asenne tarkoittaa mm. luovuutta, innokkuutta, sitoutumista sekä riskinotto kykyä ja kykyä viedä asiat loppuun. Tieto tarkoittaa opiskelemalla hankittua kykyä käyttää nykyajan tietoteknisiä välineitä, osata löytää mahdollisuuksia markkinoista ja perusvalmiuksia tuottaa palveluksia tai tuotteita asiakkaille. Taito syntyy tekemällä, hankkimalla kokemusta sekä oppimalla havaitsemaan asiakkaiden tulevia tarpeita ja yhdistellä koettuja asioita yrityksen kannalta parhaalla tavalla. Yrittäjällä, joka omaa edellä mainitut ominaisuudet on huomattavasti helpompi aloittaa. Usein työhistorian tuomaa taitoa omaava yrittäjä pääsee helpoimmin kiinni kasvuun ja asiakasverkostoihin.

Tavoitteet

Tavoitteeksi vuosille 2006-2010 asetetaan vuosittainen vähintään 90 yrityksen nettolisäys.

Yritysten lukumäärän nettolisäys oli Kainuussa vuosina 2000-2004 keskimäärin 89 kpl, poikkeavana vuotena 2004 lisäys oli 113 kappaletta.

Omistajavaihdosten onnistunut hoitaminen on palveluverkoston lukumääräisesti suurin haaste ohjelmakauden aikana.

Oppilaitoksilla on suunnitelmat yrittäjyyskasvatuksesta ja tehtyjä suunnitelmia toteutetaan. Intotalon toimintamallin mukaisten esihautomoiden kautta syntyy Kainuussa vuonna 2006 15 uutta yritystä ja vuonna 2010 20 uutta yritystä.

Yritysten houkuttelemiseen Kainuuseen panostetaan aiempaa enemmän osana laajojen yritysverkostojen rakentamista.

Toimenpiteet

Yrittäjäkandidaattien etsintä ja seulonta organisoidaan jatkuvaksi toiminnaksi. Aloittaville yrittäjille on olemassa tuotteistettuja tukijärjestelmiä. Aloittavan yrittäjän auttaminen ei tulisi jäädä yksittäiseksi konsulttivetoiseksi tapahtumiksi, vaan elinkeinoasiamies –tyyppistä lähipalvelua tulee olla saatavana jokaisessa Kainuun kunnassa. Koko aloittavan yrittäjän apuna olevalle laajalle verkostolle tuo haasteen asiakkaiden hyvinkin toistaan poikkeavat tarpeet, jotka palvelussa on otettava huomioon. Naisyrittäjien osuuden lisäämiseksi tarvittavien uusien toimintatapojen kehittäminen on yksi esimerkki erilaisten asiakastarpeiden huomioon ottamisesta. Uudet yritykset pitäisi saada yritysten kehitys- ja asiantuntijaverkostoihin mukaan jo yritystoiminnan alkuvaiheessa, jotta jatkuvan kehittäminen muodostuisi yrityksen normaalitoiminnoksi.

Kainuussa on edessä noin 900 sukupolvenvaihdosta viiden vuoden kuluessa, uutta yritystä ei siis synny vaan omistaja vaihtuu. Liiketoimintasiirrot ovat lähimpien vuosien suurin työsaara, johon erityisesti panostetaan koko verkoston voimin. Liiketoimintasiirrot ovat suuri mahdollisuus, sillä uusin ajatuksin tulevat yrittäjät ovat usein yritysten kasvun mah-

dollistajia. Palveluverkoston jäsenet kertovat vuosittain monessako omistajuusvaihdoksen järjestämisessä he ovat olleet mukana.

Oppilaitokset kertovat vuosittain toimenpiteistään ja työssäoppimisjaksojen kokemuksista samalla kun ne raportoivat muutenkin edellisen vuoden toiminnastaan. Intotalo-toimintamallista saadaan samalla tavalla tiedot.

Yritysten siirtämiseksi Kainuuseen ei ole tehty systemaattista työtä, mutta esimerkiksi Kostamuksen läheisyys antaisi toimintaan merkittävän mahdollisuuden. Yrityksien siirtäminen alueelle on lähdettävä Kainuun erinomaisuustekijöistä, jotta yritykset myös pysyisivät jatkossa alueella.

Toimenpiteitä toteutetaan laajan toimijaverkoston voimin. Vetovastuu on TE-keskuksella, muita keskeisiä toimijoita ovat ainakin yrittäjähdistykset, kunnat, oppilaitokset, Into-talot, Yrityshautomo Innova, Pro Agria, polikset ja Kainuun Etu Oy.

6.2.4. Osaavan työvoiman saatavuus

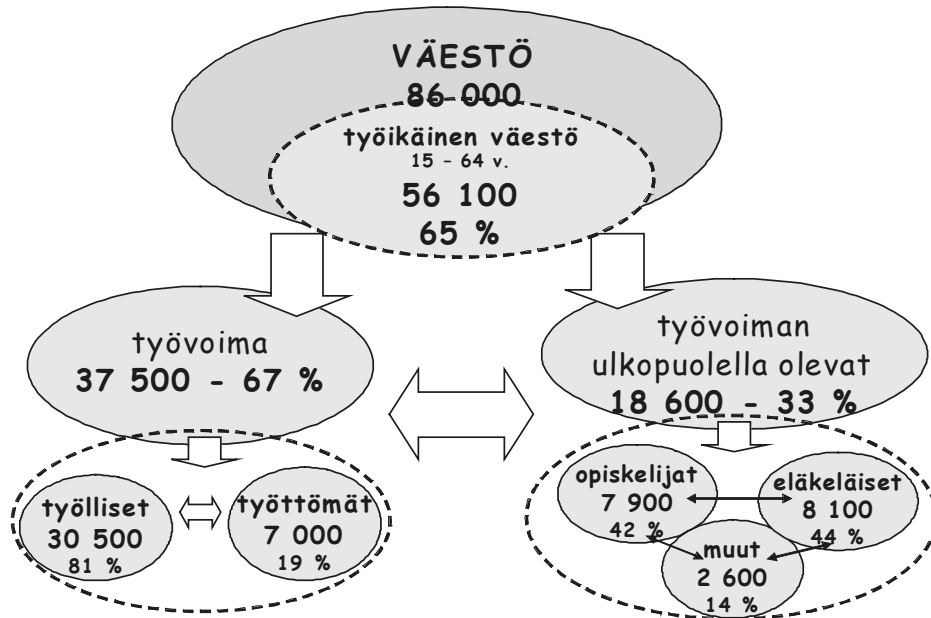
Työvoiman tarjonnan ja kysynnän kehitys

Vuoteen 2025 mennessä Kainuun nykyisestä työvoimasta yli 60 % on siirtynyt eläkkeille. Tämän vuosikymmenen loppuun mennessä työpaikoilta jää eläkkeelle kaikkiaan n. 6 200 henkilöä, mikä on 20 % Kainuussa työssäkäyvistä. Uudet pienevät ikäluokat pystyvät korvaamaan poistumasta vain vajaan kolmanneksen. Keskeinen menestystekijä on se, miten osaavan työvoiman saanti pystytään turvaamaan nykyisille työnantajille ja uusille yrityksille pienenevän työvoimatarjonnan tilanteessa.

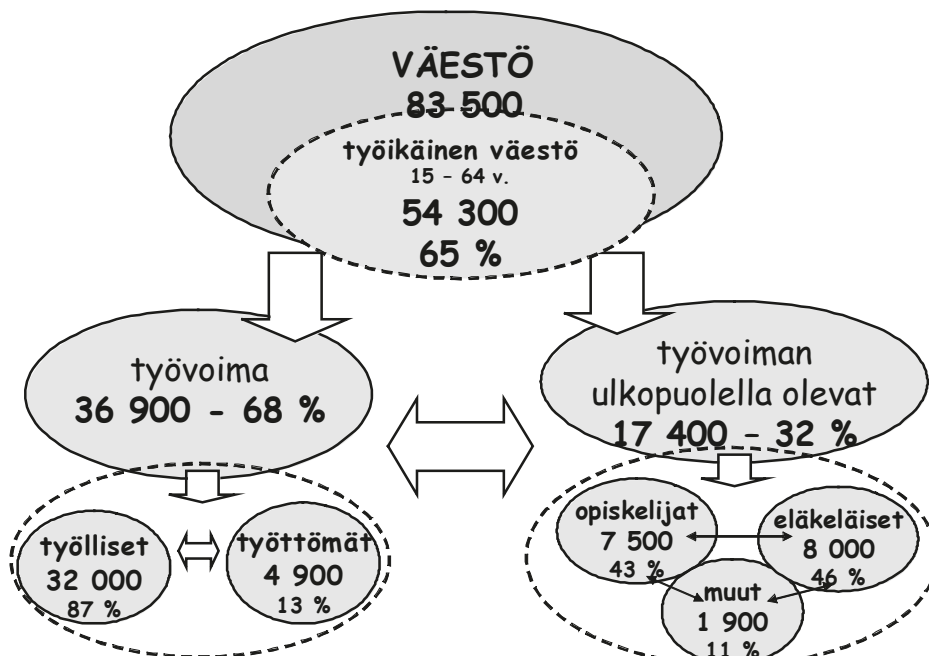
Vuosikymmenen loppua kohti uuden työvoiman tarpeen ennakoitaan kasvavan runsaasti. Tällöin nykyisille kohtalaisen laajoille työvoimareserveille tarjoutuu mahdollisuus työllistyä uusien työpaikka-avausten myötä.

Kasvavista työvoiman kysynnän ja tarjonnan kohtaanto-ongelmista johtuen työvoiman

saatavuus vaikeutuu. Ulkomaisen työvoiman saatavuus nousee ajankohtaiseksi asiaksi.

Kuva 4. Kainuun väestö, työvoima ja työvoiman ulkopuolella olevat vuonna 2005.

Kuva 5. Kainuun väestö, työvoima ja työvoiman ulkopuolella olevat. Kokonaishahmotus määristä ja suhteellisista osuuksista vuonna 2010.

Kainuun työmarkkinoita kuvaavia piirteitä ovat:

- ▲ työttömien määrän selvä väheneminen (2000-luvulla yli 20 %)
- ▲ korkea suhteellinen työttömyys (yli 18 %)
- ▲ alhainen työllisyysaste (54,3 %)
- ▲ määrältään kohtalaiset varsinaisten työmarkkinoiden ulkopuoliset työvoima-reservit (n. 33 % työkäisistä)
- ▲ työmarkkinoille tulevan uuden työvoiman niukkuus (v. 2010 mennessä vaje poistuviin nähden 2 000 henk.)

Tavoitteet 2010

- ▲ Työvoiman saatavuus turvataan kysyntää vastaavasti
- ▲ Työvoiman osaaminen vastaa kysyntää

Kehityspolku tavoitteisiin

Keskeisessä roolissa työvoiman saannin turvaamiseksi ovat työvoima- ja koulutustarpeiden ennakoitiselvitykset sekä yrittäjien, kouluttajien ja työvoimatoimistojen yhteistyö. Työvoiman kysyntämuutosten ennakoinnilla saadaan tietoa myös muiden työvoimapolitiittisten toimenpiteiden kuin koulutuksen suuntaamiseen. Koulutus tulee muovata maakunnan tarpeita vastaavaksi. Kainuu ei ole työvoimakilpailussa yksin, sillä samanlainen rakenteellinen muutos tapahtuu koko maassa. Kainuun on parannettava vetovoimaisuuttaan ja onnistuttava koulutuspolitiikassa ja alueen palvelutarjonnassa kilpailtaessa kainuulaisesta ja Kainuuseen mahdollisesti muuttavasta sekä kotimaisesta että ulkomaisesta työvoimasta. Tarvitaan aktiivista työperusteista maassa- ja maahanmuuttopolitiikkaa.

Talvivaaran kaivoshanketta on käsitelty erikseen kohdassa 6.2.2.1.1.

Toimenpiteet

Perustyö yritysten tarpeiden mukaisen työvoiman välityksen ja tarvittavan työvoiman koulutuksen järjestämiseksi tehdään työvoimatoimistoissa ja TE-keskuksessa. Työvoima- ja koulutustarpeiden selvittäminen ja

työmarkkinoiden muutosten ennakointi edellyttää yhteistyötä yritysten ja oppilaitosten kanssa.

Kainuun imago tutkimukseen ja mm. Kainuuseen muuttota harkitsevien näkökohtiin perustuvia Kainuun vetovoimaa parantavia toimenpiteitä tehdään pitkäjänteisesti. Niitä ovat mm. asumisolot, liikenneyhteydet, lapsiperheiden palvelut, koulutusmahdollisuudet kaikille ikäryhmille ja eri koulutustarpeisiin, julkiset ja kaupalliset vapaa-ajan palvelut, kansalaistoimintaan ja yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen mukaan pääsy, sosiaalinen ilmapiiri, viihtyisät ympäristöt jne. On tarpeen nostattaa maahan- ja maassamuuttopolitiikkaa koskevaa keskustelua ja tehdä asiassa ainakin julkisen sektorin eri osapuolia koskevia sopimuksia.

Kainuun vahvuuksia tuodaan esille kohdenetulla viestinnällä, jotta osaava työvoima kiinnostuu hakeutumaan alueelle.

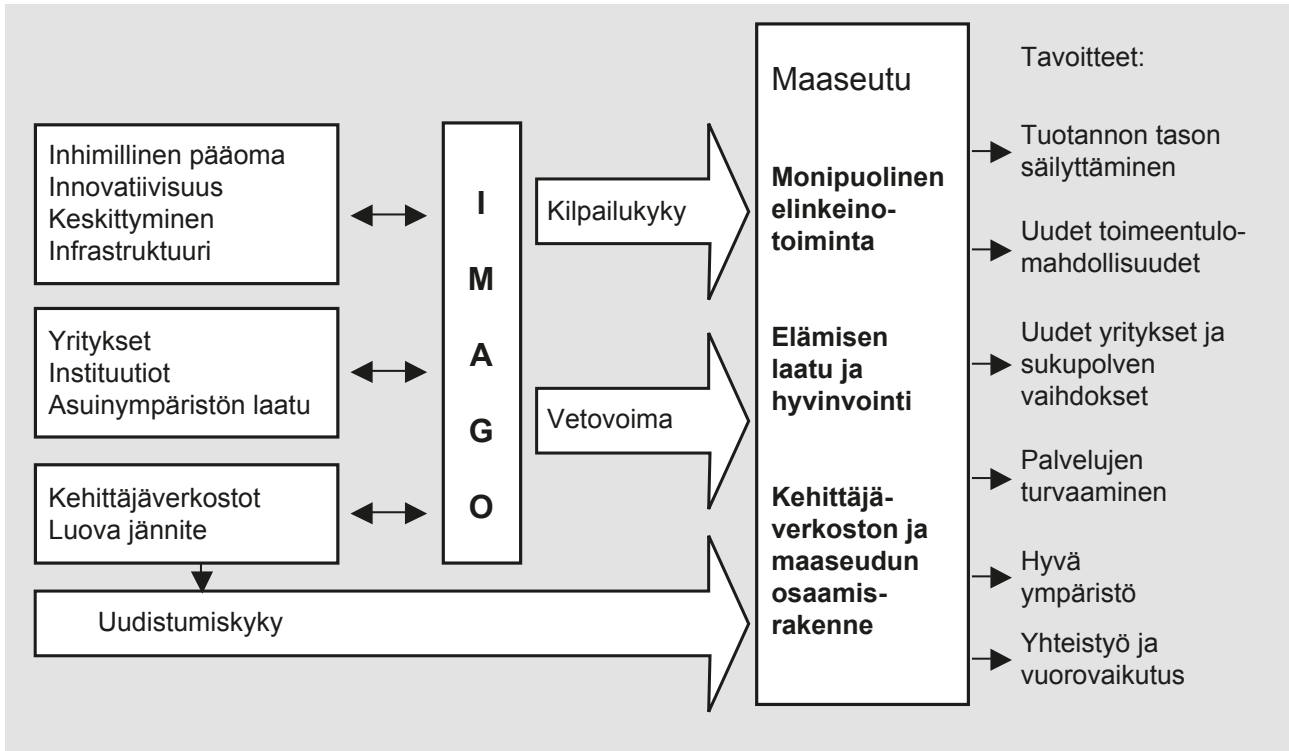
Selvitysmies Raimo Sailaksen tehtävänä oli ehdottaa toimenpiteitä, joilla edistetään osaa- van työvoiman saantia väestöään menettävillä alueilla (mm. Kehys-Kainuun seutukunta). Selvitysmies ehdottaa seuraavia toimenpiteitä (30.12.2005):

- ▲ Yksinyrittäjien tuetaan myöntämällä avustusta ensimmäisen työntekijän palkkaamiseen. Tuki vastaisi ensimmäisen 12 kuukauden aikana pakollisia työnantajamaksuja. Seuraavien 12 kuukauden jaksolla tuki puolittuisi.
- ▲ Työvoimapolitiittisessa aikuiskoulutuksessa yritysten vaikutusmahdollisuuksia tulisi lisätä, jotta koulutuksella olisi entistä työlistävämpi vaikutus.
- ▲ Venäjän kielen opiskeluun tulisi panostaa enemmän.
- ▲ Työperäistä maahanmuuttoa tulisi edistää.
- ▲ Palvelu- ja kuntarakenneuudistuksessa tulisi tähdätä peruspalvelujen turvaamiseen myös vaikeimmilla muuttotappioalueilla.
- ▲ Toimenpidealueen seutukunnilla on omat selkeät vahvuutensa. Valtiovallan ratkaisu-

jen tulisi selkeästi tukea näiden vahvuuksien hyödyntämistä.

■ EU-rakennerahastojen käyttöä tulisi tehostaa tulevalla ohjelmakaudella.

6.3. Elinvoimainen ja uudistuva maaseutu (TL 3)

Nykytila

Kainuun maaseutualueella asuu noin 28 000 ihmistä, eli noin kolmannes koko Kainuun väestöstä. Maaseutualueet ovat harvaan asuttuja, alueen keskimääräinen asukastiheys on 1,2 ihmistä neliökilometrillä.

Kainuun maaseudun elinkeinot pohjautuvat edelleen alkutuotantoon. Toimiala nojaa maidon ja metsän tuottamaan lisäarvoon; luomutuotannolla on peltoviljelyssä vahva asema. Maa- ja metsätalouden työpaikat muodostavat maaseutualueiden työpaikkojen rungon. Toimialan rakennekehityksen myötä alueen tuotantomäärät ja aluetalousvaikutus ovat säilyneet, mutta alan työpaikkakehitys on aleneva. Suurimpia kasvumahdollisuuksia työpaikkojen osalta on nähtävissä elämystuotannossa ja kaivannaisteollisuudessa sekä

hoiva-alalla. Vesistöissä on hyödyntämätöntä kalataloudellista tuotantopotentiaalia. Kainuussa on n. 275 000 ha vesialuetta, josta n. 134 000 ha on 76 järjestäytyneen osakunnan hallinnassa.

Nuorten ja työikäisten poismuutto on vähentänyt syntyvyyttä maaseutualueilla. Sen seurauksena haja-alueiden kouluverkko on voimakkaan supistumiskehityksen kohteena. Tapahtunut aleneva väestökehitys ei ole poistanut olemassa olevan infrastruktuurin ylläpitotarvetta maaseutualueilla.

Kainuun maaseutualueilla on 120 kyläyhdistystä tai kylä- ja asukastoimikuntaa. Kylät ovat laatineet tähän mennessä 80 kylälle kyläsuunnitelman, ja yli viidelläkymmenellä kylällä on tällä hetkellä hankemuotoista kehittämistoimintaa meneillään.

Kainuussa toimii kaksi paikallista toimintaryhmää. LEADER-toimintaryhmätyö kattaa koko Kainuun lukuun ottamatta Kajaanin kaupungin keskusta-alueita. Toimintaryhmien laatimien paikallisten kehittämisstrategioiden pohjalta maaseutua kehitetään monipuolisesti ja monialaisesti asukkaiden omista tarpeista ja ideoista käsin.

Tavoitetilanne 2010 - Kainuun maaseudun visio 2010

”Kainuun maaseutu tarjoaa turvallisen, viihtyisän ja virikkeellisen asuin-, työ- ja yrittäjyyssympäristön. Kainuun maaseudulla on monipuolista ja elinvoimaista yritystoimintaa, joka lähtee ihmisten tarpeista, ja joka tukeutuu luonnosta – maasta, metsistä, vesistä ja ilmasta – sekä vahvasta osaamisrakenteesta syntyviin mahdollisuuksiin.”

Strategiset päämäärät ja tavoitteet:

A. Elinvoimainen ja monipuolinen elinkeinotoiminta

1. Monipuolinen yritystoiminta
2. Elinvoimainen maatalous ja elintarviketuotanto
3. Kestävä metsä- ja puutalous
4. Toimiva kala-, riista- ja porotalous

B. Elämisen laadun ja hyvinvoinnin parantaminen

1. Kattavat maaseudun peruspalvelut
2. Laadukas asuin-, työ- ja vapaa-ajan ympäristö
3. Turvallinen ja toimiva infrastruktuuri ja tietoyhteiskunnan mahdollisuuksien hyödyntäminen

C. Monipuolinen kehittäjäverkosto ja toimiva maaseudun osaamisrakenne

1. Vahva ohjelmallisuus ja voimakas paikallinen omatoimisuus
2. Vahvistuva yhteistyö
3. Toimivat maaseudun osaamisrakenteet

Tavoitetila Kainuun maaseudulla 2010

Väestö

Kainuun maaseutualueilla asuu edelleen liki kolmannes maakunnan väestöstä. Väestön

määrä on vähentynyt harvaan asutuilla ja syrjäisillä maaseutualueilla, kun taas taajamien läheinen maaseutualue on saanut muuttovoittoa alueille muuttavien uudisasukkaiden muodossa. Muuttajat käyvät pääosin työssä taajamissa. Maakunnalliset satsaukset osaa-
misrakenteisiin säteilevät myönteisiä kehitysvaihtuksia Kainuun maaseudulle.

Kehityspolku:

Suurten ikäluokkien jättäytyminen työelämästä avaa työpaikkoja nuorille ja paluumuuttajille. Osa jäävistä asukkaista ja paluumuuttajista valitsee asuinpaikakseen maaseudun. Uudet elinkeinopoliittiset avaukset lisäävät työpaikkoja keskusten läheisillä maaseutualueilla (esim. Kajaani–Sotkamo -alue) samalla kun maaseutuasumista tuetaan kokonaisvaltaisen palvelutuotannon sekä alueiden ja maankäytön suunnittelulla.

Maaseutuyrittäjyys

Kainuun maaseudulla toimii ohjelmakauden päättyessä noin 1300 taloudellisesti kannattavaa maaseutuyritystä, joista noin 750 yritystä harjoittaa maataloutta joko pää- tai sivutoimisesti. Maatilatalouden tuotannonaloista edelleen tärkein on maidontuotanto, jonka parissa jatkaa noin 330 maatilaa. Luomutuotanto on yleistä Kainuussa. Maatilatalous työllistää 1100 henkilöä ja tuottaa 95 milj. € kokonaistulon/v.

Lisäksi Kainuun maaseutualueilla toimii vahvistuva joukko pienyrityksiä, joiden toiminta perustuu joko paikallisten raaka-aineiden jalostukseen tai luontoon ja elämyksiin sekä palveluun ja hoivaan. Uusia toimeentulonlähteitä on haettu mm. luomu- ja luonnontuotteiden jatkojalostuksesta, maaperän kivi- ja mineraalivarojen hyödyntämisestä, tietoyhteiskunnan mahdollisuuksien hyödyntämisestä, monipuolisesta elämys- ja luontomatkailuliiketoiminnasta, kalavarojen hyödyntämisestä sekä uusiutuvien energiamuotojen, kuten peltoenergian hyödyntämisestä.

Vuoden 2002 toimialatilaston mukaan Kainuun kaupunkien ja kuntakeskusten ulko-

puolisella alueella toimi noin 1650 yksityistä liikeyritystä. Kehittämistoimenpiteiden avulla toimipaikkojen lukumäärää kasvaa ohjelma-kauden loppuun mennessä 10 prosentilla.

Kehityspolku:

Perinteisen maatalouden rinnalle tarvitaan huomattava määrä muita maaseutuyrityksiä, jotka harjoittavat yritystoimintaa joko maatilojen yhteydessä tai kokonaan niiden ulkopuolella. Kehittämistoiminnan avainalueita ovat yrittäjyysvalmiuksien ja liikkeenjohtotaitojen sekä eri toimi- ja tuotannonalakohtaisen osaamisen kasvattaminen. Maaseutuyritysten kilpailukyvyyn parantaminen edellyttää lisäksi tuotekehitys- ja markkinointitaitojen sekä yritysten kansainvälistymistaitojen kasvattamista.

Kainuulaista luonnon virkistyskäyttöä ja luontomatkailua edistetään VILMAT-ohjelmaan pohjautuvalla työohjelmalla. Kehittämiskohteina ovat erityisesti luonnonsuojelualueiden käyttö virkistys ja luontomatkailuun, luontomatkailuhankkeiden tuotteistaminen ja Suomen lähialueiden hyödyntäminen luontomatkailussa. Toiminnan yhteistyösapuolina ovat alan yrittäjät, metsähallitus ja alueen viranomaiset ja kehittämisorganisaatiot.

Kainuun maaseudun elinvoima säilytetään alueen ominaispiirteisiin räätelöidyillä kehittämiskeinoilla. Perinteisen tuotannon volyymit säilytetään, maatilatalouden kilpailukykyä parannetaan ja elinkeinon jatkuvuus turvataan. Maailmankaupan vapauttamiseen liittyvät uhkat torjutaan varmistamalla tulonmenetyksiä korvaavien suorien tukien ohjautuminen maataloille.

Metsätalous

Kainuussa harjoitetaan kestävästä metsätaloutta noudattaen metsänhoitosuosituksia ja metsäsertifiointin toimintaperiaatteita. Metsätalous on merkittävä maaseudun työllistäjä.

Kehityspolku:

Metsävarojen hyödyntämisen korkean tason

ylläpitäminen vaati erityispanostuksia nuorten metsien hoitoon, puuntuotannon ja luonnonhoidon kustannustehokkuuden ylläpitoon, yrittäjyyden edistämiseen, metsien eri käyttömuotojen tulokselliseen yhteensovittamiseen ja metsänomistajien tavoittamiseen.

Taulukko 2. Alkutuotannon tunnuslukuja 2005 ja 2013

Vuosi	2005	2013
Maaseutuyritykset	1550	1300
Maatilat	1200	750
Maidontuottajat	520	330
Maatila-talouden työpaikat	1800	1100
Hakkuukertymä	3,1 milj. m ³	4 milj. m ³
Metsätalouden työpaikat	880	900

Infrastrukturi ja palvelujen tuotanto

Kainuun maaseudun saavutettavuus on hyvällä tasolla. Alueen tiestö ja tietoliikenneyhteydet ovat ajanmukaisia ja mahdollistavat asukkaiden ja maakunnassa vierailevien liikkumisen ja viestinnän ajan vaatimusten mukaisesti. Maaseudun peruspalvelut tuotetaan yhteistyössä julkisen, yksityisen ja kolmannen sektorin sekä kansalaisjärjestöjen kanssa. Tietoyhteiskuntakehitys on luonut etätöiden ja sisällöntuotannon kautta uusia toimeentulo- ja sijoittumismahdollisuuksia maaseudulle.

Kehityspolku:

Maaseudun infrastruktuurin ylläpito perustuu osaltaan laaja-alaiseen yhteistyöhön, johon osallistuvat alueen kunnat, valtion aluehallintoviranomaiset ja yritykset. Peruspalveluja kehitetään paikallisista tarpeista nousevien

kehittämishankkeiden avulla. Uudet palvelujen toteutusmuodot lisäävät naisten ja nuorten yrittämis- ja työllistymismahdollisuuksia maaseudulla, edistävät sukupuolten välistä tasa-arvoa ja lisäävät sosiaalista pääomaa alueella. Kriittisiä tekijöitä toiminnan onnistumiseksi ovat paikallisten ihmisten toimintaan aktivoiminen ja rohkaisun onnistuminen ja osaamisen kehittämistarpeiden tunnistaminen sekä kehittäminen. Kolmannen sektorin ja yhteisöllisen toiminnan kehittäminen täyttää palvelutuotannon järjestämisen aukkoja syrjäalueilla.

Kylätoiminta

Lähes 90 %:lla Kainuun kylistä on päivitetty kyläsuunnitelma. Kylät ovat verkottuneet -osalla kylistä yhteisten suunnitelmien kautta, muutoin kyläyhteisöt toimivat tiiviissä yhteistyössä eri viranomaistahojen virkamiesten ja luottamushenkilöiden kanssa ja siten osa kylien kehittämistarpeista toteutuu tasapuolisen vuoropuhelun ja kylien hankkeiden kautta.

Kehityspolku:

Kainuun kylätyöohjelman kautta tehdyt kyläsuunnitelmat ovat kylien kehittämistoiminnan pohjana. Kyläsuunnitelmiin kirjoitetut kehittämistarpeet ohjaavat sekä kuntien, maakuntahallinnon että muun viranomaishallinnon toimenpiteitä kylillä. Sähköiset palvelut ja verkopohjainen toiminta ovat kylien arkipäivää.

Toimintaryhmätyö

Paikallisten toimintaryhmien kehitystyö tapahtuu tukemalla innovatiivisia ideoita ja hankkeita, jotka lähtevät paikallisista tarpeista, ja joiden toteuttamisessa voidaan huomioida olemassa olevat paikalliset inhimilliset ja fyysiset voimavarat. Toiminnan kautta tuetaan rahallisesti maaseudulla sijaitsevia yrityksiä, edistetään elinkeinotoimintaa, lisätään alueen asumisviihtyisyyttä ja tuetaan kylä- ja muiden yhteisöjen toimintaa. Toiminnassa painotetaan erityisesti naisten ja nuorten mahdollisuuksia osallistua asuinalueensa kehittämiseen sekä uusien ratkaisujen kokeilua maaseudun kehittämistarpeisiin. Eri puolilla Eurooppaa sijaitsevien LEADER-alueiden välisellä yhteistyöl-

lä tuodaan lisäarvoa esimerkiksi vaihtamalla kokemuksia, toimintatapoja ja ideoita niin yhdistys- kuin yritystasolla.

Kehityspolku:

Paikallisten toimintaryhmien toiminta perustuu yksityisten, julkisten ja yhdistysmuotoisten (työmarkkinaosapuolet, aatteelliset tms. yhdistykset) kolmikantaisen yhteistyöhön, jolla rohkaistaan alueen ihmisiä omaehtoisen kehittämistyöhön. Yhteistyöllä luodaan pysyviä rakenteita ja malleja toimintatavoiksi maaseudun elinvoiman ja hyvinvoinnin ylläpitämiselle. Toiminnan kautta kuntien rooli maaseutuelinkeinojen kehittämisessä vahvistuu.

Toimenpiteet

Maaseutuelinkeino-ohjelma

Toteutetaan aktiivisesti Kainuun maaseutuelinkeino-ohjelman mukaista kehittämistoimintaa. Maaseutuelinkeinojen kehittämishankkeiden rahoitustarve on noin 1,2 milj. € vuodessa. Maaseutuyritysten tuotannollisten investointien ja sukupolvenvaihdosten rahoitustarve on noin 6 milj. € vuodessa. Vastuutahot: MTK-Kainuu ry., TE-MOS

Metsä- ja puutalouden työohjelma

Toteutetaan aktiivisesti Kainuun metsä- ja puutalouden työohjelmaa. Ohjelma pitää sisällään toimenpiteet bioenergian käytön kehittämiseksi. Metsätalouden kehittämistoiminnan kokonaisrahoitustarve on 1 milj. € vuodessa. Puutalouden kehittämistoimenpiteiden rahoitustarve on tätä huomattavasti suurempi. Vastuutahot: Kainuun Etu Oy, TE-MOS, TE-YRO

Luontomatkailun työohjelma

Toteutetaan aktiivisesti Kainuun luontomatkailun työohjelmaa. Kehittämistoiminnan rahoitustarve 1,0 milj. € vuodessa. Vastuutahot: Kainuun maakunta -kuntayhtymä, Kainuun ympäristökeskus, TE-MOS

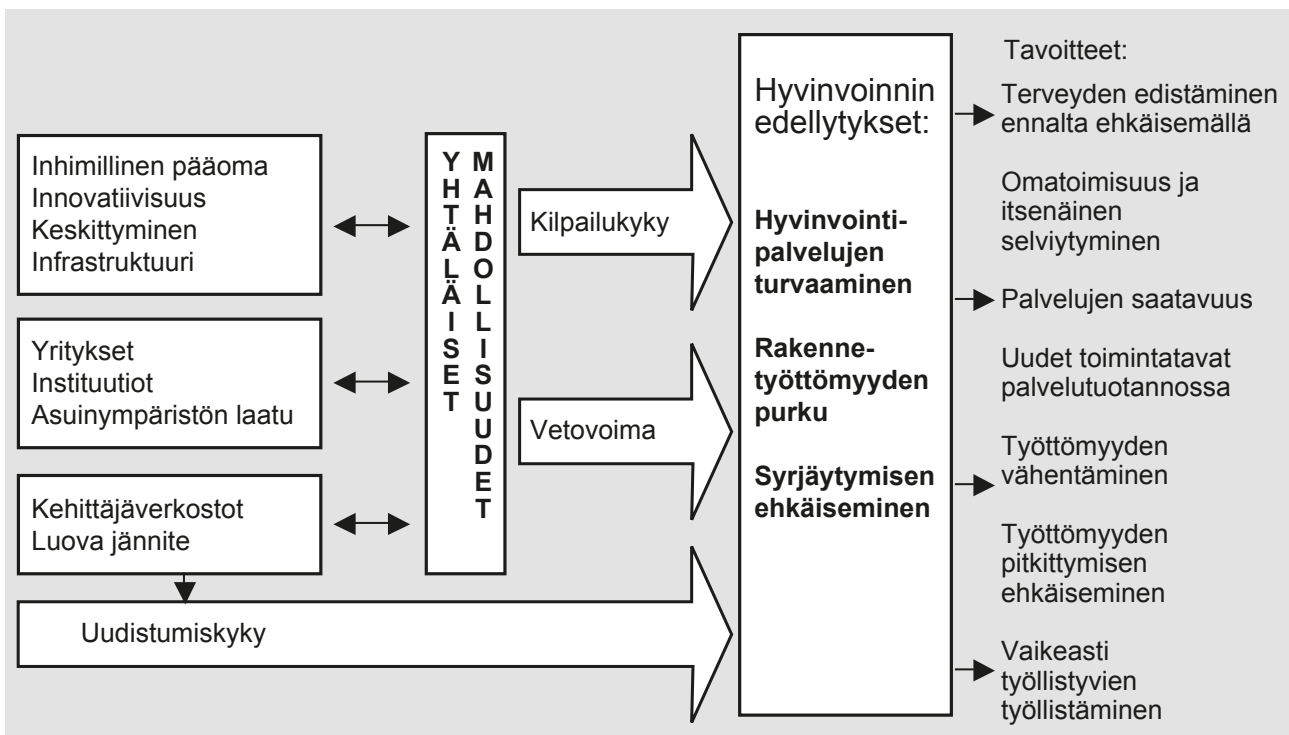
Kylätyöohjelma

Toteutetaan aktiivisesti Kainuun kylätyöoh-

jelmaa. Rahoitustarve noin 3,8 M€/ vuosi. Toteutustoimenpiteinä ovat yleiset kehittämishankkeet, kylien erityishankkeet (tilat, tukihenkilöt), kansainvälistymishankkeet, tietoyhteiskuntahankkeet ja kylien elämisen laatua kehittävät toimenpiteet. Vastuutahot: Kajaanin yliopistokeskus, ProAgria Kainuu, Kainuun Nuotta r.y, TE-MOS

Paikalliset toimintaryhmät; Oulujärvi LEADER ry., Kainuun Naisryttäjäryy LEADER ry. Toteutetaan molempien toimintaryhmien kehittämisstrategioita. Rahoitustarve 1,0 milj. € vuodessa.

6.4. Hyvinvoinnin edellytysten parantaminen (TL 4)

Nykytila

Tällä hetkellä hyvinvointia kuvataan lähinnä hyvinvointivajeiden, kuten sairastavuuden, huostaan otettujen lasten lukumäärän sekä työttömyyden kautta. Kuvaamisessa käytetään indikaattoreita, joita mm. Stakes ja Kela kokoavat. Stakes'in Sotkanet –indikaattoripankista (www.sotkanet.fi) löytyy lisäindikaattoreita. Lisäksi maakunta -kuntayhtymän Lähtökohdat –raporttiin on koottu kuntakohtaisia tietoja Kainuusta.

Sairastavuusindeksin avulla ilmaistaan miten tervettä tai sairasta väestö on suhteessa koko maan keskiarvoon (=100). Indeksilu-

vut perustuvat kolmeen rekisterimuuttajaan; kuolleisuus, työkyvyttömyyseläkkeellä olevien osuus työikäisistä ja erityiskorvattaviin lääkkeisiin oikeutettujen osuus väestöstä. Lopullinen indeksi on siis kolmen osaindeksin keskiarvo. Ikävakioidussa sairastavuusindeksissä on otettu huomioon väestön ikärakenne, joka vaihtelee alueittain suuresti. Vakioitu indeksi kertoo, mikä olisi esimerkiksi Kainuun sairastavuus, jos maakuntamme ikärakenne olisi täsmälleen samanlainen kuin vertailukohteessa eli koko maassa.

Huostaan otettujen lasten määrä käy ilmi indikaattorista, joka ilmaisee huostassa vii-

Vuosi	2000	2001	2002	2003	2004
Sairastavuusindeksi, ikävakioitu; Kainuu (koko maa=100)	119,9	118,3	119,7	123,1	121,7
Huostaanotetut (%:a 0-17 v. vast. ikäisistä)	0,5	0,5	0,5	0,5	0,6
lkm	184	182	194	192	199
Työllisyysaste (työll.%:a 15-64 v); Kainuu	54,6	56,5	56,1	55,3	54,3
Koko maa	66,9	67,7	67,7	67,3	67,2
Työkyvyttömyyseläkkeiden saajat Kainuu (koko maa =100)	124	125	124	132	130
lkm	6144	5913	5795	5784	5683

Taulukko x. Hyvinvoinnin vajeet Kainuussa

meisimmän sijoitustiedon mukaan olleiden 0-17 -vuotiaiden lasten osuuden prosentteina vastaavanikäisestä väestöstä. Lapsella tarkoitetaan lastensuojelulain mukaan henkilöä, joka ei ole täyttänyt 18 vuotta.

Työllisyysaste kertoo työllisten %-osuuden 15 – 64 –vuotiaista.

Työkyvyttömyyseläkkeiden saajien määrää kuvataan ikä- ja sukupuolivakioidulla työkyvyttömyysindeksillä.

Kainuussa sairastetaan huomattavasti enemmän kuin maassa keskimäärin. Erityiskorvatavien lääkkeiden saajat sairastavat pitkäaikaisairauksia/kansantauteja (verenpainetauti, sepelvaltimotauti, astma, diabetes, nivelreuma, sydämen vajaatoiminta ja psykoosit). Vuoden 2003 lopussa esiintyi erityisen paljon astmaa, sepelvaltimotautia ja sydämen vajaatoimintaa. Myös muiden sairauksien esiintyvyyksivät ylittivät maan keskiarvon.

Huostaan otettujen lasten määrä kuvastaa perheiden hyvinvointia/pahoinvointia. Kainuussa huostaan otettujen lasten lukumäärä on kasvanut ja perheiden ongelmat ovat monimutkaistuneet.

Kainuun työllisyysaste on selvästi maan alhaisin. Kainuu (54,3 %) on Pohjois-Karjalan (57,4 %) ohella ainut maakunta, jossa työllisyysaste

vuonna 2004 oli alle 60 %:n. Työllisyyden selvästä vähenemisestä huolimatta työllisyysaste ei kohoja, koska työllisyys ei kasva ja työikäistä väestöä siirtyy samanaikaisesti yhä enemmän työmarkkinoiden ulkopuolelle jo ennen vanhuuseläkeikää.

Hyvä elämä

Tavoitteena on turvata hyvä elämä kainuulaisille.

Hyvän elämän tavoite sisältää tasa-arvon, oikeudenmukaisuuden ja sosiaalisen turvallisuuden toteutumisen. Perustekijöitä ovat mm. terveys, asuminen, koulutus, työ, palvelujen saatavuus ja Kainuun luonto. Näiden tavoitteiden toteuttaminen vaatii eri toimijoiden yhteistä näkemystä ja tiivistä yhteistyötä.

Keskeisiä kehittämiskohteita hyvinvoinnin edellytysten parantamisessa ovat yhteisöllisyyden vahvistaminen, itsetunnon kohottaminen, koulutustason nostaminen ja työllisyyden hoito.

Hyvän elämän turvaamiseksi on tärkeä tietää kainuulaisten ihmisten hyvinvoinnin tilasta (terveys, elämäntavat, elämäntilanne, elinympäristö) ja sen kehittymisestä. Siksi Kainuussa toteutetaan hyvinvoinnin tilan analyysi, hyvinvointikertomus. Analyysi tehdään kunnittain ja siitä muodostuu maakunnallinen kuvaus kainuulaisten hyvinvoinnista.

Hyvinvoinnin kuvas on työväline helpottamaan hyvinvointiin liittyvää päätöksentekoa, resurssien ohjaamista ja yhteisen tavoitteen muodostamista kunnissa ja maakunnassa. Hyvinvointikertomus antaa mahdollisuuden ja aiheen pohtia kainuulaisten hyvinvointia ja koko palvelujärjestelmän toimivuutta hyvinvoinnin edistämiseksi. Hyvinvointikertomuksesta tulee muodostaa pysyvä käytäntö. Tavoitteena on valtuustokauden alussa tehdä laajempi analyysi ja esim. kerran vuodessa ennen kuntien ja maakunnan budjettien tekemistä laatia lyhyempi versio hyvinvointitiedoista (hyvinvointitilinpäätös). Näin Kainuussa pystytään entistä paremmin yhdessä linjaamaan ja kohdistamaan resursseja kainuulaisten hyvinvoinnin edistämiseksi.

Kainuulaisten hyvinvoinnin edistämiseen liittyy myös ihmisiin kohdistuneiden vaikutusten arvioinnin (IVA) toteuttaminen niin kunnallisessa kuin maakunnallisessa päätöksenteossa. IVA –menetelmällä arvioidaan ennalta monitieteellisesti päätöksen toteuttamisesta aiheutuvia merkittäviä vaikutuksia, jotka kohdistuvat ihmisten terveyteen ja hyvinvointiin. Vaikutusten arviointi toimii sekä suunnittelun että päätöksenteon apuvälineenä. Se on luonteeltaan ennakoivaa, se tarkastelee vasta suunnitteilla olevan päätöksen vaikutuksia. Ihmisiin kohdistuvien vaikutusten arvioinnin keskeisiä periaatteita ovat:

- ▲ ennakoiva, suunnitteilla oleva tarkastelu
- ▲ tuottaa tietoa päätöksenteon tueksi
- ▲ monialaisuus ja yhteistyö
- ▲ osallistuminen ja vuorovaikutus
- ▲ vaiheittain etenevä prosessi.

Hyvinvoinnin edellytysten parantamisessa on valittu kaksi Kainuulle kriittistä päästrategiaa:

- 1) Rakennetyöttömyyden purku ja syrjäytymisen ehkäisy
- 2) Hyvinvointipalvelujen turvaaminen asukkaalle

6.4.1. Rakennetyöttömyyden purku ja syrjäytymisen ehkäiseminen

Rakennetyöttömyyden tilanne

Kainuun korkeaan suhteelliseen työttömyyteen liittyy lisäksi erityisen vaikea rakenteellinen työttömyys. Kainuussa rakenteellinen työttömyys on pitkään jatkuneen massatyöttömyyden seurausta. Työvoiman kysynnän ja tarjonnan ominaisuudet eivät vastaa toisiaan. Voidaan myös arvioida, ettei työtön työvoima liiku maakunnan alueella riittävästi, eikä työvoima siirry riittävän ponnekaasti ammatista tai työtehtävästä toiseen. Työvoiman liikkuvuuden mahdollistamiseksi tulee löytää uusia liikkuvuutta helpottavia tukimuotoja yhteistyöissä eri tahojen kanssa.

Tavoitteet 2010

1. Työttömyyden pitkittyminen estetään
2. Vaikeasti työllistyvien työllistyminen

Rakenteellisen työttömyyden purkamisessa kohderyhmänä ovat ns. vaikeasti työllistyvät ja ne, joilla työttömyys on vaarassa pitkittyä ja toistua. Keskeinen painopiste rakenteellisen työttömyyden purkamisessa on estää työttömyyden pitkittyminen.

Kehityspolku tavoitteisiin

Palveluissa painotetaan työttömien työnhakijoiden palvelutarpeen arviointia ja tehdyn arvion perusteella annettavia asiakkaan tarpeen mukaisia palveluja (työvoimakoulutus, yksilöity työnhakusuunnitelma, työvoiman palvelukeskuksen palvelut jne.).

Vuonna 2005 käynnistynyt Kainuun maakunnallinen työvoiman palvelukeskus antaa mahdollisuuden moniammatilliseen (työhallinto, KELA, sosiaalitoimi) ja yksilölliseen ohjaukseen silloin, kun työnhakija tarvitsee koulutuksen ja työpaikan lisäksi muutakin tukea työmarkkinoille sijoittumiseksi.

Työllisyyspolitiikkaan liittyviä useita ehdotuksia valmisteltiin erillisessä työryhmässä jo Kainuun hallintokokeilua suunniteltaessa.

Kainuun hallintomallin puitteissa toteutetaan seuraavia kokeiluja:

1. Kokeillaan Kainuussa kunnallishallinnon (ja maakuntahallinnon), työhallinnon ja elinkeinoelämän työllisyyskumppanuussopimusta maakunnan ulkopuolelta saadun hyvän esimerkin mukaisesti. Vuosittainen sopimus, joka sisältäisi myös kahden tai kolmen yhteisen neuvottelun järjestämisen esteettömän tiedonkulun varmistamiseksi, määrittäisi keskeiset toteutettavat toimenpiteet ja niihin käytettävän rahoituksen.

2. Varaudutaan erikseen aktiivisen työllistämisen kokeilun hankkeen liikkeelle saamiseen. Kokeilu toimii aluksi yhden kunnan alueella ja saatujen kokemusten perusteella voidaan päättää jatkosta. Kokeilussa on tarkoitus ykkösvaiheessa hyödyntää työmarkkinatukea. Toinen laajempi vaihe edellyttäisi lain muutoksia, joten asian eteneminen edellyttää myönteistä päätöstä eduskunnassa asti.

3. Nuorten tutustumista työelämään edistetään uusin toimenpitein. Ensimmäisessä vaiheessa mahdollistetaan maakunnallisesti kaikkien 9-luokkalaisten työllistäminen kahden viikon ajaksi aiemman kuntien hoitaman työllistämisen lisäksi. Tavoitteena on saada nuorille mahdollisuus tutustua tulevan ammatinvalinnan tai opiskelun kannalta kiinnostavaan työyhteisöön ja siten paitsi tarjota aktiivista tekemistä myös realistinen näkemys ammattilaisten tehtävistä kyseisellä työpaikalla. Kesätyöpaikka voi olla yksityisellä, julkisella tai kolmannella sektorilla nuoren oman valinnan mukaan. Ensimmäisen vuoden kokeilun tulosten perusteella päätetään toimintatavasta jatkon osalta.

6.4.2. Hyvinvointipalvelut

Tavoitetila vuoteen 2010

Kainuu turvaa tasapuolisesti hyvinvointipalvelut asukkailleen eri toimijoiden yhteistyönä, teknologian ja innovaatioiden avulla. Kainuulaisilla on mahdollisuus valita tarvitseman-

sa hyvinvointipalvelut eri palveluntuottajien monipuolisesta tarjonnasta. Hyvinvointitutkimus, -koulutus ja kehittämistoiminta ovat luonteva osa uudistuvaa hyvinvointipalvelujärjestelmää.

Julkiset sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut (lastenpäivähoitoa lukuun ottamatta) on Kainuussa järjestetty uudella tavalla (Kainuun hallintokokeilu). Lisätietoja hallintokokeilusta löytyy mm. www.kainuu.fi -sivuilta.

Järjestöt ja yksityiset palveluntuottajat ovat aktiivisesti mukana tuottamassa ja kehittämässä kainuulaisille hyvinvointipalveluja.

Hyvinvointipalvelustrategia koostuu kolmesta keskeisestä päälinjasta:

1) Edistetään hyvinvointia ja terveyttä vahvistamalla ennalta ehkäisevää toimintaa, yhteisöllisyyttä ja ihmisten itsetuntoa

- o Omatoimisen ja itsenäisen selviytymisen tukeminen elämänsä eri vaiheissa
- o Ennalta ehkäiseminen lähtökohtana kaikessa toiminnassa
- o Kainuussa on terveellinen, turvallinen ja viihtyisä elinympäristö, jossa vallitsee niin tiedollinen kuin toiminnallinenkin esteettömyys.

2) Turvataan tarpeenmukaisten, yhteisesti hyväksytyjen palvelujen saatavuus

- o Kainuussa tuotetaan laadukkaat hyvinvointipalvelut muuta maata edullisemmin ja tehokkaammin.
- o Julkinen palvelujärjestelmä, yritykset, koulutusorganisaatiot ja kansalaisjärjestöt toimivat tiiviissä yhteistyössä. Yhteistyölinkkinä, tiedon ja kokemusten vaihdon kenttänä toimii Kainuun hyvinvointi-foorumi

3) Kehitetään edelleen hyvinvointipalveluita mahdollistaen asiakkaille valinnan vapaus

- o Uusia hoitomalleja ja toimintatapoja on otettu käyttöön kaikilla sosiaali- ja ter-

veydenhuollon osa-alueilla.

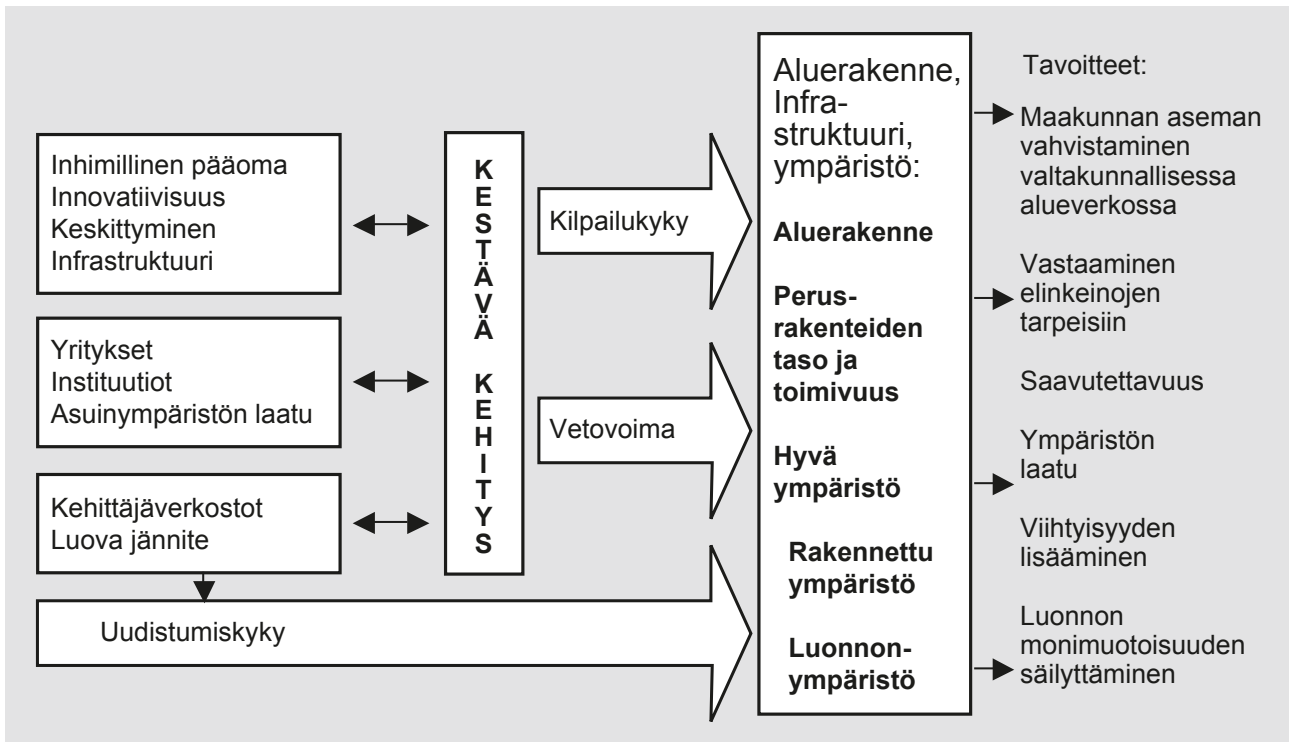
- o Hyvinvointipalvelut ovat yksi merkittävä liiketoiminta-ala.
- o Maakunnallinen ”hyvinvointialan osaamiskeskittymä” vastaa hyvinvoinnin /pahoivoinnin tilaan liittyvästä seurannasta ja tutkimuksesta sekä toiminnan arvioinnista, jonka avulla pidetään yllä ja syvennetään eri tahojen dialogia sekä etsitään jatkuvasti eri alojen synergioita.

Päälinjauksia tarkennetaan seuraavasti:

- ▲ Terveyttä ja vireyttä ylläpitäviä elämäntapoja, liikunta-, kulttuuri- ja vapaa-ajan palveluita edistetään.
- ▲ Kainuun eri väestö- ja ikäryhmien omatoimisuutta ja vastuunottoa omasta elämästä kannustetaan.
- ▲ Kainuulaisten yhteenkuuluvuutta (me-henkeä) ja itsetuntoa vahvistetaan sekä edistetään ihmisten välistä vuorovaikutusta.
- ▲ Ikäihmisten ja erityisryhmien terveysliikuntaa ja elämänhallintaa tuetaan.
- ▲ Kehitetään ja toteutetaan määrätietoisesti toimintamalleja, joilla väestöryhmittäisiä terveyseroja saadaan kavennettua.
- ▲ Resursseja suunnataan uudelleen sairastavuuden yms. tarvetekijöiden mukaisesti.
- ▲ Hallintokokeilun aikana luodulla mallilla turvataan perushyvinvointipalvelut koko Kainuun alueelle.
- ▲ Maakuntahallinto vastaa osaltaan palvelujen järjestämisestä (welfare mix).
- ▲ Kainuulaiset ovat valveutuneita ja osaavia hyvinvointiin liittyvien tietopalvelujen käyttäjiä. Etäkonsultaatio on arkipäivää.
- ▲ Kainuussa on toimivat perhepalvelukeskukset (perhetalot), jotka tukevat lapsiperheiden arkea.
- ▲ Perusterveydenhuolto ja erikoissairaanhoidto muodostavat saumattoman palveluketjun, johon liittyvät tarvittavat sosiaalihuollon palvelut asiakaslähtöiseksi kokonaisuudeksi.
- ▲ Ikääntyvien kotona omatoiminen selviytyminen ohjaa toimintojen järjestämistä.
- ▲ Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestelmäintegraatiot, organisaatorajat ylittävät tietojärjestelmät ja virtuaalisairaalat ovat kainuulaisten yhteistyön ja toimintatapojen muutosten tulosta ja ne tukevat osaltaan asiakkaan valinnan vapautta.
- ▲ Hyvinvointiteknologian innovaatioiden syntymistä ja yritystoimintaa tuetaan.
- ▲ Kainuuseen perustettavan vanhustyön ja geronteknologian tutkimus- ja kehittämissyksikön, alueen sekä lähialueiden yritysten yhteistyöllä saadaan vientiin hyvinvointialan huipputuotteita.
- ▲ Hoiva-ala avaa mahdollisuuksia uudelle yritystoiminnalle joko suoraan tai sitä palveleville aloille (mm. ICT, matkailu, liikunta). Syntyy uusia ”rajapintainnovaatioita”.
- ▲ Kainuun maakunta toimii aktiivisena alustana uusien palvelukonseptien ja teknologioiden käyttöönnotossa.

Eri toimijoiden esittämät kärkihankkeet tulee kiinnittää edellä esitettyihin hyvinvointipalvelujen linjauksiin.

6.5. Aluerakenteen ja infrastruktuurin toimintakyvyn vahvistaminen ja ympäristön hoito (TL 5)

Aluerakenteella tarkoitetaan eri yhdyskunta-toimintojen ja niiden välisten vuorovaikutusjärjestelmien muodostamaa alueellista kokonaisuutta. Aluerakenteen tärkeimpiä osatekijöitä ovat työpaikat, asuminen, palvelut ja liikenne. Niiden keskinäinen sijainti, niihin liittyvät toiminnot ja vuorovaikutussuhteet muodostavat aluerakenteen ominaispiirteet. Myös luonnonympäristö on osa aluerakennetta luoden perusedellytykset eri yhdyskuntatoimintojen sijoittumiselle. Kainuun aluerakennetta suhteessa valtakunnalliseen rakenteeseen vahvistetaan ylimaakunnallisten ja kansainvälisten kehittämisvyöhykkeiden avulla. Luonnonympäristö ja laadukas rakennettu ympäristö muodostavat merkittävän vetovoimatekijän.

6.5.1. Perusrakenteiden tason ja toimivuuden parantaminen

Lähtökohdat

Perusrakenteilla tarkoitetaan yhdyskuntateknisen huollon ja eri liikennemuotojen – tietoliikenne mukaan luettuna – muodostamaa

infrastruktuuria, joka yhdistää aluerakenteen eri osatekijät toimivaksi kokonaisuudeksi.

Kainuun aluerakenne perustuu kymmenen itsenäisesti toimivan kunnan ja kuntakeskuksen muodostamaan verkostoon. Tulevaisuudessa Kainuun aluerakenteen perusrunko muodostuu kolmesta vahvasta keskuksista. Maakuntakeskuksena toimivasta Kajaani – Sotkamo alueesta sekä seudullisina keskuksina toimivista Kuhmon ja Suomussalmen keskustaajamista. Kolmen keskustaajaman verkostoa täydentää muiden kuntakeskusten verkosto ja kyläverkosto.

Valtakunnan aluerakenteessa Kainuu näyttäytyy toisaalta osana itärajan ja itäisiin pääväyliin (Vt 5, Vt 6, Savon rata ja Karjalan rata) kytkeytyvää Itä-Suomea ja toisaalta osana valtakunnan osakeskuksista Ouluun tukeutuvaa Pohjois-Suomea. Valtakunnallisen runkotieverkkosuunnittelun valmistelutyössä Kainuun liikenteellistä asemaa ei ole riittävästi huomioitu, vaikka liikenteellisesti Kainuulla on keskeinen asema maamme itäisten pää-

väylien ja kansainvälisen Barentsin itä - länsi liikennekäytävän risteyspaikkana sekä samalla EU:n yhden tärkeimpiin luokitellun unionin ulkopuolelle suuntautuvan liikennekäytävän rajanylityspaikkana.

Kainuussa jätehuolto on järjestetty maakunnallisesti. Sosiaali- ja terveydenhuolto sekä toisen asteen koulutus on järjestetty ja hallinnoidaan Vaalan kuntaa lukuun ottamatta maakunnallisesti. Palvelujen tuotanto tapahtuu pääsääntöisesti entisissä yksiköissä tai seudullisesti. Vaalan kunta tekee palvelujen järjestämisessä yhteistyötä maakuntarajan ulkopuolella olevien kuntien kanssa.

Kainuun päällystetyn tiestön kunto pystytään turvaamaan, mikäli perusparannusmäärärahat säilyvät nykytasolla. Sen sijaan nykyisellä määrärahasolla sorateiden palvelutaso saattaa tulevaisuudessa heikentyä. Tärkeimpien pääteiden päällysteen uusimisen yhteydessä on tavoitteena tehdä piennarlevitystä. Tällaisia tiejaksoja ovat mm. Kt 89 Kontiomäki-Vartius, Vt 22 Paltamo-Rytivaara ja Vt 6 Kontinjoki-Eevala. Merkittävimpiä käynnistymässä tai meneillään olevia perusparannushankkeita ovat Paljakka – Ukkohalla tieyhteyden kehittäminen sekä Vartiuksen raja-asemalle johtavan tien siltojen leventäminen. Raideliikenteessä meneillään ovat Vartiuksen ja Kajaanin ratapihojen parantamistyöt sekä Oulu – Kajaani – Iisalmi ja Kontiomäki - Vartius ratojen sähköistys, joka valmistuu vuoden 2006 loppuun mennessä. Kainuuseen valmistuu koko maakunnan kattava tietoliikenteen laajakaistaverkko vuoden 2006 aikana.

Vesihuolto jakautuu vedenhankintaan ja jätevesien johtamiseen sekä käsittelyyn. Kainuussa vesihuoltolaitosten vesijohtoverkostojen piirissä on noin 72000 asukasta (84 % alueen väestöstä) ja viemäriverkostojen piirissä noin 66000 asukasta (77 % alueen väestöstä). Haja-asutusalueen kiinteistöillä on pääsääntöisesti kiinteistökohtainen vedenhankinta ja jätevesien käsittely. Viemäriverkoston johdetut jätevedet käsitellään yhdyskuntien jätevedenpuhdistamoilla. Kuntien keskustaajamat

ovat sekä vesijohto- että viemäriverkoston piirissä. Vesijohtoverkosto on laajentunut uusien vesiosuuskuntien myötä myös haja-asutusalueelle. Kainuussa vesijohtoverkostovesi on kokonaan pohjavettä. Vuonna 2004 voimaantulleen haja-asutusalueen jätevesiasetuksen myötä viemäriverkostot tulevat laajenemaan taajamien tiheään asutuille lähialueille.

Kainuun linja-autoliikenteen toimintaedellytykset ovat heikkenemässä. Tämä edellyttää riittävän määrärahan varaamista kannattamattomien, mutta tarpeellisten joukkoliikennepalvelujen hankintaan.

Kainuun aluerakenteen ja perusrakenteiden ylläpidolle sekä kehittämislle tulevat ohjelma-kaudella aiheuttamaan haasteita mm. tiestön kunnon ylläpito, vähenevä väestökehitys, työpaikkojen ja palvelutuotannon keskittyminen sekä matkailun ja muun elinkeinotoiminnan toimintaedellytyksien parantamiseen tähtäävät perusrakenteiden kehittämisodotukset. Erityisiä haasteita liittyy myös valtakunnan tason edunvalvontaan, ylimaakunnallisten ja kansainvälisten kehittämisvyöhykkeiden toiminnalliseen vahvistamiseen sekä mahdollisen Talvivaaran kaivos-hankkeen käynnistymiseen.

Tavoitetila 2010

Kainuun asema valtakunnan aluerakenteessa vahvistuu. Valtakunnalliseen suunnitelmaan kirjattu runkotieverkko ulottuu Kajaaniin. Kajaanin lentoaseman lentoliikenne tarjoaa toimivat päivittäiset asiointimahdollisuudet pääkaupunkiseudulle. Kajaanin ja Oulun välinen saavutettavuus on parantunut mm. liikenteen sujuvuuden ja raideliikenteen nopeuden kehittymisen ansiosta. Vartiuksen rajaliikenteen toimintaedellytykset ovat parantuneet. Talvivaaran kaivos-hanke on käynnistynyt. Kaivostoimintaa varten tarvittavat energia- ja tieyhteydet on rakennettu ja mahdollisen rautatieyhteyden rakentaminen on käynnistynyt.

Kainuun tieverkon ylläpito takaa kysyntää vastaavan henkilö- ja tavaraliikenteen liikku-

misen ja kuljetusten peruspalvelutason kaikilla yleisillä teillä ympäri vuoden. Alemman tieverkon kunnosta huolehditaan siten, että elinkeinoelämälle ja maaseudun perustuotannolle välttämättömät kuljetukset on turvattu. Oulun tiepiirin ohjelmaan kirjatut Kainuun tieverkon kehittämishankkeet on toteutettu suunnitellun aikataulun mukaisesti. Seuraavalle ohjelmakaudelle sijoittuvien tiehankkeiden periaatepäätökset on tehty. Oulujärven maisematien kaikki esiselvitykset on tehty.

Koko maakunnan alueella on kattava joukkoliikenneverkko, joka muodostuu osin kutsuhjautuvista palveluista. Kuntakeskusten välisessä joukkoliikenteessä on osin ostopalveluin turvatut riittävät työ-, opiskelu- ja asiointimatkoja palvelevat yhteydet ja kaukoliikenteen liityntäyhteydet.

Rataverkon sähköistys Kainuun alueella on toteutettu suunnitellun aikataulun mukaisesti. Toimenpiteet tavaraliikenteen tehokkuuden parantamiseksi sekä henkilöliikenteen nopeuden nostamiseksi ja palvelutason parantamiseksi ovat käynnistyneet. Rataverkon palvelutason ylläpitämiseksi on kansalaisten ja mm. matkailuelinkeinon kannalta tärkeää, että riittävä ja moderni makuuvaunuliikenne toimii Helsinki - Kontiomäki radalla.

Oulujärven veneilyn kehittämistä haittaavat väylämerkintöihin ja merikortteihin liittyvä ongelmat on saatu poistettua.

Koko Kainuun alue on nopean tiedonsiirtoyhteyden piirissä.

Vesihuollon erityistilanteisiin on varauduttu edistämällä vesijohtoverkostojen yhdistämistä ja vedenoton varajärjestelyjä mm. siten, että vesihuoltolaitos ei ole yhden vedenottamon varassa. Vuonna 2010 vesijohtoverkosto on rakennettu alueille, johon se on taloudellisesti järkevää ja viemäriverkoston laajeneminen on käynnissä taajamien tiheään asutuille lähi-alueille. Haja-asutusalueen kiinteistöillä on riittävästi hyvälaatuista talousvettä käytössä ja vanhojen kiinteistöjen uusitut jätevesien

käsittelyjärjestelmät täyttävät haja-asutusalueen jätevesiasetuksen vaatimukset.

Strategia

Toimintalinjan hankkeilla vahvistetaan Kainuun asemaa valtakunnan aluerakenteessa, tuetaan maaseudun elinvoimaisena pysymistä, turvataan elinkeinoelämän toimintamahdollisuuksia, matkailun kehittämistä ja luodaan klustereiden kehittämiseen tarvittavia perusrakenteita.

Oulu – Kajaani – Arkangel –kehittämiskäytävään liittyvillä hankkeilla vahvistetaan Oulun ja Kajaanin sekä muiden alueella olevien kuntien välistä yhteistyötä sekä kehitetään alueen vetovoimaisuutta asumisen, matkailun ja elinkeinon kohdealueena. Rajaliikenteeseen liittyvillä hankkeilla luodaan edellytyksiä Barentsin itä-länsi liikennekäytävän kehittymiselle kansainvälisesti merkittäväksi tavaraliikenteen kuljetusväyläksi.

Tieverkon kunnossapitoa koskevissa hankkeissa ensisijaisina tavoitteina ovat riittävän palvelutason ylläpitäminen sekä elinkeinoelämälle ja maaseudun maa- ja metsätalouden tuotannolle tärkeiden kuljetusten turvaaminen. Tieverkon kehittämishankkeiden painopisteinä ovat liikenneturvallisuutta parantavat hankkeet ja eri keskuksien välisiä yhteyksiä sekä matkailu- ja rajaliikennettä kehittävät hankkeet. Kevyen liikenteen ja joukkoliikenteen toimintaedellytyksiä pyritään parantamaan. Kaivostoiminnan käynnistymisen varmistuttua Talvivaaran kaivosalueelle johtavien kuljetusyhteyksien kehittäminen nousee painopistealueeksi.

Vesiliikenteeseen liittyvillä hankkeilla parannetaan vesiliikenteen turvallisuutta ja toimintaedellytyksiä sekä tuetaan vesistömatkailun kehittämistä.

Tietoliikenneverkkoa kehitetään ulottamalla laajakaistayhteys koko maakunnan alueelle vuoden 2006 loppuun mennessä. Tämän jälkeen kehittämistoimenpiteet kohdistuvat verkon nopeuden lisäämiseen.

Ohjaamalla, neuvomalla ja vesihuolto- ja EU-avustuksia myöntämällä varmistetaan, että vesihuoltopalvelut koko Kainuussa kehittyvät tarvetta vastaavasti.

Toimenpiteet:

- ▲ Vt 5:n kehittämisvyöhyke. Tavoitteena Vt 5:n saaminen valtakunnan päätieverkostossa korkeatasoiseksi tieksi myös Kainuun ja Koillismaan alueella.
- ▲ Oulu-Kajaani –kehitysvyöhyke (OUKA)
- ▲ Talvivaaran kaivostoiminnan käynnistämiseen liittyvät hankkeet
- ▲ Vartiuksen rajaliikennekeskuksen kehittäminen
- ▲ Kuhmo – Kostamus laajakaistayhteys
- ▲ Kontiomäki – Vartius –radan parantamistoimenpiteet
- ▲ Kevyen liikenteen järjestelyt (mm. 5 –tiellä Kajaanin ja Ristijärven alueella)
- ▲ Vuokatin alueen liikennejärjestelyt
- ▲ Kajaanin Petäisenniskan alueen kehittämisprojekti
- ▲ Ajoharjoitteluradan monitoimialueen kehittäminen Hyrynsalmella
- ▲ Oulujärven veneväylän merkinnän parantaminen ja merenmittaustyöt.

6.5.2. Hyvä ympäristö

Luonnonympäristö ja laadukas rakennettu ympäristö muodostavat vetovoimatekijän, jolla voidaan edesauttaa ihmisten viihtymistä Kainuussa. Ympäristötietoisuuden ja ympäristöarvojen vahvistuminen sekä huoli maakunnan luonnon säilymisestä puhtaana ja monimuotoisena ovat tärkeitä lähtökohtia kehittämistoimenpiteiden suuntaamisessa. Maakuntaa koskevissa muissa suunnitelmissa ja ohjelmissa on asetettu ympäristön tilan parantamistavoitteita, monimuotoisuuden säilyttämisen tavoitteita ja on kiinnitetty huomiota kestävän kehityksen periaatteiden edistämiseen ja ympäristöosaamiseen.

6.5.2.1 Asuin- ja kulttuuriympäristöt

Lähtökohdat

Laadukkaan ympäristön ylläpito on erittäin vaativa tehtävä väestön määrän vähentyessä. Tyhjiilleen jäävät julkiset ja yksityiset rakennukset ympäristöineen uhkaavat rapistua. Kulttuuriympäristöt muuttuvat maatalouden tuotannon muutosten myötä. Osaa rakenteista ja ympäristöistä ei nykyisillä resursseilla kyetä ylläpitämään. Muutoksiin varautuminen on suuri haaste, koska samaan aikaan tulisi huomioida myös elinkeinoelämän kehittämiseksi asetetut tavoitteet. Toisaalta asuin- ja kulttuuriympäristöjen laatu on merkittävä kilpailutekijä, joka vaikuttaa usein ammattitaitoisien työvoiman päätöksiin asuinpaikkaa valittaessa ja myös matkailijoiden viihtymiseen. Edellytykset hyvälle elinympäristölle luodaan suunnitelmallisella maankäytöllä ja laadukkaalla rakentamisella. Monimuotoisuuden kannalta olisi tärkeää hoitaa ja säilyttää myös kulttuurivaikutteisia ympäristöjä, joilla on usein eliölajiston lisäksi maisemallisia arvoja.

Tavoitetila 2010

Taajamien ja maaseudun asuinympäristöjen laatu on pyritty säilyttämään terveellisenä, turvallisena ja viihtyisenä. Turvallinen ja sujuva liikenne on asuinympäristöille ominaista. Esteettömyyden vaatimukseen on kiinnitetty huomiota. Taajamien kaavoja on tarkistettu eheytyvän ja tiivistyvän sekä taloudellisen yhdyskuntarakenteen saavuttamiseksi. Kulttuuriympäristöohjelmat ovat ajantasaisia. Ympäristö on pääsääntöisesti hoidettua. Arvokkaista perinnemaisemista ja maisema-alueista pidetään erityistä huolta. Rantojen käytössä on turvattu sekä luonnon- ja maisema-arvojen säilyminen että asumisen viihtyisyys.

Strategia

Yhdyskuntarakenteen ja taajamien kehittäminen toteutetaan ammattitaitoisesti ja suunnitelmalle osoitetaan riittävät resurssit. Suunnittelussa huomioidaan vuorovaikutus ja tiedotus sekä uudet ongelmiin paneutuvat lähestymis-

tavat. Erityistä huomiota kiinnitetään kaavojen ajantasaisuuteen sekä ympäristön hoitoon ja infrastruktuurin ylläpitoon ja kehittämiseen. Turvallisen ja sujuvan liikenteen saavuttamiseksi käytetään hyvää suunnittelua, laajaa vuorovaikutusta ja valistusta.

Toimenpiteet:

- ▲ Petäisenniskan kehittämisprojekti ja Kajaanijoen kulttuuriympäristön kunnostus, Kajaani
- ▲ kulttuuriympäristöohjelmat sekä ympäristön hoito
- ▲ asuinympäristöjen kehittäminen ja kaavojen ajantasaisuuden ylläpito

6.5.2.2 Jätehuolto

Lähtökohdat

Jätettä hyödynnetään jätelain mukaisesti sekä aineena että energiana. Paperin ja pahvin keräys toimii varsin kattavasti, mutta metallin ja lasin keräys sekä rakennusjätteen hyötykäyttö heikosti. Kaivannaisteollisuuden sivutuotteiden hyötykäyttö on toistaiseksi vähäistä. Kierrätystoimintaa harjoitetaan mm. kuntien kierrätyskeskuksissa, kirpputoreilla ja nuorten työpajoissa. Kuntien omien kaatopaikkojen sulkeutumisen myötä sekä jätteiden hyötykäytön ja kierrätyksen tehostamiseksi on perustettu jokaiseen kuntaan lajitteluasema, joka toimii kotitalouksien erilaisten jätteiden pienerien vastaanottoa paikkana. Lisäksi on rakennettu aluekeräysverkosto palvelemaan niitä haja-asutusalueen kiinteistöjä, jotka eivät käytä jätehuoltoyrityksen palveluja.

Tavoitteet 2010

Kainuussa toimii yhteinen jätteiden loppusijoituspaikka ja jätehuollon kustannukset noudattavat valtakunnallista kustannustasoa. Teollisuuskaatopaikkoja on tarvittava määrä riippuen mm. kaivannaisteollisuuden tarpeista. Syntyvä jätemäärä on vähentynyt. Yhdyskunta-, rakennus- ja teollisuusjätteestä on ohjattu hyötykäyttöön 70 %. Muiden jätteiden hyödyntämistä on valtakunnallisella tavoitetasolla. Jätteistä sekä niiden

kuljetuksesta ja käsittelystä aiheutuvat haitat on minimoitu.

Toimenpiteet:

- ▲ jätteiden hyötykäytön edistäminen ja laadukkaat jätehuoltopalvelut
- ▲ lakkautettujen kaatopaikkojen sulkeminen
- ▲ jätteiden hyödyntäminen energiantuotannossa

6.5.2.3 Metsätalous

Lähtökohta

Kainuun metsät kasvavat ennätysellistä vauhtia. Maanmuokkausta käytetään yleisesti metsän uudistamiseen, mutta muokkausmenetelmät ovat muuttuneet aiempaa kevyempään suuntaan ja auraus sekä uudisojitukset on lopetettu. Metsien lannoituksen oletetaan kasvavan hieman nykyisestä. Metsätalouden heikentävä vaikutus vesistöihin ja luonnon monimuotoisuuteen on ollut maakunnan alueella suuri, mutta parantunut ympäristönsuojelu, lainsäädännön kehittyminen, sertifiointi, ympäristö- ja laatu järjestelmät, metsänhoitosuosituksien ja niiden soveltaminen käytäntöön ovat näkyneet myönteisesti käytännön metsätaloustoiminnassa. Metsäluonnon monimuotoisuuden säilyttämisen kannalta tärkeän kokonaisuuden muodostavat alueekologisen tarkastelun kautta syntyvät valtion maiden monikäyttöalueet ja metsälain mukaiset metsänkäyttötavoitteet sekä metsäluonnon hoito- ja metsäsertifiointi.

Tavoitetila 2010

Metsätalouden haitalliset ympäristövaikutukset ovat vähentyneet ja metsien hoidossa noudatetaan hyväksytyjä laatukriteereitä.

Toimenpiteet:

- ▲ metsäosaamisen lisääminen, laadukas suunnittelu ja toteuttaminen
- ▲ metsäluonnon ympäristötuki ja hoitotyöt sekä hoidon seuranta
- ▲ luonnon monikäytön huomioon ottaminen

6.5.2.4 Maatilatalous

Lähtökohta

Maakunnan peltomaat ovat varsin puhtaat raskasmetallien suhteen. Kainuussa maataloustuotannon vahvuutena ovat ympäristön huomioon ottaminen tuotannossa, tautivapaa kotieläintuotanto sekä puhtaat, laadukkaat ja turvalliset tuotteet. Luonnonmukaisen tuotannon osuus on Kainuussa valtakunnan korkein.

Tavoitetila 2010

Maatilatalouden ympäristökuormitus on vähentynyt. Vesiensuojeluasiat ja pohjavesialueet on otettu huomioon aiempaa paremmin kaikissa maatilatalouden toiminnoissa. Kulttuuriympäristöjen hoito on osa maaseudun viihtyisyyttä ja vetovoimaa lisäävä tekijä.

Toimenpiteet:

- ▲ tilakohtaiset laatu järjestelmät sekä maatalouden ympäristötukien ja sen erityistuki- muotojen tehokas käyttö
- ▲ arvokkaiden perinnemaisemien hoito- ohjelman toteuttaminen

6.5.2.5 Kaivannaisteollisuus

Lähtökohdat

Kaivannaisteollisuuden merkittävimmät ympäristövaikutukset aiheutuvat jätevesistä, pölystä ja melusta. Maisemalliset vaikutukset voivat olla paikallisesti merkittäviä.

Tavoitetila 2010

Kaivannaisteollisuuden maisemahaitat ovat maakunnan pinta-alaan suhteutettuna vähäisiä. Jätevesistä ei aiheudu pinta- tai pohjavesien pilaantumista. Kaivannaisteollisuudesta ei aiheudu merkittäviä melu- ja pölyhaittoja paikalliselle väestölle.

Toimenpiteet:

- ▲ sivukivien ja maa-ainesten hyötykäyttö sekä maisemointi
- ▲ ympäristöstävällinen tuotantotekniikka

6.5.2.6 Kiviaineshuolto

Lähtökohdat

Kainuussa hiekan ja soran sekä kallion ottomäärät jäävät alle 1 milj.k-m³:n vuodessa. Valtaosa soramontuista on vielä hoitamattomia, vaikka suurimmalla osalla niissä ei ole enää aktiivista ottamistoimintaa. Käytettävissä olevan harjuaineksen vähenemisen seurauksena käyttöpaineita kohdistuu kalliokiviainekseen ja moreenimuodostumiin. Toistaiseksi korvaavien materiaalien käyttö on ollut vähäistä.

Tavoitetila 2010

Harjuaineksia käytetään säästeliäästi ja niitä korvaavien aineksien käyttö on lisääntynyt. Ottotoiminnan haitalliset vaikutukset on minimoitu.

Toimenpiteet:

- ▲ maa- ja kiviainesten uudelleen käyttö sekä harjuainesta korvaavien materiaalien käyttö
- ▲ maa-ainesten oton alueellinen suunnittelu ja maisemointi sekä pinta- ja pohjavesiin kohdistuvien haittojen minimointi

6.5.2.7 Energiahuolto

Lähtökohdat

Kainuussa energiantuotannossa merkittävin polttoaine on kiinteä puupolttoaine ja metsähake sekä höyryvoimalaitoksessa lisäksi turve. Varalaitokset käyttävät pääosin polttoöljyä. Haja-asutusalueen yksittäiset kiinteistöt käyttävät polttoaineenaan pääosin puuta ja sähköä. Tuotantolaitosten ympäristöhaittoja ovat päästöt ilmaan (mm. pienhiukkaset), melu ja uusiutumattomien luonnonvarojen kuluminen.

Turvetuotantoa harjoitetaan nykyisin noin 2800 ha:n alueella Kainuun eteläosissa. Turvetuotannon vesistöihin kohdistuvat ympäristövaikutukset eivät ole kokonaisuuden kannalta suuret, mutta paikallisesti turvesuot vaikuttavat kiintoaineksen ja ravinteiden

päästölähteinä. Turpeen kulutukseen vaikuttaa turpeella tuotetun energian tuotantokustannukset verrattuna muilla polttoaineilla tuotetun energian hintaan kun päästökauppa ja polttoaineiden verotus on huomioon.

Puun energiakäytön lisäämiselle on tarvetta mm. ympäristönäkökohtien vuoksi. Puuenergian käyttöä voidaan lisätä lämpölaitoksissa ja kiinteistöissä, joissa polttoöljy voidaan korvata esimerkiksi metsähakkeella tai puupelleteillä.

Energia-ala on globaalissa muutosvaiheessa, joka vaikuttaa välittömästi myös Kainuuseen. Lainsäädäntö ja kansainväliset sopimukset ohjaavat käyttämään ympäristöystävällisiä polttoaineita ja tekemään investointeja päästöjä vähentävään tekniikkaan.

Tavoitetila 2010

Energiantuotannosta ilmaan kulkeutuvat päästöt ovat mahdollisimman vähäiset. Tuotannossa käytetään uusiutuvaa kotimaista energiaa ja peltoenergian käyttö on lisääntynyt.

Toimenpiteet:

- ▲ ympäristöystävälliset tuotantotekniikat ja polttoaineet
- ▲ maakunnan energiaomavaraisuuden lisääminen ja jätteiden hyödyntäminen energiantuotannossa

6.5.2.8 Luonnonympäristön hoito ja suojelu sekä luonnonsuojelualueiden kestävä käyttö

Lähtökohdat

Suojelualueverkosto sekä eliölaji- ja luontotyyppikohtaiset rauhoitukset ovat luonnon monimuotoisuuden turvaamisen perusta. Lainsäädäntö turvaa luonnon monimuotoisuuden säilyttämiseen liittyvien näkökohtien huomioon ottamisen luonnonvarojen hyödyntämisessä myös suojeluohjelmien ulkopuolisilla alueilla. Natura 2000 –verkostolla pyritään turvaamaan EU:n tärkeinä pitämien

luontotyyppien ja lajien suojelutaso. Kainuussa verkoston erityisvastuu kohdistuu metsä- ja suoluonnon tyyppien ja lajien suojeluun. Luonnon monimuotoisuuden säilyttämiseksi luonnonsuojelussa tähdätään luonnonvaraisen eliölajien suotuisan suojelutason saavuttamiseen ja ylläpitämiseen. Kainuussa Natura 2000 -verkostoon ehdotettuja alueita on 166 kpl, yhteensä 171567 ha, joka on noin 7,0 % koko maakunnan pinta-alasta.

Luonnonsuojelualueiden laajuus on riittävä, eikä uusia laajoja suojeluohjelmia ole odotettavissa. Luonnonsuojelu on tulevaisuudessa luontotyyppien ja lajiston elinympäristöjen hoitoa, kunnostamista ja ennallistamista. Luonnonsuojelun kehittämisen painopisteitä ovat monimuotoisuuden tilan seurantojen kehittäminen ja Natura 2000 –verkoston alueiden hoidon ja käytön suunnittelu ja eri käyttömuotojen yhteensovittaminen siten, että suojeluarvojen säilyminen voidaan turvata.

Lisääntyvä virkistyskäyttö ja luontomatkailu asettavat luonnon aiempaa suuremmalle raskuudelle. Virkistys- ja matkailukäytön suunnittelu sekä luonnonhoitotöiden priorisointi on tulevaisuudessa tärkeää, jotta suojelualueiden vetovoimaisuus ja houkuttelevuus sekä erityisesti luonnonarvot säilyisivät. Tärkeässä roolissa eri käyttömuotojen yhteensovittamisessa ovat luonnonsuojelualueille laadittavat hoito- ja käyttösuunnitelmat.

Valtioneuvosto teki 13.2.2003 periaatepäätöksen toimintaohjelmasta luonnon virkistyskäytön ja luontomatkailun kehittämiseksi. Toimintaohjelman toimenpiteiden eräs pää tavoite, osana Kainuun hallintokokeilua, on pyrkiä kehittämään luonnonsuojelualueiden käyttöä virkistys- ja luontomatkailuun, luontomatkailuhankkeiden tuotteistamista ja Suomen lähialueiden hyödyntämistä luontomatkailussa. Luontomatkailua edistetään myös maakuntakaavoituksen yhteydessä laadittavalla luontopilotilla.

Tavoitetila 2010

Kainuulaiset ovat omaksuneet hyvin periaat-

teen, että nykyinen ja tuleva toiminta tapahtuu kestävän kehityksen periaatteiden mukaisesti ennaltaehkäisten omasta toiminnasta luonnonympäristölle aiheutuvia haittoja. Luonnonympäristön hoitotöillä on vähennetty luonnonympäristölle aiheutuneita haittoja.

Luonnonsuojelun rahoitusohjelma on toteutunut. Luonnonsuojelualueiden perustietojen inventointi on jatkunut Metsähallituksen toimesta. Natura 2000 –verkoston yleissuunnitelma on valmistunut ja aluekohtaisten hoito- ja käyttösuunnitelmien laadinta on edennyt hyvin.

Hoidon ja käytön suunnittelulla sekä kestäväällä käytöllä on vähennetty virkistyskäytöstä ja luontomatkailusta luonnonsuojelualueille kohdistuvia haittoja. Merkittävimmät retkeily- ja matkailijavirrat on ohjattu hyvin kulutusta kestäville luonnonsuojelualueille rakentamalla sekä ylläpitämällä vetovoimaisia ja korkeatasoisia ulkoilureitistöjä ja toimintoja tukevaa palveluvarustusta. Palvelujen markkinoinnissa on hyödynnetty nykyaikaisia menetelmiä, mm. ajantasaisia Internet -verkkopalveluja. Puistoparien välinen luonnonsuojeluyhteistyö on ollut toimivaa.

Ympäristön tilan tutkimus ja seuranta sekä luonnon virkistyskäytön seuranta ovat antaneet systemaattista tietoa ympäristön ja luonnonsuojelualueiden tilasta ja virkistyskäytön vaikutuksista.

Laadulliset tavoitteet

Luontokeskusten ja muun informaation kautta saatavan objektiivisen tiedon avulla luonnon tuntemus ja yleinen ympäristötietoisuus on lisääntynyt sekä asennoituminen luonnonympäristöön on parantunut. Luonnonympäristön hyvä tila koetaan tärkeäksi. Osallistumisen mahdollisuudet turvaava suunnittelu lisää kansalaisten vaikuttamismahdollisuuksia luonnonympäristöä koskevassa suunnittelussa ja päätöksenteossa.

Toimenpiteet:

▲ Luonnonmetsät ja suot Kainuun ja Koillis-

maan vihreällä vyöhykkeellä (Life –hanke)

- ▲ luontomatkailun ja luontomatkailun aluekonaisuuksien ja kohteiden kehittäminen
- ▲ Natura 2000 –verkoston toteuttaminen sekä hoidon ja käytön suunnittelu
- ▲ erityissuojeltujen lajien inventointi ja suojelupäätökset
- ▲ luonnonsuojelualueiden ja uhanalaisten lajien elinympäristöjen kunnostaminen ja hoitaminen
- ▲ ympäristön tilan tutkimus ja seuranta sekä luonnon virkistyskäytön seuranta
- ▲ Internet –ulkoilukarttapalvelun ylläpito ja kehittäminen

6.5.2.9 Vesistöt ja pohjavesivarat

Lähtökohdat

Järvien käyttökelpoisuusluokitus on pääosin hyvä. Suurimmat reittivesistöt on rakennettu palvelemaan energiatuotantoa patoamalla järviä ja jokia säännöstelyaltaiksi sekä säätelämällä virtaamia ja vedenkorkeuksia. Merkittävimpiä ympäristöhaittoja ovat koskiympäristöjen häviäminen ja vedenkorkeusvaihteluista aiheutuvat vesiekologiset ja muut haitat. Vesistökuormituksesta suurin osa on haja-kuormitusta. Taajamien jätevedet puhdistetaan tehokkaasti. Maaseudulla kiinteistökohtainen jätevesien käsittely voi riittämättömästi toteutettuna aiheuttaa paikoitellen haittaa omalle vedenhankinnalle tai lähiympäristölle. Jätevesikuormituksen oletetaan vähentyvän tehokkaampien käsittelymenetelmien ja tiukentuneiden käsittelyvaatimuksien ansiosta. Säännöstelystä aiheutuvia haittoja on pyritty vähentämään säännöstelykäytäntöjä kehittämällä.

Pohjaveden laatu on yleisesti katsoen hyvä. Merkittävimpiä sen laatua ja määrää vaarantavia tekijöitä ovat ilman epäpuhtaudet, maainesten otto, kaatopaikkatoiminta, asutus ja liikenne. Pilaantuneiden maa-alueiden, teollisuuden ja maa- ja metsätalouden aiheuttama riski on pohjavedenottoille vähäinen.

EU:n vesipolitiikan puitedirektiivi uudistaa vesien suojelua, seurantaa ja hoitoa. Pintavesiä tarkastellaan sekä ekologisin että kemiallisin kriteerein. Direktiivillä on merkittävä vaikutus pinta- ja pohjavesien suojeluun ja sillä edistetään vesivarojen pitkän aikavälin suojeluun perustuvaa vedenkäyttöä sekä vähennetään pohjavesien pilaantumista.

Tavoitetila 2010

Vesistöjen laatu on pysynyt pääosin hyvänä ja parantunut piste- ja hajakuormituksen alueilla. Kalankasvatuksen aiheuttama vesistökuormitus on vähentynyt. Pintavesien käytökelpoisuus on parantunut tehostuneiden vesien suojelutoimenpiteiden vaikutuksesta. Vesienhoitosuunnitelma on laadittu vuoden 2009 loppuun mennessä.

Haja-asutusalueen jätevedet on käsitelty talousjätevesiasetuksen säädösten mukaisesti. Vesivarojen kestäväällä käytöllä sekä niiden tilan ja laadun turvaamisella on edistetty

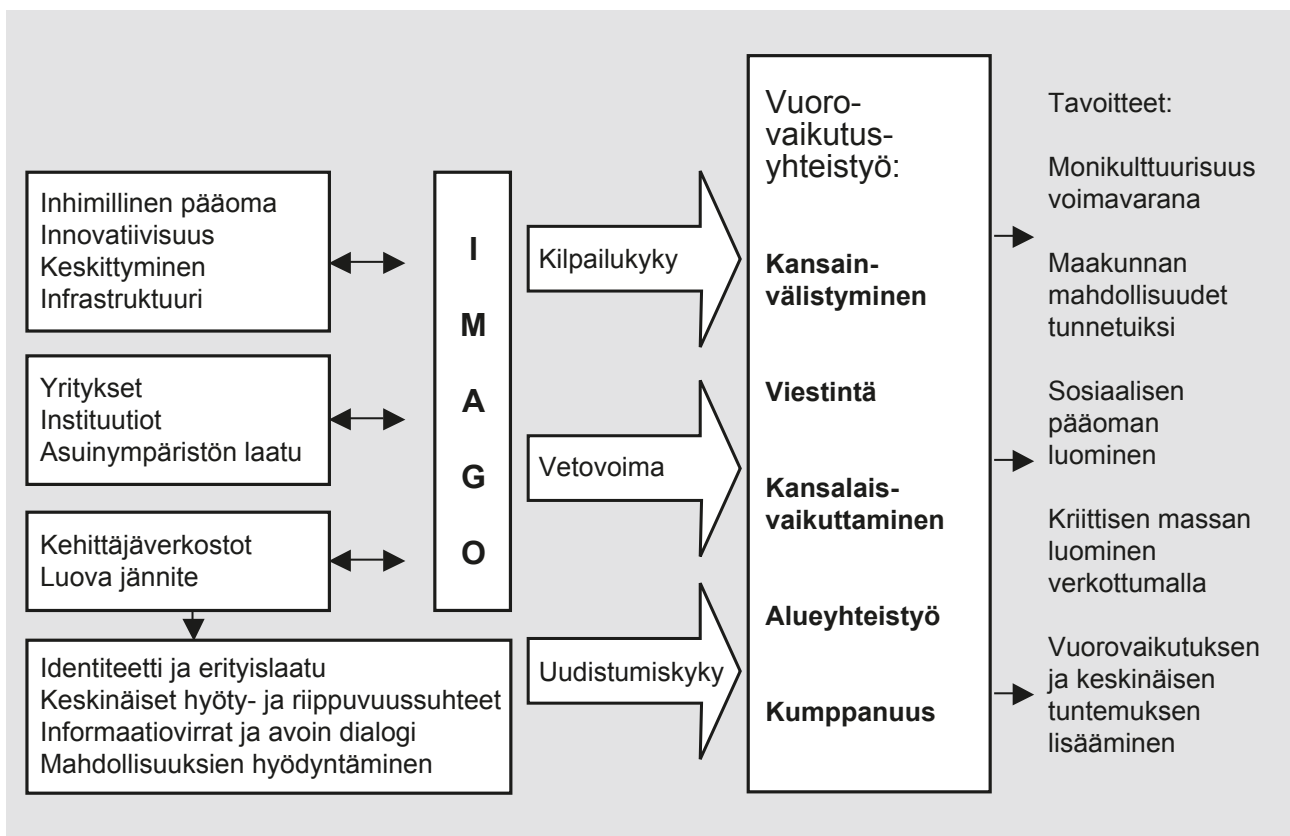
asukkaiden viihtyisyyttä ja elinkeinotoimintaa sekä on turvattu puhtaan talousveden saanti normaalioloissa ja poikkeustilanteissa.

Säännöstelyhaittojen vähentämistoimenpiteitä on jatkettu vesistöjen tilan ja kalakantojen parantamiseksi sekä vesistöjen muiden käyttömuotojen edistämiseksi.

Toimenpiteet:

- ▲ Oulujoen lohikantojen elvyttämiseen tähtäävät toimenpiteet
- ▲ Oulujoen vesistökeskuksen toteuttamisedellytysten selvittäminen
- ▲ pohja- ja pintavesien suojelu
- ▲ vesienhoitosuunnitelman ja -toimenpideohjelman laatiminen
- ▲ viemäriverkostojen rakentaminen ja saneeraus
- ▲ säännöstelyn kehittäminen ja säännöstelyhaittojen vähentäminen
- ▲ vesistöjen ympäristökunnostukset

6.6. Vuorovaikutuksen lisääminen ja yhteistyön tehostaminen (TL 6)

6.6.1. Kansainvälinen ja monikulttuurinen Kainuu

KANSAINVÄLISTYMISEN VISIO, TAVOITTEET JA YHTEISTOIMINTAMALLI

Kansainvälistymisen visio: Kainuu menestyy globaalitaloudessa vahvan innovaatiojärjestelmän, toimivien liikenneyhteyksien ja kansainvälisen yritystoiminnan kautta.

Kainuun kansainvälistyminen tavoitteena on maakunnan kaupan arvon kasvu, menestyvä liiketoiminta, osaamistason kohottaminen ja maakunnan tunnettuuden nostaminen. Globaalitaloudessa Kainuu tarvitsee selkeää strategiaa, laajaa maakunnallista yhteistyötä ja sitoutumista sekä vaikuttamista maakunnan ulkopuolella.

Maakunta osallistuu kansainvälisissä verkostoissa yhteistyöaloitteiden suunnitteluun ja kehittelyyn. Maakunta verkottuu osaamisalujensa kautta kansainvälisiin huippuyksiköihin ja hakee osaamista ja uusia toimintamalleja. Kainuuta markkinoidaan ulkomailla osaamisen, hyvinvoinnin ja ympärivuotisen matkailun maakuntana.

Monikulttuurisuus luo pohjaa elinkeinojen kehittymiselle ja tukee myönteistä mielikuvaa maakunnasta. Kansainvälistä nuorisotoimintaa tuetaan tulevaisuuden voimavarana.

Kainuun kansainvälistymisen osa-alueet ovat:

- ▲ Yritysten kansainvälistymistoimenpiteet
- ▲ Innovaatioympäristön kansainvälistäminen
- ▲ Kainuun Venäjä-liiketoiminnan kehittäminen
- ▲ Alueellinen saavutettavuus
- ▲ Matkailun edistäminen

Kainuun kansainvälistymisen osa-alueet ovat osa Kainuun elinkeinopolitiikkaa ja sen uudistuvia sisältöjä. Tiedon luominen, siirto ja käyttäminen kansainvälisissä verkostoissa vahvistaa maakunnan kehitystä. Maakunta-

tason koordinaatio tähtää positiivisiin kerrannaisvaikutuksiin eri toimialojen ja toimijoiden yhteistyönä.

YRITYSTEN KANSAINVÄLISTYMISTOIMENPITEET

Kainuun kasvualojen kansainvälistäminen edellyttää korkeatasoista tutkimus- ja kehitystyötä, kansainvälistä rekrytointipolitiikkaa ja ylimaakunnallista vaikuttamista. Kainuun suurimmat yritykset ovat integroituneet EU:n sisämarkkinoihin ja maailmantalouteen.

Tulevaisuuden haasteena on maakunnan vahvojen osaamisalojen ja alueellisen innovaatiojärjestelmän yhdistäminen globaaliin toimintaympäristöön siten, että myös pk-yritysten edellytykset kansainväliseen kauppaan ja investointeihin parantuvat. Yritysten kansainvälistymistoimenpiteet sisältävät eri kehittäjätahojen kansainvälistymispalvelut, yritystuet, lainoitus- ja takuutoiminnan sekä yritysten toimintaympäristön kehittämiseen tähtäävät toimenpiteet.

Toimenpiteet

Edistetään pk-yritysten verkostohankkeita, parannetaan yritysten viennin edellytyksiä ja lisätään yritysten yhteismarkkinointitoimenpiteitä.

INNOVAATIOYMPÄRISTÖN KANSAINVÄLISTÄMINEN

Innovaatiojärjestelmä luo maakunnan kehityksen puitteet. Kainuun osaamiskeskittymien roolin vahvistaminen globaalissa toimintaympäristössä edellyttää entistä tavoitteellisempaa toimintamallia ja yhteistyötä. Innovaatioympäristön kansainvälistymisessä keskeisiä toimijoita ovat maakunnan koulutus- ja tutkimusyksiköt, osaamiskeskittymät sekä kehittämis- ja välittäjäorganisaatiot.

Toimenpiteet

Maakuntahallinto osallistuu innovaatioympäristön kansainvälistämiseen suunnittelemalla ja kehittämällä uusia aloitteita ja hakemalla uusia toimintamalleja kansainvälisistä ver-

kostoista; Kansainvälisiä koulutusohjelmia vahvistetaan maakunnan koulutuslaitoksissa; Osaamiskeskusohjelman ja aluekeskusohjelman toimenpiteitä suunnataan innovaatioympäristön kansainvälistämiseen. Panostetaan itäosaamista, tietoyhteiskuntaa ja väestön ikääntymistä käsitteleviin kehitys-hankkeisiin, ja niiden yhteistyöverkostoihin. Itä-Suomen EU-toimisto tukee em. painopisteitä.

VENÄJÄ-LIIKETOIMINNAN KEHITTÄMINEN

Lähialueen merkitys on Kainuulle tärkeää niin kulttuurisista, sosiaalisista kuin taloudellisista lähtökohdista. Raja-alueyhteistyö on uusi resurssi, joka tuo pitkällä aikavälillä työtä, toimeentuloa ja hyvinvointia rajan molemmin puolin.

EU:n ja Venäjän federaation suhteet kehittyvät myönteisesti. Kainuu sijaitsee keskeisellä paikalla EU:n ja Venäjän rajalla. Suomella on pisin yhteinen maaraja EU:n ja Venäjän välillä. Kainuu hyödyntää yhteistyömahdollisuuksia mm. Barentsin alueyhteistyön ja EU:n pohjoisen ulottuvuuden toimintaohjelman ja Euregio Karelian Naapuruusinstrumentin kautta.

Kainuun Venäjä-liiketoiminnan strategia 2005-2012 valmistui vuoden 2005 lopussa. Strategian tavoitteena on luoda Kainuusta Pohjois-Suomen merkittävin Venäjää, EU:ta ja Barents-aluetta yhdistävä kansainvälinen yhteistyöväylä. Kainuun korkeakoulustrategia painottaa Kajaanin yliopistokeskuksen ja Kajaanin ammattikorkeakoulun roolia lähialueyhteistyön toteuttajana ja itäosaamisen kehittäjänä.

Toimenpiteet

Venäjän kauppaan ja liiketoimintaan keskittyvän Via Vartius –kehitysyhtiön toimintojen tehokas käynnistäminen on kiireellinen tehtävä; Kainuu hyödyntää Venäjän lähialueiden, Karjalan Tasavallan ja Kostamuksen talousalueen tuomat mahdollisuudet maakunnan

yritysten alihankintaverkostojen käynnistämässä, sekä kaupan ja palvelujen tarjonnassa; Maakuntaan kehitetään toimintamalli Venäjän kaupan, liikenteen, koulutuksen ja yhteistoiminnan kehittämiseksi; Laajennetaan Venäjän kielen ja kulttuurialan koulutusta; Kainuu osallistuu Cross-Border University –yhteistyöhön.

Kainuu harjoittaa aktiivista maahanmuuttopolitiikkaa. Monikulttuurisuus ja maahanmuuttajat tuovat maakuntaan uutta yrittäjyyttä, osaamista ja elinvoimaa. Kansainväliset asiantuntijat ja työvoima ovat kasvava voimavara myös Kainuun elinkeinoelämän näkökulmasta. Kainuussa asuu merkittävä venäläisvähemmistö, joka on maakunnan kansainvälistymisessä merkittävä resurssi.

Toimenpiteet

Kainuun koulutuksen ja työmarkkinoiden suunnittelussa huomioidaan lisääntyvä raja-alueyhteistyö ja maakuntaan muuttavat venäläiset; Edistetään työperäistä maahanmuuttoa Luoteis-Venäjältä Kainuuseen, Toteutetaan Itä-Suomi –maahanmuuton mallialue –makrohanketta; Kannustetaan nuorisovaihtoa mm. Barents-yhteistyössä.

ALUEELLINEN SAAVUTETTAVUUS

Kainuun kansainvälistyminen edellyttää hyvää saavutettavuutta ja toimivia liikenneyhteyksiä. Euroopan Unionin pitkän tähtäyksen kehittämissuunnitelmissa Vartiuksen kautta linkittyvä Barentsin liikennekäytävä on nostettu varteenotettavaksi yhteydeksi pohjoisessa. Se yhdistää Barentsin liikennealueen nopeasti kehittyviin Venäjän ja Aasian talouksiin sekä Pohjois-Amerikan itärannikon satamien kautta kuljetukset Kauko-Itään.

Barentsin liikennekäytävä on keskeinen Euroopan raaka-ainesaantia, energiahuoltoa ja globaalia kauppaa vauhdittava kuljetuskäytävä. Se vähentää liikenneongelmia idän ja lännen eteläisillä pääväylillä Suomessa ja Euroopassa.

Toimenpiteet

Barentsin liikennekäytävän vahvistaminen Suomen liikenneministeriön, Venäjän Federaation ja EU:n kehittämissuunnitelmissa; Vartiuksen ja Lyttan rajaliikennetoimintojen kehittäminen ja monipuolistaminen; Valokaa- pelyyhteyden ulottaminen Kostamukseen; Kainuun markkinointi ulkomaalaisille investoinneille maakunnalliset laajakaistayhteydet omaavana tietomaakuntana.

MATKAILUN KEHITTÄMINEN

Neljään vuodenaikaan perustuvat matkailu- tuotteet ja ainutlaatuinen kalevalainen kulttuuriperintö ovat Kainuun matkailullisia vahvuuksia. Kainuun matkailun ulkomaan markkinoinnin tärkeimmät kohteet v. 2006-2010 ovat Venäjä, Ranska ja Iso-Britannia.

Toimenpiteet

Kainuun matkailualaa kehitetään matkailu- foorumin koordinoimana, Maakunnan yhteis- markkinointia tehostetaan Pietarissa, Mosko- vassa ja muissa Venäjän suurkaupungeissa, Maakunnan kansainvälinen markkinointi kyt- ketään yhteen Matkailun Edistämiskeskuksen ja Itä-Suomen järviolueen markkinointi- toimenpiteisiin; Markkinointiyhteistyötä lisätään Pohjois-Suomen kanssa; Sisäisen yhteistyön vahvistamista jatketaan.

6.6.2. Viestintä ja kansalaisvaikuttaminen

VIESTINTÄ

Nykytila

Maakunnallinen viestintä perustuu vuonna 2005 laadittuun Kainuun maakunta -kun- tayhtymän viestintäsuunnitelmaan, jossa on mukana myös markkinointiviestintä. Toisena lähtökohtana on vuonna 2004 laaditun Kai- nuun maakuntakuvatutkimuksen tulokset. Kainuu erilaisin silmin -maakuntakuvatutki- mus on seurantatutkimus vuonna 2000 teh- dylle tutkimukselle.

Maakunnan markkinointiviestinnän kohderyh- minä ovat erityisesti elinkeinoelämä, hallinto (mm. eduskunta, valtioneuvosto ja EU) sekä media. Lisäksi toteutetaan kohdennettuja kampanjoita.

Kainuun kehittämissuunnitelmassa 2000 on mää- ritelty Kainuun viestinnän tavoitetilä vuonna 2007. Perusviesteiksi määriteltiin rikas luon- nostaan sekä täydentävät viestit puhtas luonto ja turvallinen ympäristö, aitoja elämyk- siä sekä erikoistunutta osaamista.

Perusviesteistä ”rikas luonnostaan” sekä ”puhtas luonto ja turvallinen ympäristö” arvi- oitiin maakuntakuvatutkimuksessa erittäin hyvin Kainuuta kuvaaviksi. ”Aitoja elämyk- siä” sai arvosanan hyvä ja ”erikoistunutta osaamista” arvosanan melko hyvä. Puhtaan luonnon ja turvallisen ympäristön ala-alueet: neljä vuodenaikaa, puhtaat elintarvikkeet ja luonnon tuntija saivat kaikki erittäin hyvät arviot. Erikoistuneeseen osaamiseen liitty- vät viestit koettiin keskimääräisiksi, melko hyviksi. Perusviestien kohdalla on tapahtunut positiivista kehitystä vuodesta 2000, varsin- kin erikoistuneessa osaamisessa. Vuonna 2004 laaditun tutkimuksen mukaan mieliku- va Kainuusta koettiin yleisesti paremmaksi kuin vuonna 2000, mutta huonommaksi kuin vuonna 1997 tehdyssä ensimmäisessä tutki- muksessa.

Kehittämistarpeet ja toimenpiteet

Toteutetaan maakunnan viestintäsuunnitel- ma. Viestinnällä vahvistetaan kainuulaista osaamista ja pidetään esillä maakuntaa jo hyvin kuvaavia viestejä. Luontoon liittyvien mielikuvien vahvistaminen tukee mm. Kai- nuun matkailua ja kulttuuria. Kainuun koulu- tusmahdollisuuksia tuodaan esille, tätä tukee Kajaanin yliopistokeskuksen toiminta sekä ammattikorkeakoulutuksen vahvistuminen Kainuussa.

Maakunnan sisäistä viestintää parannetaan siten, että asukkailla on myönteinen mieliku- va maakunnasta ja kainuulaiset tuovat myös rohkeasti esille maakunnan vahvuuksia.

Maakuntakokeilun tuoma julkisuus käytetään markkinoinnissa ja viestinnässä hyödyksi. Julkisen sektorin kiinnostus asiaan on jo olemassa, mutta elinkeinoelämän ja yritysten tietoisuus hankkeesta on heikko. Tätä osiota vahvistetaan viestinnässä. Maakunnasta lähtevien viestien tulee olla samansuuntaisia kaikilla toimialoilla ja ns. menestystarinoita maakunnan kehityksestä tuodaan julkisuuteen. Työpaikkojen ja yritysten määrän kasvu ovat rohkaisevia viestejä maakunnan kehityksestä. Onnistuneella viestinnällä myötävaikutetaan siihen, että maakuntaan saadaan lisää yrityksiä ja työpaikkoja.

Kainuun maakuntakokeilun vaikutusta maakuntakuvaan, sen tunnettuuteen ja mielikuvaan arvioidaan seuraavan kerran vuonna 2008.

KANSALAISVAIKUTTAMINEN

Nykytila

Kuntalaisten osallistumisoikeus ja vaikuttamismahdollisuudet elinympäristönsä kehittämiseen ja heitä koskevaan päätöksentekoon turvataan useissa laeissa. Julkisen vallan on edistettävä yksilön osallistumisoikeuksia siten, että asukkailla ja palvelujen käyttäjillä on edellytykset osallistua sekä vaikuttaa maakunnan toimintaan ja sen kehittämiseen. Kainuussa maakuntahallinnon velvollisuus on tuottaa ja jakaa osallistumisen perustaksi asianmukaista tietoa, kehittää neuvontapalveluja, opastaa tiedonhaussa ja käytössä sekä antaa mahdollisuus kansalaisille tulla kuulluksi.

Kainuun kansalaisvaikuttamisohjelma 2006-2012 on laadittavana. Maakuntahallinnon suunnittelun ja toteuttamisen eri vaiheissa on järjestetty tiedotustilaisuuksia, maakunta-kaavan laadinnasta on järjestetty asukkaiden kuulemistilaisuuksia, maakunnan toiminnan käynnistyttyä 1.1.2005 on alettu järjestää palvelujen käyttäjien kuulemistilaisuuksia sekä kehittää palautteen antomahdollisuuksia. Tästä huolimatta kainuulaiset ja Kainuussa

toimivat kansalaisjärjestöt ovat kokeneet kuulemisensa jääneen vähäiseksi ja asiantuntevuksensa jääneen hyödyntämättä. Erityinen huolenaihe on, että Kainuussa äänestysaktiivisuus on alhainen kaikissa vaaleissa. Ensimmäisissä maakuntavaaleissa 2004 äänestysprosentti jäi odotettua alhaisemmaksi (55,3 %, joista hylättyjä ääniä 4 %).

Kainuun hallintokokeilulain yhtenä tarkoituksena on hankkia kokemuksia maakunnallisen itsehallinnon vahvistamisen vaikutuksista kansalaisten osallistumiseen. Hallintokokeilun onnistumista edesauttaa, jos kainuulaisten luottamus Kainuun maakuntaan ja sen toimialojen toimintaan sekä kansalaisten osallistumismahdollisuuksiin kehittyi myönteisesti.

Tavoitteet ja tavoitetila 2010

Kainuun kansalaisvaikuttamisen ohjelmalla aktivoidaan ja kannustetaan maakunnan asukkaita osallistumaan yhteiskunnalliseen toimintaan ja vahvistetaan edustuksellisen demokratian toimivuutta. Tavoitteena on kansalaisten osallistumisen kynnyksen madaltaminen, nykyistä paremmat osallistumisen mahdollisuudet, asioiden valmistelun seuraamisen helpottuminen ja tätä kautta luottamuksen vahvistuminen päätöksenteon läpinäkyvyyteen.

Tavoitteena on avoin julkinen keskustelukulttuuri, jolla paikallisen luottamuksen perustaa rakennetaan. Kehittämällä samanaikaisesti julkishallinnon kumppanuusrakenteita toimintatapojen uudistamiseksi, tavoitellaan joustavampaa ja tehokkaampaa hallintoa, jossa kansalaisten eli palvelujen käyttäjien näkemykset ja tarpeet on luontevasti ja luotettavasti otettu huomioon. Onnistuneen toiminnan tuloksena yhä isommalla osalla asukkaita on halua, uskoa ja keinoja vaikuttaa valitsemisensä edustajien kautta sekä etenkin nuorilla halua pyrkiä itse luottamustehtäviin.

Kehityspolut

Toimintakulttuurin muutos edellyttää rohkeaa ja pitkäjänteistä yhteistyötä, aitoa tahtoa sekä vahvaa keskinäistä luottamusta. Luot-

tamuksen ilmapiiriä luodaan tiiviillä vuorovaikutuksella niin kansalaisten kuin eri organisaatioiden ja niiden henkilöstöjen välillä sekä avoimella viestinnällä, jossa viestit sekä teot vastaavat toisiaan. Paikallinen julkisuus (paikalliset ja maakunnalliset sanomalehdet, yhdistys- ja seuratoiminta, julkiset tilaisuudet sekä sosiaaliset verkostot) on merkittävässä roolissa siinä, millaiseksi kuntalaiset kokevat omat osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuutensa.

Nuorten kansalaisvaikuttamisen osaamista kehitetään opetussuunnitelmassa yhteiskunnallisten oppiaineiden pysyvyydellä ja houkuttelevuudella kaikilla koulutusasteilla. Nuoria rohkaistaan toimimaan eri tavoin. Maakunnassa järjestetään kansalaisvaikuttamisen koulutusta niin kansalaisille, viranomaisille kuin luottamushenkilöillekin.

Maakunta myötävaikuttaa kohtaamis-, kokoontumis- ja toimintapaikkojen järjestämiseen kansalaisten ja kansalaisjärjestöjen, sekä kehittäjäverkostojen toimintaa varten. Kansalaistoiminnan keskeisissä tiloissa (kylätalot, toiminta- ja palvelukeskukset, neuvontapisteet) on mahdollisuus saada palveluohjausta, maakunnan palveluja sekä saada tukea uusien sähköisten palvelujen ja sähköisen asioinnin käyttöönotossa.

Kainuussa kehitetään monikanavaista viestintää hyödyntämällä maakunnan laajakais-taverkkoa. Viestintätekniikan kehittyessä maakuntaan luodaan uusia kanavia ja tapoja vuorovaikutukselle, esimerkkinä nettiTV. Verkkoviestinnän palvelujen kautta on mahdollisuus seurata asioiden valmistelua, päätöksentekoa sekä antaa oman panoksensa niihin riippumatta ajasta ja paikasta. Vuorovaikutus lisääntyy myös eri toimialojen sisäisen ja keskinäisen yhteistyön kehittämisellä sekä järjestämällä kansalaisjärjestöille ja kansalaisille avoimia tapaamisia ja foorumi-toimintaa.

6.6.3. Alueyhteistyö ja kumppanuus

Alueyhteistyö

Kajaanin kaupunkiseudun aluekeskusohjelmassa yhteistyö sekä Kainuun sisällä että valtakunnallisesti on oleellinen osa toimintaa. Kajaanin seudun kuntien välistä yhteistyötä toteutetaan seutusopimuksen mukaisesti useilla osa-alueilla. Eri aluekeskusalueiden välinen yhteistyö muodostaa merkittävän verkottumismahdollisuuden koko maakunnan kannalta. Kajaanin seutu osallistuu kolmeen valtakunnalliseen AKO -verkostoon: innovaatioympäristöt ja koulutusyhteistyö-verkoston, seutuviestintä –kehittämisyhteistyö- ja kulttuuri –teemaverkoston. Lisäksi Kajaanin kaupunkiseudun AKO tekee yhteistyötä erityisesti Pohjois-Suomen aluekeskusohjelmien ja Ylä-Savon aluekeskusohjelman kanssa.

Oulu-Kajaani -kehittämisyöhyke(OUKA) hankkeen tarkoituksena on luoda edellytyksiä Oulun ja Kajaanin välisen alueen (Oulujoki – Oulujärvi) suunnitelmalliselle kehittämiselle.

Pohjois-Suomen strategia tarkistetaan vuoden 2006 ja siinä määritellään Pohjois-Suomen maakuntien yhteistyön keskeiset linjaukset ohjelmakaudelle.

Vuonna 2005 valmisteltiin viiden Itä-Suomen maakunnan yhteistyönä Itä-Suomi –ohjelma. Ohjelmaan sisältyy 14 ns. makrohanketta:

- M1 Metsäsektorin ja elintarvikesektorin kilpailukyvyyn vahvistaminen
- M2 Tulevaisuuden osaamisalojen kehittäminen (Bioenergia ja biosfääri, Mittaustekniikan kehittäminen – Idänkaari ja Luovan talouden kehittäminen)
- M3 Itä-Suomen liiketoimintaosaamisen verkosto
- M4 Alihankintaa ja yritys-yhteistyötä rajan takaa
- M5 Finnish-Russian Cross-Border University
- M6 Lakeland –imagon kohottaminen; Saimaa-Pielinen maailmanperintökohteeksi

- M7 Keskeisimmät strategiset liikennehankkeet
- M8 Venäjän kielen aseman vahvistaminen kouluissa
- M9 East Side Story
- M10 Väestön ikääntymisen haasteet ja mahdollisuudet
- M11 Terveystiedon edistämisen toteutus ja myynti
- M12 Hyvinvointiyrittäjyyden edistäminen
- M13 Hyvinvointitekniikan osaaminen ja vienti
- M14 Itä-Suomi aktiivisen maahanmuuttopolitiikan pilottialueeksi.

Kumppanuus

Kainuun hallintomallin puitteissa kehitetään julkishallinnon kumppanuusrakenteita toimintatapojen uudistamiseksi tavoitteena joustavampi ja tehokkaampi hallinto. Tiivistetään vuorovaikutusta ja rakennetaan luottamusta eri organisaatioiden ja henkilöstöjen välille.

Avainklustereilla ja tarpeen mukaan muillakin painopistealoilla tuetaan klusteria/ painopis-

tealaa koskevaa foorumitoimintaa.

Kainuun kasvu- ja kehityssopimuksen perusteella muodostetaan maakuntaohjelman innovaatiotoiminnan kärkialoille (ja tarvittaessa muillekin painopisteille) vuorovaikutteiset yhteistyöfoorumit. Lisäksi monilla aloilla on omia yhteistyörakenteita, joita hyödynnetään kehittämistyössä. Yhteistyöfoorumit ja yhteistyörakenteet on lähtökohtaisesti esitetty seuraavan siivun asetelmassa:

Nuorille luodaan uusia työllistymisen mahdollisuuksia kannustamalla yrittäjyyteen mm. Intotalo-konseptin mukaisesti. Elinkeinoelämän ja nuorten kohtaamiselle luodaan toimintamalleja. Nuorten osaamisen kasvua tuetaan kehittämällä nuorten yhteistyö-, vuorovaikutus- ja verkottumistaitoja. Nuorten aktivoimiseksi ja tukemiseksi kehitetään yhteistyötä eri toimijatahojen (koulut ja oppilaitokset, yritykset, järjestöt ja yhteisöt, julkinen sektori) välillä. Kehitetään vapaamuotoisia verkostoja ja foorumeita.

Hyödynnetään tietoyhteiskunnan mahdollisuudet.

Ohjelman painopiste	Yhteistyöfoorumi (tai muu yhteistyö rakenne)	Päävastuutaho/ keskeiset toimijat
ICT ja elektroniikka	ICT- ja elektroniikka-alan foorumi	Määritellään kasvusopimuksessa
ICT	IT –pooli	Yritykset
Elektroniikka	Measurepolis- neuvottelukunta	Kajaanin Teknologia-keskus/ Measurepolis
Metalli	Metapart	Yritykset
Elämystuotanto	Matkailufoorumi	Määritellään kasvusopimuksessa
Matkailu	Alueelliset yhdistykset(neliapilamalli)	Yritykset, kunnat, Kainuun Etu Oy
Kulttuuri		Kunnat
Liikunta		Kainuun Liikunta r.y.
Hyvinvointi	Hyvinvointifoorumi	Määritellään kasvusopimuksessa
Hoivayritykset	Hoiva –pooli	Yritykset
Liiketoimintaosaaminen (kaikki toimialat)	Liiketoimintaosaamisen foorumi	Määritellään kasvusopimuksessa
Metsä, puu		
Metsätalous	Kainuun metsäneuvosto	Metsäkeskus, muut toimijat
Puutuoteteollisuus	Puutuotealan neuvottelukunta	Yritykset/ Kainuun Etu Oy
Elintarviketalous		Yritykset/ Kainuun Etu Oy, ProAgria Kainuu
Kivi, kaivostoiminta	Kivialan toimintaohjelma	Yritykset/ Kainuun Etu Oy
Itäosaaminen	Itäosaamisen foorumi	Määritellään kasvusopimuksessa
Innovaatiotoiminta	Kehittäjäverkosto	Yliopistokeskus, Ammattikorkeakoulu, Maakunta, Kainuun Etu Oy, TE-keskus, Osaamiskeskittymät, kunnat
Yrittäjyys		
Kasvuyritykset	Kainuun Revontuli –ryhmä (vireillä)	Kasvuyritykset
Nuorten yrittäjyys	Kainuun Intotalot	Kajaanin kaupunki, muut kunnat
Maaseutu	Työohjelmat Maaseuturyhmä	MTK Kainuu, Yliopistokeskus Kainuun Etu Oy, ProAgria Kainuu, Kainuun Nuotta r.y.
3. sektori	Kehittäjäverkosto	Kainuun Nuotta r.y.

7. JULKISEN KEHITTÄMISRAHOITUKSEN SUUNTAAMINEN

Jäljempänä esitettävä arvio kattaa tulevan EU-kauden 2007-2013 tarjoamat mahdollisuudet Itä-Suomeen EAKR, ESR ja maaseutuohjelman osalta. Naapuruusohjelma alkaa todennäköisesti vasta vuonna 2008. Kainuun kehittämisraha on merkittävin kansallinen kehittämisrahoituksen väline. Arviointiin sisäl-

tyy siis vain kehittämisrahoitus, eivät esimerkiksi kuntien valtionosuudet tai osa maaseutuohjelman rahoituksesta. Yksityiseen rahoitukseen on arvioitu vain rahoitus, joka liittyy sellaisiin hankkeisiin, joissa käytetään julkista rahoitusta mukana.

Julkinen rahoitus ja yksityinen rahoitus 2006-2010, arvio suuntaamisesta	Julkinen	Yksityinen
TL 1. Osaamisen vahvistaminen	15 %	5 %
TL 2. Elinkeinojen kehittäminen	25 %	75 %
TL 3. Elinvoimainen ja uudistuva maaseutu (sisältää alkutuotannon yritys- ja kehittämistuet)	7 %	10 %
TL 4. Hyvinvoinnin edellytysten parantaminen	17 %	2 %
TL 5. Aluerakenteen ja infrastruktuurin toimintakyvyn vahvistaminen ja ympäristön hoito	33 %	5 %
TL 6. Vuorovaikutuksen lisääminen	3 %	3 %

Aluerakenteen ja infrastruktuurin kehittämisen suuri osuus selittyy sillä, että tiehallinto käyttää tieverkon ylläpitoon ja pieniin investointeihin runsaasti yli kolmanneksen Kainuun kehittämisrahasta.

Strategisista osaamiskärjistä tieto- ja viestintäteknologiaan sijoitetaan noin 40 %, matkailuun noin 5-10 %, hyvinvointiin 25 % ja loput muuhun innovaatioympäristön kehittämiseen. Klustereiden keskinäinen painotus kohdistetaan edelleen parhaimmat kannattavat kasvumahdollisuudet omaaviin klustereihin, toisena seikkana on otettu huomioon odotettavissa oleva rakenneuudistus. Elinkeinojen ja tuotantorakenteen kehittäminen ja yrittäjyyden edistäminen kohdan julkisesta rahoituksesta kohdistetaan ICT; elektroniikka ja metalliin noin 30 %, elämystuotantoon noin 25 %, metsään ja puuhun noin 15 %, hyvinvointi-klusteriin 5-10 %, kaivannaistoimialaan noin 10 %, loput muille aloille.

Kainuuseen saatavilla oleva julkinen kehittämisrahoitus on nykyistä jonkin verran korkeammalla tasolla vuosina 2007-2009, koska EU-rahoituksen taso nousee aluksi. Sen jälkeen taso laskee vuosittain jyrkästi. Tämän vuoksi viimeistään vuonna 2009 yliopiston ja ammattikorkeakoulun tulee päästä kiinni EU:n tutkimuksen puiteohjelman rahoitukseen osana laajoja toiminnallisia yhteenliittymiä. Yrittäjyyden, innovaatioiden ja yritysten verkostojen edistämiseksi EU on varaamassa erittäin mittavan rahoitusresurssin, tätä yritysten on syytä hyödyntää Kainuun Edun johdolla. Kainuuseen saatava kehittämisrahoituksen kokonaisuus on siis kiinni täkäläisestä kiinnittämisen halusta ja kovasta pohjatyöstä.

Talvivaaran kaivoshankkeen käynnistämisen vaatima rahoitus on kaiken muun lisäksi noin 300 miljoonaa euroa. Hanke on siis kooltaan aivan omaa luokkaansa ohjelmakaudella. Merkittävä osa rahoituksesta on tarkoitus

hankkia kansainvälisiltä pääomamarkkinoilta, mutta myös suomalaista julkista ja yksityistä rahoitusta tarvitaan mukaan. Kaivoksen suurten kuljetustarpeiden vuoksi rautatieyhteyden saaminen on käytännössä välttämätöntä. Sen alustava kustannusarvio on noin 25 miljoonaa euroa. Lisäksi samalla olisi hyvä saada uusi tieyhteys ja parantaa nykyisiä yhteyksiä,

näiden alustava kustannusarvion liikkuu 10 miljoonan euron suuruusluokassa. Perinteisesti yhteiskunnallisen infrastruktuurin rakentamisen edellyttämä rahoitus on alustavasti arvioituna ainakin noin 35 miljoonaa euroa. Rahoituksen lähteenä tulisi olla liikenne- ja viestintäministeriö.

8. MAAKUNTAOHJELMAN TOTEUTTAMISJÄRJESTELYT JA SEURANTA

8.1. Yhteensovitus erillisohjelmiin ja muihin ohjelmiin

Yhteensovitus erillisohjelmiin ja muihin ohjelmiin

ALUEELLINEN KATTAVUUS			
OHJELMAN SISÄLLÖN KATTAVUUS	<p>MAAKUNTAOHJELMA</p> <ul style="list-style-type: none"> - koko maakunnan alueellisesti kattava - lainsäädäntöön perustuva koordinoiva asema - kattaa periaatteessa kaikki toimialat ja julkiset toiminnot (priorisointi on päättäjien valinnassa) - rahoituslähteinä sekä kansalliset aluekehitysvarat että EU-rakennerahastorahoitus - Kainuun hallintokokeilu vahvistaa maakuntavaltuuston resurssien allokointivaltaa 		
	<table border="0"> <tr> <td> <p>MAAKUNTAA LAAJEMMAT YLEISET ALUEKEHITYS-OHJELMAT</p> <ul style="list-style-type: none"> - Itä-Suomen tavoite 1-ohjelma - Pohjois-Suomi strategia - Itä-Suomi –ohjelma (2005) </td> <td> <p>MAAKUNTAA LAAJEMMAT TEEMAKOHTAISET ALUEKEHITYSOHJELMAT</p> <ul style="list-style-type: none"> - Karjala INTERREG III A - Itä-Suomen Innovatiiviset toimet - Maaseutupoliitt. kokonaisohjelma </td> </tr> </table>	<p>MAAKUNTAA LAAJEMMAT YLEISET ALUEKEHITYS-OHJELMAT</p> <ul style="list-style-type: none"> - Itä-Suomen tavoite 1-ohjelma - Pohjois-Suomi strategia - Itä-Suomi –ohjelma (2005) 	<p>MAAKUNTAA LAAJEMMAT TEEMAKOHTAISET ALUEKEHITYSOHJELMAT</p> <ul style="list-style-type: none"> - Karjala INTERREG III A - Itä-Suomen Innovatiiviset toimet - Maaseutupoliitt. kokonaisohjelma
	<p>MAAKUNTAA LAAJEMMAT YLEISET ALUEKEHITYS-OHJELMAT</p> <ul style="list-style-type: none"> - Itä-Suomen tavoite 1-ohjelma - Pohjois-Suomi strategia - Itä-Suomi –ohjelma (2005) 	<p>MAAKUNTAA LAAJEMMAT TEEMAKOHTAISET ALUEKEHITYSOHJELMAT</p> <ul style="list-style-type: none"> - Karjala INTERREG III A - Itä-Suomen Innovatiiviset toimet - Maaseutupoliitt. kokonaisohjelma 	
	<p>MAAKUNNALLISET SEKTORI-TAI ALAOHELMAT</p> <ul style="list-style-type: none"> - Kainuun teknologiastrategia - Kainuun tietoyhteiskuntastrategia - Kainuun hyvinvointistrategia - Kainuun Venäjä –liiketoiminnan strategia (2005) - Kainuun maaseutustrategia - Kainuun ympäristöohjelma - Kainuun metsäohjelma - Eri alojen työohjelmat <p>Sisältävät hankkeita maakuntaohjelman eri toimenpidekokonaisuuksiin</p>	<p>MAAKUNTAA SUPPEAMMAT MONIALAISET OHJELMAT</p> <ul style="list-style-type: none"> - Kajaanin kaupunkiseudun aluekeskusohjelma - LEADER -toimintaohjelmat - OUKA-kehityskäytävä <p>Maakunta- ja aluekeskusohjelma kytketään prosesseina toisiinsa. Maakuntaohjelmassa määritetään aluekeskusohjelman roolit</p>	
<p>INNOVAATIOJÄRJESTELMÄÄN LIITTYVÄT SUUNNITELMAT</p> <ul style="list-style-type: none"> - Kainuun korkeakoulustrategia - Pohjois-Suomen korkeakoulustrategia - Kainuun hallintokokeiluun liittyvät elinkeinopoliittiset selvitykset <p>Sisältävät hankkeita maakuntaohjelman eri toimenpidekokonaisuuksiin</p>	<p>INNOVAATIOJÄRJESTELMÄÄN LIITTYVÄT OHJELMAT</p> <ul style="list-style-type: none"> - Kainuun osaamiskeskusohjelma - Measurepolis (mittaustekniikka) - Virtuosi (kamarimusiikki) <p>Kainuun osaamiskeskusohjelman operatiiviset osiot sisältyvät maakuntaohjelman omina hankekokonaisuuksina</p>		

Kainuun osaamiskeskusohjelma

Maakuntaohjelmassa lähdetään siitä, että Kainuun osaamiskeskusohjelman nykyisten osaamisalojen kehittämistoiminta jatkuu myös tulevilla ohjelmakaudella 2007 – 2013. Osaamiskeskusohjelman operatiiviset osiot sisältyvät maakuntaohjelmaan omina kokonaisuuksina.

Kajaanin kaupunkiseudun aluekeskusohjelma

Kajaanin kaupunkiseudun aluekeskusohjelma vastaa maakuntaohjelman strategisia linjauksia ja täsmentää niitä. Aluekeskusohjelma on keskeinen toteuttamisväline maakuntaohjelman toimintalinjassa 6.1. Osaamisen vahvistaminen ja innovaatioympäristön rakentaminen.

Aluekeskusohjelmaa on sovitettu myös muihin maakuntaohjelman toimintalinjoihin. Maakunnan avainklustereiden kehittämisessä aluekeskusohjelma toimii elämystuotannon (erityisesti kulttuuriyrittäjyyden näkökulmasta) ja hyvinvoinnin alueilla. Aluekeskusohjelmalla voi olla merkittävä rooli myös alueen vuorovaikutuksen lisäämisessä ja yhteistyön tehostamisessa.

Kajaanin kaupunkiseutu hakee valtakunnalliseen aluekeskusohjelmaan myös vuonna 2007 alkavalla uudella ohjelmakaudella. Aluekeskusohjelmaa suunnataan tulevilla ohjelmakaudella innovaatioympäristön kehittämiseen, mm. osaamisen kansainvälistämiseen ja maakunnan osaamisen tunnetuksi tekemiseen yrityksille ja osaajille. Aluekeskuksen roolin ja tehtävien lopullinen täsmentäminen tapahtuu sen perusteella mikä tulee olemaan osaamiskeskustoiminnan sisältö ja toteutus Kainuussa vuodesta 2007 alkaen.

8.2. Kainuun hallintokokeiluun liittyvät elinkeinopoliittiset toimenpiteet

Nykyinen Vanhasen hallitus on vahvistanut myös omalta osaltaan Lipposen hallituksen iltakoulupäätöksen, joka koskee Kainuun hallintokokeiluun liittyviä muita toimenpiteitä. Päätösten tarkoittamia toimenpiteitä ovat:

- ▲ Kainuun riskirahasto (Kainuun pääomarahasto käynnistynyt)
- ▲ MAKERA –rahoituksen ohjauksen uudistaminen (osin toteutunut)
- ▲ henkilöhallinnon ylläpitotehtävien keskittäminen Kainuun TE –keskukseen
- ▲ yrityspalvelujen kehittäminen
- ▲ matkailun kehittäminen sekä luontomatkailu
- ▲ innovaatiojärjestelmän kehittäminen
- ▲ virtuaaliyliopisto
- ▲ TE -keskusorganisaation joustavoittaminen
- ▲ Itä-yhteyksien kehittäminen ja hyödyntäminen
- ▲ työnantajan sosiaaliturvamaksun alentamiskokeilun ulottaminen Kainuuseen (toteutunut)
- ▲ kuljetustuki
- ▲ hallintokokeilun valmistelukustannusten kattaminen (toteutunut).

Hallituksen päätöksen tarkoittamat toimenpiteet on otettu soveltuvin osin huomioon maakunta-ohjelman eri toimenpidekokonaisuuksissa.

8.3. Kainuun kasvu- ja kehityssopimus

Maakuntaohjelmaan perustuva ja sitä toteutava Kainuun kasvu- ja kehityssopimus valmistellaan välittömästi maakuntaohjelman jatkoksi.

Kainuun kasvu- ja kehityssopimus on aiesopimus, jossa ensisijaisesti maakuntaohjelman innovaatiotoiminnan kärkialoilla (ICT ja elektroniikka, matkailu ja hyvinvointi) sekä tarvittaessa muilla painopistealoilla (mm. itäosaaminen ja liiketoimintaosaaminen) keskeiset toimijat (avainyritykset, elinkeinoelämän järjestöt, koulutus- ja tutkimusyksiköt, välittäjäorganisaatiot sekä julkishallinnon ja rahoituksen vastuutahot) sopivat lähiajan yhteisistä tavoitteista, kärkihankkeista ja muista toteu-

tustoimenpiteistä sekä osoittavat tarvittavan rahoituksen.

Kasvu- ja kehityssopimuksen kautta käynnistetään ja vauhditetaan avainalojen foorumitoimintaa.

8.4. Seuranta

Kainuun maakunnallinen ennakointi- ja seurantaryhmä seuraa maakuntaohjelman toteutumista. Kehityksestä raportoidaan sovittujen teemojen mukaisesti kaksi kertaa vuodessa maakuntavaltuustolle. Laaja seurantaraportti valmistellaan tiedoksi vuosittain toukokuun loppuun mennessä. Seurantatiedot löytyvät myös Kainuun maakuntaportalista (www.kainuu.fi).

Liite 1. Toimialojen kehitys 1995-2003 ja ennakoitu kehitys 2005-2010 Kainuussa.

TYÖPAIKAT TOIMIALOIT- TAIN (Alueella työssäkäy- vät):	Toteutunut kehitys			Tavoiteltu kehitys					
	1995	2000	2003	2005	2006	2007	2008	2009	2010
A 01,B Maa- , riista- ja kalatalous	2674	2014	1690	1550	1470	1390	1310	1230	1150
A 02 Metsätalous	1020	963	947	880	888	896	904	912	920
C Mineraalien kaivu	210	156	192	200	230	260	290	320	350
D 15-16 Elintarvikkeiden, juomien ja tupakan valmistus	533	466	276	285	288	291	294	297	300
D 17-18Tekstiili-, nahkatuot- teiden ja nahan valmistus	241	118	95	100	100	100	100	100	100
D 20 Puutavaran ja puutuotteiden valmistus	589	614	568	545	556	567	578	589	600
D 21-22 Massan, paperin yms valm; kust. ja pain.	1154	1087	1028	1000	960	920	880	840	800
D 23-25 Kaksin, öljy-, kem.-, kumi- ja muovituot. valm.	7	13	8	5	5	5	5	5	5
D 26 Ei-metallisten mine- raalituotteiden valmistus	117	229	252	260	266	272	278	284	290
D 27-28 Perusmetallien ja metallituotteiden valmistus	177	282	239	250	262	274	286	298	310
D 29 Koneiden ja laitteiden valmistus	153	198	140	168	176	185	193	202	210
D 30-33 Sähkötekni- stisten tuotteiden yms. valmistus	822	1026	785	796	807	818	828	839	850
D 34-35 Kulkuneuvojen valmistus	452	527	402	450	450	450	450	450	450
D 36-37 Muu valmistus ja kierrätys	168	141	179	183	186	190	193	197	200
E Sähkö-, kaasu- ja vesihuolto	359	303	168	170	168	166	164	162	160
F Rakentaminen	1433	1712	1482	1750	1800	1850	1900	1950	2000
G Tukku- ja vähittäiskauppa	2799	2895	2906	3050	3060	3070	3080	3090	3100
H Majoitus- ja ravitsemistoiminta	653	819	812	865	892	919	946	973	1000
I 60-63 Kuljetus ja varastointi	1326	1434	1398	1400	1440	1480	1520	1560	1600
I 64 Tietoliikenne	616	569	532	500	500	500	500	500	500
J Rahoitus- ja vakuutus- toiminta	462	372	328	330	324	318	312	306	300
K pl.70 Kiinteistö-, vuokraus-, tutk-, liike-eläm. palv.(pl. 70	1109	1736	2080	2100	2170	2240	2310	2380	2450
K 70 Asuntojen omistus ja vuokraus	426	550	532	500	496	492	488	484	480
L Julkinen hallinto, pakollinen sosiaalivakuutus	2392	2597	2386	2225	2180	2135	2090	2045	2000
M Koulutus	2609	2343	2422	2400	2376	2352	2328	2304	2280
N Terveystieteiden ja sosiaalipalvelut	4771	4855	4988	5400	5410	5420	5430	5440	5450
O,P,Q Muut yht.kunnalliset ja henk.koht. palvelut	1366	1717	1876	2000	2040	2080	2120	2160	2200
X Toimialoittain erittelemä- tön, välilliset rah. palv.	920	675	822	1000	961	923	884	846	807
Työpaikat yhteensä	29558	30411	29533	30362	30462	30562	30662	30762	30862

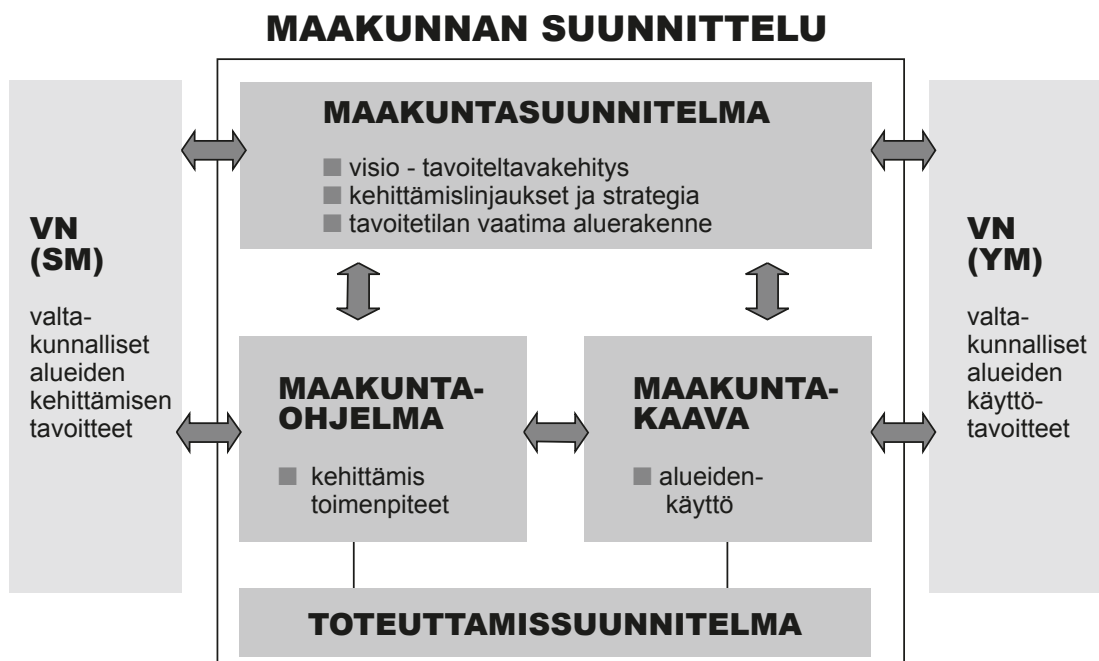
Liite 2.
YMPÄRISTÖSELOSTUS

1. Lähtökohdat

Aluekehityslainsäädännön perusteella maakuntien liitot (Kainuussa Kainuun maakunta –kuntayhtymä) toimivat aluekehitysviranomaisina, joiden tehtävänä on mm. hyväksyä ja seurata aluekehitysohjelmien toteutumista sekä sovittaa yhteen aluekehitystoimenpiteitä. Maankäyttö- ja rakennuslain perusteella maakunnan liiton tehtävänä on alueidenkäytön yleispiirteinen suunnittelu.

Maakunnan suunnitteluvälineisiin kuuluvat maakuntasuunnitelma, maakuntakaava ja maakuntaohjelma (kuva 1). Ne perustuvat maankäyttö- ja rakennuslakiin

(132/1999) sekä lakiin alueiden kehittämisestä (602/2002). Maakuntasuunnitelma on pitkän aikavälin strateginen suunnitelma, jota toteutetaan maakuntakaavalla ja maakuntaohjelmalla. Maakuntakaava on alueidenkäytön suunnitelma, jossa esitetään alueiden käytön ja yhdyskuntarakenteen periaatteet ja osoitetaan maakunnan kehittämisen kannalta tarpeellisia alueita. Maakuntaohjelmassa asetetaan lähivuosien kehittämistavoitteita, määritellään toimenpiteet ja keskeiset hankkokokonaisuudet tavoitteisiin pääsemiseksi sekä arvio tarvittavasta rahoituksesta. Lisäksi vuosittain laaditaan toteuttamissuunnitelma, jossa esitetään maakuntaohjelman toteutukseen liittyvä rahoitussuunnitelma.

Kuva 1. Maakunnan suunnittelujärjestelmä

Suhde muihin suunnitelmiin ja ohjelmiin

Vuonna 2003 Kainuussa laadittiin Kainuun maakuntasuunnitelma 2020 sekä Kainuun maakuntaohjelma 2003-2006. Vuonna 2005 käynnistettiin maakuntasuunnitelman ja maakuntaohjelman tarkistustyö. Kainuun maakuntavaltuusto hyväksyi vuoteen 2025 ulottuvan maakuntasuunnitelman syyskuussa 2005. Kainuun maakuntaohjelma 2006-2010 on tarkoitus hyväksyä helmikuussa 2006. Kainuun maakuntakaava 2020 saatettaneen Ympäristö-ministeriön vahvistettavaksi keväällä 2006.

1.1. Maakuntaohjelman sisältö

Maakuntaohjelmassa määritellään maakunnan kehittämisen lähivuosien tavoitteet ja toimenpiteet. Ohjelmassa konkretisoidaan Kainuun maakuntasuunnitelman 2025 pitkän aikavälin tavoitteet ja strategiat. Maakuntaohjelman tarkoituksena on suunnata maakuntaan kohdistuvia kehittämistoimenpiteitä siten, että maakunnan voimavarat saadaan toteuttamaan valittua strategiaa. Maakuntaohjelma on ohjeena sitä tarkentavien toteuttamissuunnitelmien laadinnassa ja tehtäessä päätöksiä aluepoliittisten määrärahojen käytöstä.

Kainuun maakuntaohjelma 2006-2010:ssa esitetään lähtökohtatietoja, määrälliset ja laadulliset tavoitteet, strategia sekä toimintalinjat ja toimenpidekokonaisuudet. Lisäksi siinä esitetään arvio tarvittavasta rahoituksesta sekä maakuntaohjelman toteuttamisjärjestelyt ja seurannan toteuttaminen.

Kainuun maakuntaohjelma 2006-2010 muodostuu seuraavista 6 toimintalinjasta ja niihin sisältyvistä toimenpidekokonaisuuksista:

TL 1 Osaamisen vahvistaminen ja innovaatioympäristön kehittäminen

- ▲ Osaamistason nostaminen ja koulutusra-
kenteiden kehittäminen
- ▲ Tietoyhteiskunnan mahdollisuuksien hyö-
dyntäminen
- ▲ Innovaatiotoiminnan edellytysten paranta-
minen

TL 2 Elinkeinojen ja tuotantorakenteen kehittäminen ja yrittäjyyden edistäminen

- ▲ Klustereiden kehittäminen ja tuotantorakenteen uudistaminen
- ▲ ICT, elektroniikka, metalli
- ▲ Elämystuotanto
- ▲ Metsä, puu
- ▲ Elintarviketalous
- ▲ Hyvinvointi
- ▲ Muut elinkeinoalat
- ▲ Yrittäjyyden ja yritystoiminnan edistäminen
- ▲ Osaavan työvoiman saatavuus

TL 3 Elinvoimainen ja uudistuva maaseutu

TL 4 Hyvinvoinnin edellytysten parantaminen

- ▲ Rakennetyöttömyyden purku ja syrjäytymisen ehkäiseminen
- ▲ Hyvinvointipalvelut

TL 5 Aluerakenteen ja infrastruktuurin toimintakyvyn vahvistaminen ja ympäristön hoito

- ▲ Perusrakenteiden tason ja toimivuuden parantaminen
- ▲ Hyvä ympäristö

TL 6 Vuorovaikutuksen lisääminen ja yhteistyön tehostaminen

- ▲ Kansainvälinen ja monikulttuurinen Kainuu
- ▲ Viestintä ja kansalaisvaikuttaminen
- ▲ Alueyhteistyö ja kumppanuus

1.2. Maakuntaohjelman tavoitteet

Yrittäjyys

Maan keskitasoa nopeampi kehitysvauhti uusien yritysten määrän nettokasvussa.

Osaaminen

Avainklustereiden ja –yritysten osaamistarpeisiin vastaaminen (osaavan työvoiman saatavuus ja t&k –osaaminen)

Aluetalous, työllisyys

- ▲ BKT/ asukas kasvu nopeampi kuin maassa keskimäärin
- ▲ Maakunnan tuote- ja palveluviennin lisääminen
- ▲ Ulkopuolisten investointien saaminen maakuntaan.
- ▲ Kuntatalouden vakauttaminen.
- ▲ Työllisyysasteen merkittävä kohottaminen
- ▲ Tuottavuuden kohottaminen

Maakunnan luonnonvarojen kestävä käyttö ja ympäristönsuojelu

Yhteistyö ja verkottuminen

Maakunnan tunnettuuden lisääminen ja maakuntakuvan parantaminen; Osaaminen vahvistuu myönteiseksi osaksi maakuntakuvaa

Sosiaalinen ja alueellinen oikeudenmukaisuus

Maakunnan tasapainoinen kehittäminen ja palvelujen turvaaminen koko maakunnan asukkaille.

1.3. Kuvaus arvioinnin suorittamisesta ja vaihtoehtojen valinnasta

1.6.2005 tuli voimaan laki viranomaisten suunnitelmien ja ohjelmien ympäristövaikutusten arvioinnista (200/2005). Tällä ns. SOVA-lailla ja sitä täydentävällä asetuksella (347/2005) sekä eri alojen erityislainsäädäntöjen muutoksilla toteutetaan EY:n direktiiviä tiettyjen suunnitelmien ja ohjelmien ympäristövaikutusten arvioinnista, ns. SEA-direktiiviä (2001/42/EY). Laki mahdollistaa ympäristönäkökohtien ottamisen huomioon aiempaa paremmin jo suunnitelmien ja ohjelmien valmistelun alkuvaiheessa. Lain tavoitteena on (1 §) ”edistää ympäristövaikutusten arviointia ja huomioon ottamista suunnitelmien ja ohjelmien valmistelussa ja hyväksymisessä, parantaa yleistä tiedonsaantia ja osallistumismahdollisuuksia sekä edistää kestävästä kehitystä.”

Kainuun maakuntaohjelman SOVA-lainsäädännön mukainen ympäristöarviointiprosessi käynnistettiin elokuussa 2005, jolloin valmistelun alkamisesta kuulutettiin. Kainuun maakunta –kuntayhtymän internet-sivuille (www.kainuu.fi) koottiin valmistelun lähtökohtiin liittyviä aineistoja sekä maakuntahallituksen hyväksymä, työtä varten laadittu vaikutusten arviointisuunnitelma. Sitä koskeva viranomaisten kuuleminen järjestettiin maakunnallisen strategiaryhmän kokouksen yhteydessä 2.9.2005.

Arviointityö järjestettiin kaksivaiheisena. Maakuntaohjelman sisällön ydin muodostuu toimintalinjoista, joiden valmistelu- ja kirjoitusvastuu on kuntayhtymän asiantuntijoilla. Arvioinnin ensimmäisessä vaiheessa asiantuntijat laativat alustavan vaikutusten arvioinnin heille valmistellun tarkistuslistan avulla. Tarkistuslistaan oli koottu SOVA-asetuksessa luetellut tekijät, joiden suhteen vaikutuksia tuli tarkastella. Tarkistusluettelon tarkoituksena oli myös helpottaa erilaisten vaikutusten tunnistamista. Tavoitteena oli tuoda esille ohjelman toimenpiteiden ja tavoitteiden toteuttamisesta syntyviä merkittäviä vaikutuksia.

Arvioinnin toisessa vaiheessa tehdyt maakuntaohjelmatekstiluonnokset sekä alustavat vaikutusten arvioinnit käsiteltiin Kainuun ennakointi- ja seurantaryhmän kokouksessa 18.11.2005. Ennakointi- ja seurantaryhmän jäsenet antoivat sen jälkeen palautteensa sekä maakuntaohjelmasta että alustavasta ympäristöselostuksesta sähköpostitse. Näin arviointiin saatiin ulkopuolista näkemystä sekä kytkettiin valmisteluun eri sidosryhmiä.

Maakuntaohjelma ja ympäristöselostus käsiteltiin maakuntahallituksen kokouksessa 5.12.2005, jonka jälkeen ne asetettiin nähtäville ja niistä pyydettiin lausunnot. Kaikissa Kainuun 10 kunnassa järjestettiin kuntatilaisuuksia. Lisäksi järjestettiin sidosryhmäneuvotteluja sekä maakuntavaltuutetuille toimintalinjojen teemoihin perustuvia työryhmiä.

Tavoitteena on, että maakuntaohjelma hyväksytään Kainuun maakuntavaltuustossa helmikuussa 2006. Maakuntaohjelman hyväksymisestä tiedotetaan. Sen hyväksymispäätöksestä tulee lain mukaan käydä ilmi, miten ympäristöselostus ja ohjelman valmistelun aikana saadut mielipiteet ja lausunnot on otettu huomioon sekä selvitettävä, millä tavoin nämä ympäristönäkökohdat ovat vaikuttaneet ohjelman sisältöön ja vaihtoehtojen valintaan. Päätös sekä maakuntaohjelma asetetaan nähtäville ja toimitetaan tiedoksi Suomen ympäristökeskukselle, ja julkaistaan myös sähköisesti.

Ohjelman toteuttamisesta aiheutuvia ympäristövaikutuksia seurataan siten, että tarvittaessa voidaan ryhtyä toimenpiteisiin ympäristöhaittojen ehkäisemiseksi ja vähentämiseksi. Seurannasta ja sen raportoinnista vastaa Kainuun maakunnallinen ennakointi- ja seurantaryhmä.

Arviointiasetelma

Maakuntaohjelman arvioinnissa toimintalinjat on arvioitu ilman erityistä vaihtoehtoasetelmaa. Käytännössä ns. nollavaihtoehtotarkastelu on toimintalinjoittaisesta tarkastelusta jätetty pois. Arvioinnin olettamuksena on, että maakuntaohjelmassa esitetyt toimenpiteet ja tavoitteet toteutuvat. Arvioinnissa on pohdittu, millaisia vaikutuksia ohjelman toteuttamisesta syntyy.

2. Ympäristön nykytila

Kainuun ympäristökeskus on laatinut vuonna 2005 ”Kainuun ympäristöohjelma 2006-2009” –asiakirjan. Ympäristöohjelmassa esitetään tietoa ympäristön nykytilasta, tavoitteista ja niiden vaatimista toimenpiteistä sekä ohjelman rahoituksesta ja seurannasta. Lisäksi ympäristöohjelmassa esitetään indikaattoreita, joiden kehityksestä voidaan arvioida ohjelman toteuttamisen vaikuttavuutta. Kainuun ympäristöohjelma 2006-2009:ssa esitetään ympäristön nykytila niin kattavasti, että sitä ei tässä yhteydessä erikseen esitellä.

Kestävän kehityksen periaatetta edistävä ympäristöasioiden hoito yhdistyy alueelliseen kehittämiseen. Tämä tarkoittaa sitä, että kehittämissuunnitelmien toteuttamisessa hankkeiden vaikutuksia arvioidaan kestävän kehityksen periaatteiden mukaisesti. Vastuu ympäristön tilasta koskettaa lähes kaikkia yhteiskunnan osa-alueita; siksi kestävän kehityksen edistämiseksi tarvitaan laajaa yhteistyötä niin ympäristöhallinnon, muun aluehallinnon, maakuntien, kuntien sekä yhtäläillä kansalaisten, kansalaisjärjestöjen, neuvontajärjestöjen, elinkeinoelämän, tiedeyhteisön ja tiedotusvälineiden kanssa.

2.1. Maakuntaohjelman kannalta merkitykselliset ympäristöongelmat ja ympäristönsuojelutavoitteet ja ympäristön ominaispiirteet sellaisten alueiden osalta, joihin kohdistuu merkittäviä vaikutuksia

Talvivaaran kaivoshanke

Kaivannaisteollisuuden lisääntyminen aiheuttaa ympäristövaikutuksia, jotka näkyvät uusien kaivosalueiden läheisyydessä lähinnä sivukivikasoina ja mahdollisena jätevesikuormituksena alapuolisissa vesistöissä. Kaivannaisteollisuus voi aiheuttaa sen, että tuotantoalueella tai sen välittömässä läheisyydessä olevat asukkaat joutuvat muuttamaan pois alueelta ja myymään kiinteistönsä. Tuotantoaikana lähialueen asukkaat voivat kärsiä mahdollisesti tuotannosta aiheutuvasta melusta, pölystä ja jätevesihaitoista. Liikenneturvallisuus voi lisääntyvästä raskaan liikenteen määrästä johtuen heikentyä erityisesti alempiasteisella tieverkolla. Parantamistoimenpiteinä voivat olla olemassa olevan tien leventäminen ja nopeusrajoitusten alentaminen. Uusille tuotantoalueille voidaan joutua rakentamaan liikenneyhteydet. Niiden toteuttaminen voi mm. pirstoa yhtenäisiä metsäalueita ja lisätä harjualueilta saatavan maa-aineksen käyttöä. Kaivannaisteollisuuden harjoittamisen ja ympäristönsuojelun tasapaino määritellään tarvittaessa ympä-

ristölainsäädännön kautta, jotta lähialueen ja vesistöjen tila ei heikkenisi.

Kaivannaisteollisuuden kehittymisellä on merkittäviä myönteisiä vaikutuksia työllisyyteen ja aluetalouteen niin suoranaisesti kuin välillisestikin.

3. Maakuntaohjelman vaikutukset

Maakuntaohjelma on luonteeltaan kehittämissä poliittinen, lähivuosisien toimenpiteitä suuntaava asiakirja. Ohjelma palvelee eri rahoittajaorganisaatioiden toimintaa. Maakuntaohjelman todellinen vaikuttavuus tapahtuu siten sen perusteella toteutettavien hankkeiden kautta. Maakuntaohjelmaan sisältyvien konkreettisten hankkeiden vaikutusten arviointia tehdään hankekohtaisesti. Maakuntaohjelman hankkeita toteutettaessa selvitetään tarpeellisissa määrin niiden sosiaaliset, ympäristölliset ja taloudelliset vaikutukset. Hankkeen toteuttajan tehtävänä on arvioida todennäköisiä vaikutuksia jo hankkeen hakuvaiheessa, jolloin hakija täyttää erillisen arviointilomakkeen.

Seuraavassa esitetään maakuntaohjelman merkittävimmät vaikutukset toimintalinjoittain:

3.1. TL 1 Osaamisen vahvistaminen ja innovaatioympäristön kehittäminen

Osaamistason nostaminen ja koulutusrakenteiden kehittäminen

Osaamistason nostamiseen ja koulutusrakenteiden kehittämiseen liittyvät toimenpiteet kohdistuvat perusopetukseen, toisen asteen koulutukseen sekä korkea-asteen koulutukseen. Toimenpiteiden vaikutusten pääkohteina ovat väestö sekä työ- ja elinkeinoelämä.

Koko ikäluokan kouluttaminen toisella asteella vähentää syrjäytymistä. Aikuiskoulutus pitää yllä ja kasvattaa väestön osaamista työelämän jatkuvasti muuttuviin tarpeisiin. Väestön

työmarkkinakelpoisuus paranee, työllisyysaste, elinolot ja viihtyvyys paranevat. Toimenpiteiden vaikutuksesta väestön koulutustaso nousee.

Houkuttelevan innovaatioympäristön kannalta korkea-asteen koulutuksen ja tutkimuksen rooli on keskeinen. Tavoitteeksi asetettu korkea-asteen tutkinnon suorittaneiden osuuden oleellinen kasvu vahvistaa Kainuun kilpailukykyä erityisesti osaamis pohjaisilla aloilla, joilla kasvua haetaan lisäämällä vientiä maakunnan ulkopuolelle.

Myönteisen aluekehittämisen taustalla ovat kasvuyritykset. Ratkaiseva yritysten kasvuedellytys on osaamisen lisääminen. Osaamistason nouseminen lisää hyvinvoinnin edellytyksiä maakunnassa.

Tietoyhteiskunnan mahdollisuuksien hyödyntäminen

Tietoyhteiskunnan mahdollisuuksien hyödyntämisessä korostuvat etäisyyksien voittaminen tuomalla palveluja tietoverkkojen kautta lähelle ja sitä kautta liikkumisen vähentyminen (liikenteen välilliset haitat). Toisaalta verkopalvelut lisäävät viihtyvyyttä ja parantavat elämänlaatua kun osa keskeisistä palveluista saadaan lähemmäs tai suoraan kotiin. Hyvässä esimerkkinä ovat pankkipalvelut, epäsuorasta palvelutarjonnasta puolestaan kotihoidon tehostuminen ja palveluverkoston toimivuuden takaaminen lähempänä kansalaista.

Yritystoiminnalle avautuu mahdollisuuksia uuteen ja uudelleenlaiseen yrittäjyyteen, missä tietoverkkojen ja tieto- ja viestintäteknikan työkalut ovat keskeisessä asemassa. Myös etätö lisääntyy.

Epäsuoraa vaikutusta liikkuvuuden (autoilun) tarpeen vähenemisellä on myös ympäristöön, erityisesti ilmastotekijöihin.

Rakennettuun ympäristöön ja yhdyskuntarakenteeseen tietoyhteiskunnan työkalut tuovat välillisesti uusia mahdollisuuksia suunnittelun

tehostumisen kautta – suunnittelun taustatietojen laatu paranee ja määrä kasvaa.

Innovaatiotoiminnan edellytysten parantaminen

Innovaatiotoiminnan vaikutukset voimistuvat, kun maakuntaohjelma rajaa kehitettävät strategiset osaamiskärjet kolmeen. Ne ovat tieto- ja viestintäteknologia, matkailu ja hyvinvointi. Koulutusrakenteet ja tutkimuspanostukset keskitetään jatkossa tukemaan näitä aloja.

3.2. TL 2 Elinkeinojen ja tuotantorakenteen kehittäminen ja yrittäjyyden edistäminen

Klustereiden kehittäminen

ICT, ELEKTRONIIKKA, METALLI

ICT, elektroniikka ja metalli muodostavat avainklusterin, jonka liiketoimintapotentiaalin Kainuussa odotetaan merkittävästi kasvavan. ICT–teknologiaa sovelletaan yleisesti myös muilla toimialoilla. Aluetalouden kasvutavoitteet kytkeytyvät klusterin menetykseen.

Kansainvälistymiskehityksessä alan osaamiskeskittymät ja koulutusyksiköt ovat avainasemassa. Myöskin maakunnan profiloituminen erikoistuneen osaamisen suuntaan saa reaalista pohjaa.

Osaamiskeskittymiin (Seniorpolis, Snowpolis, Measurepolis) liittyvät osaamisalat ja teknologiat voivat edistää ihmisten hyvinvointia joko suoraan esim. niiden ympärille syntyvien työpaikkojen muodossa tai välillisesti niiden luomien uusien teknologioiden kehittämisen ja käyttöönoton myötä.

ELÄMYSTUOTANTO

Elämystuotanto ja matkailupalvelut tarjoavat erilaisia työtehtäviä ja yrittämisen mahdollisuuksia. Hyvin toteutetut elämys- ja matkailupalvelut monipuolistavat myös paikallisen väestön palvelurakennetta. Esimerkiksi erilaiset wellness –palvelut ovat myös paikallisten käytössä.

Matkailupalvelujen työpaikat painottuvat usein nuorempiin ikäluokkiin, mutta palvelut eivät ole ikärajoitteisia. Pääosa uusista ammanteista suuntautuu toisen asteen tutkinnon suorittaneille, mutta tehtävissä tarvitaan myös runsaasti korkeakoulutettua työvoimaa.

Lisääntynyt paine matkailurakentamiseen edellyttää visionääristä, liiketoiminnan edellytyksiä edistävää kaavoitusta. Puhdas luonto matkailullisena vetovoimatekijänä asettaa myös rajat rakentamiselle. Luonnon monimuotoisuus voi vaarantua suunnittelemattomasta rakentamisesta ja hallitsematon rakentaminen voi olla maisemalle ongelma. Lisääntyneellä rakentamisella voi olla paikallisia vaikutuksia ympäristöön. Liikenneväylien on vastattava kasvavia liikennemääriä. Lisääntynyt liikenne on turvallisuusriski ilman tieverkon rakenteellisia parannuksia ja ylläpitoinvestointeja. Kulttuuri yhtenä matkailullisena vetovoimatekijänä edesauttaa kulttuuriperinnön säilymistä.

Elämys- ja matkailupalvelut ovat työvoimavaltainen ala. Monipuolinen palvelurakenne on etu kaikille. Työntekijät maksavat myös julkiset palvelut veroilla ja palvelumaksuilla. Virkeä elämystuotanto parantaa elämisen laatua ja edesauttaa osaltaan terveyttä. Elämys- ja matkailupalvelut käyttävät oman toimintansa lisäksi erilaisia alihankintapalveluja. Matkailujavirrat ovat hyvä markkinointikohde erilaisille vientimahdollisuuksille.

METSÄ, PUU

Sosiaaliset ja taloudelliset vaikutukset

Metsänhoitotyövoiman uusiutumistarve ja lisääntyvä energiapuun käyttö tarjoavat uusia mahdollisuuksia maaseudun metsä/monialayrittäjyyteen. Hakkuu- ja hoitotöiden jatkuminen kestävän suunnitteen mukaisesti tukee maakunnan maaseutuinfra kehitystä. Lisääntyvä energiapuun korjuu tukee maaseutu/ perinnemaisemien hoitoa ja eliöstön monipuolistumista. Lisääntyvä nuorten metsien hoito ja kunnostusohjelmat kasvattavat

tulevaisuuden puusadon arvoa ja hakkuumahdollisuuksia.

Ympäristövaikutukset

Sertifiointivaatimus- ja metsänhoitosuositus-pohjaisen toiminnan kehittäminen ekotehokkuuden periaatteella turvaa monimuotoisuuden säilymistä ja parantaa maisemanhoidon ja monikäytön / metsätalouden yhteensovittamista. Metsätalouden ympäristökuormitus minimoidaan seurantatietoon perustuvan huolellisen suunnittelun ja toteutuksen avulla sekä käyttämällä parasta taloudellisesti käytökelpoista tekniikkaa (BAT).

Energiapuun korjuu kokopuuna poistaa kierrosta ravinteita, millä on kulttuurimaisema-kohteissa positiivinen ja puuntuotantokohteissa lievästi negatiivinen merkitys. Lisääntyvä puuenergian käyttö keventää maakunnan hiilidioksidipäästökuormaa.

Parhaan tekniikan (BAT) käyttö vesiensuojelutoimissa pienentää metsätalouden kuormitusta.

Huolellinen suunnittelu maakuntakaavan matkailun painoalueilla yhteensovittaa metsätalouden ja monikäytön vaatimuksia metsämaisemassa. Metsätalouden ja monikäytön tuloksellisen yhteensovittaminen mahdollistaa lisätuotantoa luonnontuote- ja matkailualalla.

Yhteisvaikutukset

Metsätalouden kustannustehokkuuden säilyttäminen turvaa ekologisen ja korostuvan sosiaalisen kestävyuden mukaisen kehityksen.

ELINTARVIKOTALOUS

Alkutuotannon kannattavuuden ja kilpailukyvyn parantamiseen, monialaisten maaseutuyritysten määrän lisäämiseen ja elintarviketeollisuuden kehittämiseen liittyvät toimenpiteet vaikuttavat erityisesti maaseudun työpaikko- ja turvaavasti ja jalostuksessa lisäävästikin. Samalla mahdollistetaan yhteiskunnallisten

peruspalveluiden parempi säilyminen, millä taas on suora vaikutus kaikkien maaseudulla asuvien ihmisten elinoloihin.

Elintarviketalouden haitalliset vaikutukset vesistöihin vähenevät viljelymenetelmien kehittyessä samalla kun ympäristöhaittojen ennaltaehkäisyä tuetaan yhteiskunnan toimesta entistä enemmän.

Maisemaan maanviljely vaikuttaa positiivisesti tuomalla monimuotoisuutta, avaruutta ja elävyyttä, myös vanhoja kulttuurimaisemia voidaan paremmin säilyttää.

HYVINVOINTI

Hyvinvointiklusterin vaikutukset selviävät jatkossa, kun siitä tehtävä klusteriselvitys määrittelee klusteriin kuuluvat toiminnot.

MUUT ELINKEINOALAT

Muilla elinkeinoaloilla tarkoitetaan maakuntaohjelmassa kivitoimialaa. Alan kehittäminen tuo paljon uusia työpaikkoja eri puolille maaseutua, uuden nikkelikaivoksen kohdalla todella runsaasti (Talvivaaran vaikutukset käsitelty tarkemmin kohdassa 2.1.). Näin saadaan työpaikkoja ja asutusta, mikä osaltaan helpottaa yhteiskunnallisten peruspalveluiden säilyttämistä ja kehittämistä. Merkittävimmät hankkeet vaikuttavat myös läheisten taajamien palveluiden kysyntään sekä taajamien asukasmäärän kasvamiseen.

Alan suuret hankkeet vaikuttavat vesistöön lähinnä jätevesien käsittelyn kautta. Kaikissa näissä suurissa hankkeissa tehdään etukäteen hankekohtainen ympäristövaikutusten arviointi. Vaikutukset ympäristöön minimoidaan.

Maisemaan suurimmat hankkeet vaikuttavat paikallisesti paljonkin, perinteinen metsämaisema muuttuu nykyaikaisen tuotantotoiminnan alueeksi. Ala hyödyntää luonnonvaroja ja kiinnostavana haasteena on käyttömahdollisuuksien löytäminen sivukivelle, jota syntyy monin verroin enemmän kuin varsinaista tuotetta.

Yrittäjyyden ja yritystoiminnan edistäminen

Tavoitteiden toteutuminen pitää takaa yritystoiminnan laaja-alaisen jatkumisen edessä olevasta suuresta sukupolvenvaihdosten määrästä huolimatta. Kun samalla saadaan yritysten lukumäärää kasvatettua, Kainuun elinkeinoelämä vahvistuu ja samalla monipuolistuu. Nämä asiat vaikuttavat positiivisesti kainuulaisten toimeentuloon, tuovat lisää työpaikkoja sekä parantavat Kainuun imagoa. Oppilaitosten yrittäjyyskasvatuksen tuloksena nuorten tietämys yritysmäisestä ajattelu- ja toimintatavasta paranee ja johtaa uudenlaiseen jatkuvaan muutoshalukkuuteen niin työelämässä toisen palveluksessa kuin osalla itsenäisenä yrittäjänäkin. Uusien yritysten saaminen maakuntaan tarjoaa myös uutta toimeentuloa ja uudenlaisia työpaikkoja. Henkinen vireys lisääntyy.

Osaavan työvoiman saatavuus

Tavoitteena oleva ”työvoiman saatavuus turvataan kysyntää vastaavasti” on perusedellytys yritystoiminnalle ja toiminnan laajennuksille. Tavoitteen ”työvoiman osaaminen vastaa kysyntää” toteutuminen tarjoaa nuorille mahdollisuuden saada työtä kilpailtaessa muualla koulutettujen nuorten kanssa. Vaikutukset ovat henkisesti ja aineellisesti positiiviset.

3.3. TL 3 Elinvoimainen ja uudistuva maaseutu

Kainuun maakuntaohjelman tavoitteiden toteutuminen tukee maaseutualueiden asutuna pysymistä ja alueiden kehittymistä. Kunnossa olevat palvelut ja infrastruktuuri, hoidettu ympäristö, työllistymisen mahdollisuudet ja yhteisöllisyys lisäävät maaseutualueiden viihtyisyyttä, halua ja mahdollisuuksia asua maaseudulla ja halua muuttaa alueelle asumaan.

Vuoden 2010 väestötavoitteeksi on maakuntaohjelmassa asetettu 83 578 henkilöä. Väestön väheneminen tulee todennäköisesti näkymään erityisesti kaukana taajamis-

ta sijaitsevilla maaseutualueilla. Taajamien läheinen maaseutualue saa kuitenkin muutovoittoa alueille muuttavien uudisasukkaiden muodossa. Suurten ikäluokkien jättäytymisen työelämästä avaa työpaikkoja nuorille ja maakuntaan työn perässä muuttajille, jolloin osa jäävistä asukkaista ja maakuntaan muuttavista valitsee asuinpaikakseen maaseudun. Samalla alueen syntyvyys lisääntyy.

Elinvoimaiset maaseutuelinkeinot mahdollistavat maaseudun terveen ikärakenteen ja asutuksen säilymisen. Yritystoiminta luo työtä ja toimeentuloa. Uusia työpaikkoja syntyy elinkeinotoiminnan monipuolistamisen kautta. Uusia toimeentulonlähteitä haetaan mm. luomu- ja luonnontuotteiden jatkojalostuksesta, maaperän kivi- ja mineraalivarojen hyödyntämisestä, tietoyhteiskunnan mahdollisuuksien hyödyntämisestä, monipuolisesta elämys- ja luontomatkailuliiketoiminnasta, kalavarojen hyödyntämisestä sekä uusiutuvien energiamuotojen, kuten peltoenergian ja metsäenergian hyödyntämisestä. Uudet elinkeinopoliittiset avaukset lisäävät työpaikkoja erityisesti keskusten läheisillä maaseutualueilla (esim. Kajaani–Sotkamo -alue). Metsänhoitotyövoiman uusiutumistarve ja lisääntyvä energiapuun käyttö tarjoavat mahdollisuuksia maaseudun metsä-/ monialayrittäjyyteen.

Maaseutuelinkeinot perustuvat luonnonvarojen kestäväälle käytölle. Elinvoimaisten maaseutuelinkeinojen avulla on mahdollista säilyttää maaperän tuotantokyky ja välttää eroosio sekä hyödyntää maaperän arvoainekset.

Maatalouden ympäristökuormitusta saadaan vähennettyä maatalouden ympäristötuen perustuen viljelyä koskevien sitoumusehtojen ansiosta. Kotieläintalouteen liittyvien ympäristöä, hygieniaa ja eläinten hyvinvointia koskevien määräysten ansiosta sekä panostettaessa parhaaseen taloudellisesti käyttökelpoiseen tekniikkaan karjatalouden päästöt maaperään vesiin ja ilmaan vähenevät ja tuotanto täyttää korkeat tuotteiden puhtautta ja laatua koskevat vaatimukset. Samalla kuluttajien luottamus maataloustuotannon korkeaan

eettiseen tasoon säilytetään. Maatalouden ympäristötuen erityistuen monipuolinen käyttö vähentää maatalouden ympäristökuormitusta ja lisää maaseutu ympäristön luonnon monimuotoisuutta ja maaseutualueiden avoimena pysymistä. Uusiutuvien biopolttoaineiden, kuten puun ja peltoenergian hyödyntäminen vähentää päästöjen määrää, ja siten parantaa ilman laatua ja ilmaston tilaa. Uusiutumattomia ja hitaasti uusiutuvia luonnonvaroja pyritään säästämään.

Maaseutumaisemien säilyminen perustuu pääosin maaseudun elinkeinojen harjoittamisen varaan, jolloin peltoaukeat pysyvät hoidettuina ja metsien käsittely on suunnitelmallista. Hoidetut maaseutumaisemat parantavat maaseudun viihtyisyyttä asuin-, lomailu- ja matkailuympäristönä.

3.4. TL 4 Hyvinvoinnin edellytysten parantaminen

Ohjelman toimenpiteiden toteuttamisen kautta vaikutetaan merkittävästi kainuulaisen hyvinvoinnin paranemiseen. Erityisesti tähän vaikuttaa prosentilla vuodessa kohentuva työttömyys. Hyvinvoinnin kehityksen kuvaamiseksi laaditaan vuosittain kuntakohtainen hyvinvointikertomus. Poliittisessa päätöksenteossa käytetään jatkossa hyväksi ihmisiin kohdistuvien vaikutusten arviointia päätösten vaikutusten ennakoimiseksi.

Rakennetyöttömyyden purku ja syrjäytymisen ehkäiseminen

Ohjelman tavoitteena olevan työllisyyskehityksen toteutuessa yhä useampi työtön työllistyy. Ne, joiden työllistäminen on haastavampaa, pääsevät mukaan työmarkkinoille erityistoimenpiteiden kautta. Myös nuorten pääsyä mukaan työmarkkinoille helpotetaan. Parantuva taloudellinen tilanne mahdollistaa aiempaa enemmän myös ympäristön huomioidun henkilökohtaisessa päätöksenteossa mm. kulutusvalinnoissa.

Hyvinvointipalvelut

Hyvinvointipalvelut tuotetaan jatkossa aiempaa tehokkaammin ja ympäristöystävällisemmin. Etäteknologioiden käyttöönotto vähentää liikkumistarvetta laajassa maakunnassa. Ennaltaehkäisevät toimenpiteet vähentävät palvelutarvetta ja palvelujen tuottamisen aiheuttamia vaikutuksia.

3.5. TL 5 Auerakenteen ja infrastruktuurin toimintakyvyn vahvistaminen ja ympäristön hoito

Perusrakenteiden tason ja toimivuuden parantaminen

Kainuun maakuntaohjelmaan kirjattujen tavoitteiden toteutuminen parantaa Kainuun saavutettavuutta ja elinkeinotoiminnan kilpailukykyä. Usko maakunnan tulevaisuuteen ja kehittämismahdollisuuksiin lisääntyy niin maakunnan sisällä kuin ulkopuolellakin.

Suunnitelmiin kirjatun runkotieverkon ulottuminen Kajaaniin, toimiva lentoliikenne, rataverkon sähköistys ja hyvät yhteydet Ouluun parantavat elinkeinotoiminnan toimintavarmuutta ja näin edesauttavat elinkeinotoiminnan sekä asumisen pysymistä ja kehittymistä Kainuussa.

Vartiuksen rajaliikenteen toimintaedellytysten parantuminen mahdollistaa rajaliikenteen kasvun sekä kehittämisen tavaraliikenteen osalta monipuolisemmaksi. Samalla Kainuun merkitys Suomen ja EU:n rajamaakuntana kasvaa. Talvivaaran kaivostoiminnan käynnistyminen lisää runsaasti uusien työpaikkojen määrää sekä suoraan, että välillisesti etenkin Sotkamo – Kajaani alueella. Samalla työttömyys vähenee ja asuntojen kysyntä alueella kasvaa.

Tieverkon ylläpito ja kehittämishankkeet varmistavat metsäteollisuuden raaka-ainehuoltoa ja muun elinkeinotoiminnan toimintaedellytyksiä koko maakunnan alueella. Samalla ne edesauttavat turvallista liikkumista ja koko maakunnan asuttuna pysymistä.

Vesiliikenteen toimintaedellytysten parantaminen edesauttaa vesistöihin liittyvän matkailun kehittämistä. Samalla Kainuun matkailutarjonta monipuolistuu ja maakunnan veto-voimaisuus paranee.

Nopean tietoliikenneverkon ulottuminen koko maakunnan alueelle mahdollistaa tietoliikenne-palvelujen hyödyntämisen ja tukee paikasta riippumattoman elinkeinotoiminnan kehittämistä koko maakunnan alueella. Samalla se edesauttaa osaamisen kehittämistä ja koko maakunnan asuttuna pysymistä.

Perusrakenteiden tason ja toimivuuden parantamisen positiiviset ympäristövaikutukset liittyvät lähinnä liikkumistarpeen vähenemiseen tai ympäristöä vähemmän kuormittavaan liikumiseen. Negatiivisina vaikutuksina voidaan kokea toimenpiteiden ympäristöä muuttavat vaikutukset, kuten rakentamiseen, tieverkon kehittämiseen tai kaivos Hankkeisiin liittyvät maansiirto- ja liikennejärjestelytoimenpiteet.

Hyvä ympäristö

Ympäristöasioiden hyvä hoitaminen on osa hyvinvointia ja sen ylläpitämistä. Fyysisen hyvinvoinnin osatekijöitä ovat mm. puhdas ilma ja vesi sekä viihtyisä asuinympäristö. Henkiseen hyvinvointiin vaikuttavat havainnot ja tietoisuus ympäristön tilasta ja laadusta sekä turvallisuudesta.

Ympäristöasioiden hyvällä hoitamisella tarkoitetaan sitä, että ympäristön tila tunnetaan ja ympäristön pilaantumisesta ei aiheudu terveys- ym. riskejä asukkaille ja luonnolle sekä myös sitä, että omaa elinympäristöä arvostetaan ja siitä pidetään hyvää huolta.

Aktiivisen tiedottamisen kautta lisääntyvä objektiivinen tietous maakunnan ympäristön ja luonnon tilasta lisää yleistä ympäristötietoisuutta ja asennoitumista luonnonympäristöön. Luonnonhoitotyöt parantavat ympäristön laatua ja edistävät luonnon monimuotoisuutta. Laadukkaat luonnonsuojelualueet lisäävät luonnon virkistyskäytön ja luontomatkailun kehittämismahdollisuuksia.

Asuin- ja kulttuuriympäristöjen laatu, sen monitahoinen hoito ja hyödyntäminen edistävät rakennusperinnön ja kulttuuriympäristöjen säilymistä, vaikuttavat myönteisesti viihtyisyyteen sekä taajama- ja maisemakuvaan, edesauttavat mm. vanhojen rakennusten kunnostamiseen erikoistuneen työvoiman saavuutta, elävöittävät ympäristöä ja maakunnan omaleimaisuutta sekä parantavat asukkaiden hyvinvointia ja sosiaalista kanssakäymistä.

Jätehuollon kehittyminen vähentää kaatopaikoille loppusijoitukseen menevän jätteen määrää ja lisää ympäristön siistiytymistä sekä viihtyisyyttä ja terveellisyttä. Jätteiden kierrätys ja hyödyntäminen säästää luonnonvaroja.

Maakunnan runsaiden metsävarojen hyödyntäminen ylläpitää työllisyyttä ja voi tarjota myös uusia työpaikkoja sekä edistää maaseudun asuttuna säilymistä. Metsien hyödyntäminen oman maakunnan alueella mahdollisimman paljon pitää kuljetusmatkat lyhyinä ja vähentää siten kuljetuksista aiheutuvia melu- ja pakokaasupäästöjä, liikenneverkkojen rasitusta ja edistää liikenneturvallisuutta. Metsien käsittely hyvän suunnittelun, metsänhoitosuosituksen ja -ohjeiden mukaisesti edistää metsäluonnon monimuotoisuutta ja monikäytön mahdollisuuksia.

Maatilatalous pitää väestöltään vähenevää maaseutua asuttuna, pellot ja peltomaisemat hoidettuina ja rakenteet käytössä. Luonnonmukainen tuotanto vähentää ravinne- ja ympäristö- ja torjunta-aineiden käyttöä. Nurmikasvituotannosta aiheutuvat ravinne- ja ympäristö- ja torjunta-aineiden käyttöä. Nurmikasvituotannosta aiheutuvat ravinne- ja ympäristö- ja torjunta-aineiden käyttöä. Nurmikasvituotannosta aiheutuvat ravinne- ja ympäristö- ja torjunta-aineiden käyttöä. Nurmikasvituotannosta aiheutuvat ravinne- ja ympäristö- ja torjunta-aineiden käyttöä.

Kaivannaisteollisuus on käsitelty kohdassa 2.1..

Suunnitelmallinen kiviaineshuolto vähentää uusiutumattoman harjuaineksen käyttöä. Korvaavina materiaaleina käytetään kallio- ja moreeniainesta. Maa-ainesten oton alueellinen suunnittelu minimoi pinta- ja pohjavesiin kohdistuvat haitat ja ottotoiminnan jälkeinen maisemointi syntyvät maisemavauriot.

Maakunnan oman uusiutuvan bioenergian käyttö vähentää uusiutumattomien ulkomaisien raaka-aineiden käyttöä ja tuo samalla uusia työllistymismahdollisuuksia alueelle. Työllisyyden parantumisella on aluetaloutta parantava vaikutus. Biopolttoaineiden käyttö vähentää energiantuotantolaitosten rikki- ja kasvihuonepäästöjä. Turpeen käytöllä varmistetaan suurten lämpölaitosten toiminta sekä kasvu- ja ympäristöturpeen kokonaisvaltainen hyödyntäminen. Energiantuotannon ympäristöpäästöjen minimointi edellyttää uudenaikaisten tehokkaiden tekniikoiden ja menetelmien käyttöä tuotannossa ja savukaasujen puhdistamisessa sekä vesiensuojelussa. Panostaminen uuteen tekniikkaan lisää toisaalta energiantuotannon kustannuksia, joka näkyy käyttäjille jonkin verran kalliimpina lopputuotteina.

Luonnon virkistyskäyttö- ja luontomatkailu voivat aiheuttaa haittatekijöitä mm. kulumisena eri alueille. Haittoja vähennetään ohjaamalla merkittävimmät käyttäjämäärät hyvin kulutusta kestäville alueille sekä rakennetuille palvelurakenteille ja reiteille. Laadittavissa hoito- ja käyttösuunnitelmissa määritetään mm. luonnonsuojelualueilla sallittavat toimenpiteet. Ympäristön tilaa ja luonnon virkistyskäytön ja luontomatkailun vaikutuksia seurataan tutkimuksen ja seurannan avulla. Saatavan tiedon perusteella voidaan suunnitella ja toteuttaa tarvittavat toimenpiteet.

Vesiensuojelulla, vesistöjen ja pohjavesivarojen kestäväällä käytöllä parannetaan vesistöjen tilaa, turvataan puhtaan talousveden saavuus sekä edistetään asukkaiden viihtyisyyttä ja elinkeinotoimintaa. Pohjavesien suojelulla ja suojelutoimenpiteillä säilytetään pohjavesien käyttömahdollisuudet tuleville sukupolvil-

le. Jätevesien nykyistä tehokkaampi käsittely vähentää ympäristökuormitusta. Yhteisen vedenhankinnan toteuttaminen maaseudulla luo edellytyksiä maaseutuasutuksen ja kylien elinvoimaisuudelle sekä elinkeinojen kehittämiseksi. Elinympäristöjen kunnostuksilla parannetaan elinympäristöjen laatua ja viihtyisyyttä.

3.6. TL 6 Vuorovaikutuksen lisääminen ja yhteistyön tehostaminen

Kansainvälinen ja monikulttuurinen Kainuu

Kainuu on kohdannut viime vuosikymmeninä uusia haasteita, joihin vastaaminen tulee vaikuttamaan ratkaisevasti maakunnan tulevaisuuteen. Kainuun sisäiset muutosvoimat yhdistettynä maailmanlaajuiseen sosiaaliin ja taloudelliseen yhdentymiskehitykseen viitoittaa Kainuun alueellisen kehityksen tulevan suunnan.

Kansainvälisyys on monisyinen vaikuttamismahdollisuuksien verkosto. Alueen avoimuus yhtäältä ulospäin saa monta muotoa, kun alueen yhteisöt ja sen asukkaat ovat aktiivisia globaalissa taloudessa ja kaupassa, tiedon jakamisessa ja kokemustenvaihdossa, moninaisiin intresseihin perustuvassa edunajossa sekä yksilötason toiminnassa. Alueen avoimuus sisäänpäin on toisaalta merkki valmiudesta omaksua uutta tietoa, ajatuksia ja vaikutteita toisista kulttuureista. Tämä heijastuu asenteina ja vaikuttamismahdollisuuksien tarjoamisena kaikille alueen asukkaille riippumatta heidän syntyperästään tai etnisestä taustastaan.

Kansainvälinen ja monikulttuurinen maakunta voi hyvin. Se linkittynyt kansainvälisiin verkostoihin ja menestyy globaalitaloudessa omiin vahvuuksiinsa perustuen. Maakunnan avoin imago heijastuu kansainvälisellä tasolla ja tämä kuva välittyy positiivisena mielikuvana alueen asukkaille. Tunne aktiivisesta yhteisöllisyydestä tuo toimintavarmuutta ja hyvinvointia. Monikulttuurisuus luo puoles-

taan pohjaa uudistuvalla elinkeinoelämällä ja lisää maakunnan houkuttelevuutta asukkaiden ja yhteisöjen sijaintipaikkana. Kansalaisvaikuttamisen ja harrastusten mahdollisuuksien kirjo on osa laajempaa kokonaisuutta, jossa yhdistyy teknologinen ja taloudellinen kasvu, kulttuurit ja uskonnot sekä mielikuvat maakunnan tulevaisuudesta.

Ympäristönäkökohta liittyy läheisesti kansainvälisyyteen. Ympäristöliikkeet ja -asiat ovat olleet aina kansainvälistymisen edelläkävijöitä. Ympäristöedistys on ollut aaltoliikettä, jota kansainvälinen sopimusjärjestelmä ja siihen vaikuttaminen vievät eteenpäin. Kestävä kehitys on paikallinen ja maailmanlaajuinen kysymys, johon haetaan vastauksia, kun kansallinen päätöksenteko on riittämätöntä. Ympäristönäkökohdat eivät tunnusta rajoja. Ympäristöasenteet tulevat ilmi kansainvälisessä politiikassa ja paikallis- ja yksilötason käyttäytymisenä ja ihmisen vaikutukset ympäristöön ovat tämän vuoropuhelun tulosta.

Kansainvälinen ympäristöpolitiikka ja sen ohjauskeinot vaikuttavat merkittävästi globaalin yritysmaailman kilpailukykyyn, ympäristöllisten ja humanitääristen kriisien hallintaan sekä tulevien sukupolvien hyvinvoinnin mahdollisuuksiin.

Viestintä

Maakunnallinen viestintä parantaa maakunnan tunnettuutta mm. yritysten sijoituspaikkana. Uusien yritysten saaminen ja työpaikkojen lisääntyminen parantaa ihmisten elinoloja ja viihtyvyyttä Kainuussa. Viestintä luo positiivista mielikuvaa ja mainetta Kainuusta, joka parantaa kaikkien kainuulaisten arkielämän laatua. Hyvien käytäntöjen ja menestystarinoiden esilletuominen luo uskoa oman maakunnan vahvuuksiin.

Yleinen viihtyvyys ja maineen paraneminen auttaa arvostamaan Kainuun tarjoamia mahdollisuuksia mm. vapaa-ajanvietossa. Maakunnan tuntemus lisää luonnon ja kulttuurin tarjoamien mahdollisuuksien arvostamista ja hyödyntämistä kainuulaisten keskuudessa.

Kansalaisvaikuttaminen

Kansalaisen kuulluksi tulemisen tunteella, varsinkin kun annetun palautteen huomioonottaminen varmistetaan ja siitä syntyvällä luottamuksella maakunnallisen päätöksenteon oikeudenmukaisuuteen on hänelle suuri merkitys. Aktiivisuuden ja osallistumisen paljauttaminen julkisen toiminnan kehittymisellä, tarvittavien palvelujen saatavuuden varmistamisella sekä palvelujen kehittymisellä vaikutetaan suuresti kansalaisten hyvinvointiin. Sähköisiä palveluja käyttämällä ja sähköisellä asioinnilla säästetään liikkumiskustannuksissa.

Oman elinympäristönsä viihtyvyyteen ja elinoloihin vaikuttaminen on ihmisille erityisen tärkeää ja kaikkein läheisintä. Niiden parantamiseen voivat kaikki osaltaan vaikuttaa ja sitä kannattaa tukea. Myös maisemaan ja kaupunkikuvaan (kaavoituksen kautta) vaikuttaminen on mahdollista, se (aluekumppanuus) lisää yleistä viihtyvyyttä ja luo mielikuvaa maakunnan asukkaista muille. Vuorovaikutus ja yhdessä tekeminen sekä yhteisiin hankkeisiin kannustaminen lisää yhteisöllisyyttä, luo turvaa ja lähettää vahvan signaalin muille.

Rehellinen viestintä ja avoin vuorovaikutus auttavat maakunnan asukkaita sitoutumaan ja ponnistelemaan omilla valittujen päättäjien kanssa yhdessä määriteltyihin tavoitteisiin. Näin viesti maakunnasta ulospäin välittyy muillekin myönteisenä.

4. Haitallisten ympäristövaikutusten ehkäiseminen

Maakuntaohjelman ympäristövaikutukset ilmenevät toteutettavien hankkeiden kautta. Yksittäisten hankkeiden vaikutusten arviointia tehdään hankekohtaisesti. Hankkeita toteuttaessa selvitetään tarpeellisissa määrin niiden sosiaaliset, ympäristölliset ja taloudelliset vaikutukset. Hankkeen toteuttajan tehtävänä on arvioida todennäköisiä vaikutuksia jo hankkeen hakuvaiheessa, jolloin hakija täyttää erillisen arviointilomakkeen. Tarvittaessa hankkeet jätetään toteuttamatta, mikäli haitat ovat saavutettuihin hyötyihin nähden liian suuret.

5. Seuranta

Seuranta on osa maakuntaohjelman toteuttamista. Seurannan avulla voidaan todeta, onko maakuntaohjelman toteuttamisen vaikutuksia osattu ennakoida. Seurannan avulla voidaan tunnistaa riittävän aikaisessa vaiheessa odottamattomat haitalliset vaikutukset.

Maakuntaohjelman toteuttamisesta aiheutuvia ympäristövaikutuksia tulee seurata siten, että tarvittaessa voidaan ryhtyä toimenpiteisiin ympäristöhaittojen ehkäisemiseksi ja vähentämiseksi. Seurannasta vastaa maakunnan ennakointi- ja seurantaryhmä.

JULKAISULUETTELO (3.3.2006)

Sarja A: virallisesti hyväksytyt julkaisut
Sarja B: selvitykset ja tutkimukset
Sarja C: hallinnolliset asiakirjat
Sarja D: monistesarja

Sarja A

A:1

Uusiutuva Kainuu
Kainuun maakuntasuunnitelma 2025
(2005)

A:2

Kainuun maakuntaohjelman
toteuttamissuunnitelma
eli TOTSU 2006 – 2007 (2005)

A:3

Kainuun maakuntaohjelma 2006 – 2010
(2006)

Sarja B

Sarja C

C:1

Talousarvio 2006 ja taloussuunnitelma
2006 – 2009
(2005)

Sarja D

D:1

”Uusiutuva Kainuu”
Kainuun tulevaisuudenkuvat v. 2025
(2006)

etunimi.sukunimi@kainuu.fi
PL 400, 87070 KAINUU
puhelin (08) 6155 41 / vaihde, faksi (08) 6155 4260

www.kainuu.fi